

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ &
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ**

ΘΕΜΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

**ΚΕΡΔΗ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ:
Η ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ , Η ΔΙΑΘΕΣΗ ΚΑΙ Η ΧΕΙΡΑΓΩΓΗΣΗ ΤΟΥΣ ΣΤΟΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΩΡΟ**

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ : ΑΡΑΚΑΣ ΣΩΤΗΡΗΣ 2/08

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΤΑΧΥΝΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

- **Εισαγωγή.....σελ.4**
- **1. Το αποτέλεσμα της χρήσεως από λογιστική άποψη.....σελ.5**
 - 1.1 Έννοια του λογιστικού αποτελέσματος.....σελ.5
 - 1.2 Διάκριση του λογιστικού αποτελέσματος σε: αποτέλεσμα εκμεταλλεύσεως και αποτέλεσμα χρήσεως.....σελ.5
 - 1.3 Διάκριση των λογιστικών κερδών σε διανεμόμενα και μη διανεμόμενασελ.6
- **2. Τα αποτελέσματα της χρήσεως από άποψη εμπορικού δικαίου.....σελ.8**
 - 2.1.Τα εμπορικά ταυτίζονται με τα λογιστικά αποτελέσματα.....σελ.8
 - 2.2.Εικονικά κέρδη.....σελ.9
 - 2.3.Απόκρυψη κερδών.....σελ.10
 - 2.4.Έννοια του εταιρικού βάρους.....σελ.10
- **3. Το αποτέλεσμα της χρήσεως από φορολογική άποψη.....σελ.12**
 - 3.1.Το καθαρό και το φορολογητέο εισόδημα της χρήσεως.....σελ.12
 - 3.2.Φορολογική αναμόρφωση των λογιστικών κερδών της χρήσεως.....σελ.13
 - 3.3.Έννοια των λογιστικών διαφορών.....σελ.13
- **4. Φορολογία εισοδήματος ανώνυμης εταιρίας.....σελ.19**
 - 4.1. Αντικείμενο του φόρου εισοδήματος στην ανώνυμη εταιρία.....σελ.19
 - 4.2. Προσδιορισμός , του από φορολογική άποψη, καθαρού εισοδήματος της χρήσεως.....σελ.20
 - 4.3. Φορολογική διάκριση των εισοδημάτων της ανώνυμης εταιρίας....σελ.20
 - 4.4.Φορολογική και λογιστική αντιμετώπιση των εσόδων από τα οποία παρακρατείται φόρος εισοδήματος που δεν εξαντλεί τη φορολογική υποχρέωση.....σελ.22
 - 4.5. Φορολογική και λογιστική αντιμετώπιση των κατά ειδικό τρόπο φορολογούμενων εσόδων.....σελ.23
 - 4.6. Φορολογική και λογιστική αντιμετώπιση των αφορολόγητων εσόδων.....σελ.25

- 4.7. Φορολογική και λογιστική αντιμετώπιση των μερισμάτων μετοχών και των κερδών από συμμετοχές σε άλλες εταιρίες.....σελ.29
- 4.8. Φορολογική αντιμετώπιση των διανεμομένων (ή κεφαλαιοποιουμένων) κερδών στις περιπτώσεις που δεν είχε γι' αυτά καταβληθεί φόρος εισοδήματος.....σελ.29
- **5. Διάθεση κερδών ανώνυμης εταιρίας.....σελ.30**
 - 5.1.Εννοια της διάθεσης των κερδών της ανώνυμης εταιρίας.....σελ.30
 - 5.2. Πολιτική στην διάθεση των κερδών.....σελ.30
 - 5.3. Τα όρια εξουσίας της τακτικής γενικής συνέλευσης των μετόχων για τη διάθεση των κερδών.....σελ.32
 - 5.4. Ποια κέρδη διανέμονται.....σελ.33
 - 5.5. Σειρά στη διάθεση των κερδών της χρήσεως της ανώνυμης εταιρίας.....σελ.34
- **6. Κάλυψη των ζημιών της ανώνυμης εταιρίας.....σελ.36**
 - 6.1. Κάλυψη ζημιών με κέρδη επόμενων χρήσεων.....σελ.36
 - 6.2. Κάλυψη ζημιάς με διάθεση αποθεματικού.....σελ.39
 - 6.3. Κάλυψη ζημιάς χρήσεως με μείωση μετοχικού κεφαλαίου.....σελ.42
- **7. Δημιουργική λογιστική και χειραγώγηση κερδών.....σελ.45**
 - 7.1. Έννοια δημιουργικής λογιστικής.....σελ.45
 - 7.2. Παράγοντες που ευνοούν την δημιουργική λογιστική.....σελ.47
 - 7.3. Δημιουργική λογιστική και χειραγώγηση κερδών.....σελ.51
 - 7.4. Οι στρατηγικές διαχείρισης κερδών.....σελ.52
 - 7.5. Κίνητρα για εικονική αύξηση κερδών.....σελ.54
 - 7.6. Κίνητρα για εικονική μείωση κερδών.....σελ.61
 - 7.7. Χειραγώγηση κερδών στην Ελλάδα.....σελ.63
- **Συμπεράσματα.....σελ.69**
- **Βιβλιογραφία.....σελ.70**

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Από την εποχή της δημιουργίας των πρώτων απλών σε δομή και οργάνωση επιχειρήσεων, μέχρι και σήμερα την εποχή της παγκοσμιοποίησης και των πολύπλοκων σε δομή επιχειρηματικών κολοσσών, τα κέρδη και η επιδίωξη τους, αποτελούσαν και θα αποτελούν τον κινητήριο μηχανισμό όλων των επιχειρήσεων και το αποτέλεσμα στο οποίο αποσκοπούν όλες οι αποφάσεις που μπορεί να πάρει ένας επιχειρηματίας ή ένα Διοικητικό Συμβούλιο.

Με αυτή την διπλωματική εργασία, επιχειρούμε να κάνουμε μια ανάλυση των κερδών και όλων των παραγόντων που επηρεάζουν την τελική μορφή τους, μέσα στην ελληνική ανώνυμη εταιρία - την σημαντικότερη μορφή εταιρείας -, καθώς και να ανιχνεύσουμε τις αιτίες που οδηγούν τα στελέχη των επιχειρήσεων και τους managers στο να χειραγωγούν τα κέρδη.

Έτσι στα πρώτα τρία κεφάλαια, παρουσιάζουμε τα κέρδη από τρεις διαφορετικές οπτικές γωνίες, με σκοπό να διαμορφώσουμε μια όσο το δυνατόν πληρέστερη άποψη γύρω από αυτά. Εξετάζουμε λοιπόν τα αποτελέσματα χρήσεως από άποψη λογιστική, από άποψη εμπορικού δικαίου και από φορολογική άποψη αντίστοιχα.

Στο τέταρτο κεφάλαιο αναλύουμε τον σημαντικότερο ίσως παράγοντα που διαμορφώνει τα κέρδη και δεν είναι άλλος από την φορολογία εισοδήματος και ειδικότερα την φορολογία εισοδήματος στην ανώνυμη εταιρεία.

Στην συνέχεια και στο πέμπτο κεφάλαιο ασχολούμαστε με την διάθεση των κερδών μετά την φορολογία και τις πολιτικές που μπορούν να ακολουθηθούν γύρω από αυτήν, θέμα με μεγάλο ενδιαφέρον για τους μετόχους μιας εταιρείας.

Προχωρώντας στο έκτο κεφάλαιο κάνουμε μια αναφορά στις ζημιές που είναι δυνατόν να εμφανιστούν σε μια ανώνυμη εταιρεία και πως αυτές μπορούν να αντιμετωπιστούν.

Στο τελευταίο κεφάλαιο εξετάζουμε ένα παράγοντα, που έχει μπει για τα καλά στην καθημερινότητα της σύγχρονης επιχείρησης και που ακροβατεί μεταξύ νομιμότητας και παρανομίας, με μια 'τάση' ίσως προς την τελευταία. Αναφερόμαστε στην δημιουργική λογιστική και την χειραγώγηση κερδών - αιτίες των πρόσφατων μεγάλων οικονομικών σκανδάλων στον παγκόσμιο χώρο- και τον ρόλο των παραπάνω στην σημερινή ελληνική επιχείρηση.

1.ΤΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΤΗΣ ΧΡΗΣΕΩΣ ΑΠΟ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΑΠΟΨΗ

1.1 Έννοια του λογιστικού αποτελέσματος

Στα πλαίσια της λογιστικής του ιστορικού κόστους, αποτέλεσμα είναι η διαφορά μεταξύ εσόδων και εξόδων, τα οποία έχουν μεταξύ τους αιτιώδη συνάφεια (δηλαδή, τα έξοδα έγιναν με σκοπό την πραγματοποίηση εσόδων ή τα δεύτερα είναι αιτία των πρώτων). Όταν η διαφορά είναι θετική έχουμε κέρδος, το οποίο αυξάνει την καθαρή θέση της επιχείρησης, ενώ όταν είναι αρνητική έχουμε ζημία, η οποία μειώνει την καθαρή θέση.

Τα έσοδα και τα έξοδα πρέπει να αναγνωρίζονται (αναγράφονται στα βιβλία) και να μετρώνται σύμφωνα με τις παραδεγμένες λογιστικές αρχές.

Η θετική διαφορά μεταξύ συνολικών εσόδων και εξόδων της χρήσεως επικράτησε να καλείται λογιστικό κέρδος της χρήσεως, ενώ η αρνητική διαφορά λογιστική ζημία της χρήσεως, προς διάκριση τους από τα φορολογικά κέρδη και τη φορολογική ζημία της χρήσεως.

Το λογιστικό αποτέλεσμα (κέρδος ή ζημία) της χρήσεως εμφανίζει, όπως είναι γνωστό, το υπόλοιπο του λ/σμού 86 «αποτελέσματα χρήσεως».

1.2 Διάκριση του λογιστικού αποτελέσματος σε: αποτέλεσμα εκμεταλλεύσεως και αποτέλεσμα χρήσεως

Το κόστος διακρίνεται στις εξής δύο κατηγορίες: το κόστος που δημιουργεί υλικές αξίες και το κόστος που εξαντλείται για την εξασφάλιση των απαραίτητων υπηρεσιών για την άριστη εκμετάλλευση των υλικών αξιών. Για τις δύο αυτές κατηγορίες κόστους σημειώνουμε ειδικότερα τα ακόλουθα:

α) Κόστος δημιουργικό υλικών αξιών:

Στο κόστος αυτό περιλαμβάνονται η αξία της πρώτης ύλης, τα άμεσα εργατικά, τα γενικά βιομηχανικά έξοδα και γενικά όλα τα κοστολογήσιμα έξοδα. Το κόστος αυτό δημιουργεί υλικές αξίες (προϊόντα, υποπροϊόντα κ.λπ.) και συνεπώς συνιστά ενεργητικό.

Το κόστος αυτό εκπνέει, παύει να υπάρχει ως στοιχείο του ενεργητικού, με τη διάθεση (πώληση κ.λπ.) των υλικών αξιών και μεταβάλλεται σε έξοδα που στη λογιστική ορολογία αναφέρεται ως κόστος πωλήσεων.

Το κόστος πωλήσεων δημιουργείται εξαιτίας των πωλήσεων και είναι κατ' αρχήν ανάλογο αυτών. Αν οι πωλήσεις διπλασιαστούν και με την προϋπόθεση ότι το κόστος κτήσεως παραμένει αμετάβλητο, θα διπλασιαστεί και το κόστος πωλήσεων. Αν δεν πραγματοποιηθούν πωλήσεις δεν υπάρχει κόστος πωλήσεων.

β) Κόστος μη δημιουργικό υλικών αξιών:

Το κόστος της κατηγορίας αυτής δεν ενσωματώνεται σε υλικές αξίες, αλλά μεταβάλλεται σε έξοδα, τα οποία στη λογιστική ορολογία, αναφέρονται ως έξοδα εκμεταλλεύσεως μη

προσδιοριστικά των μικτών αποτελεσμάτων. Τα έξοδα αυτά πραγματοποιούνται για την επίτευξη των εσόδων από πωλήσεις και τη μεγιστοποίηση του κέρδους από τις πωλήσεις. Δεν βρίσκονται όμως τα έξοδα αυτά σε ευθεία συνάρτηση με τις πωλήσεις, γιατί αυτά πραγματοποιούνται κυρίως για να εξασφαλίζει η επιχείρηση την υποδομή και ετοιμότητα για τη διενέργεια πωλήσεων. Οι πωλήσεις είναι δυνατό να διακυμαίνονται χωρίς να διακυμαίνονται ανάλογα και τα έξοδα της προκείμενης κατηγορίας.

Από την παραπάνω διάκριση του κόστους απορρέουν οι ακόλουθες έννοιες του οργανικού αποτελέσματος:

- Μικτό αποτέλεσμα (κέρδος ή ζημία) εκμεταλλεύσεως: είναι η διαφορά μεταξύ εσόδων από πωλήσεις και κόστους πωλήσεων (κόστος κτήσεως πουλημένων + άμεσα έξοδα πωλήσεων), δηλαδή:

Έσοδα από πωλήσεις
μείον: Κόστος πωλήσεων
Άμεσα έξοδα πωλήσεων
Μικτό κέρδος (ή ζημία)

- Καθαρό αποτέλεσμα (κέρδος ή ζημία) εκμεταλλεύσεως (ή οργανικό αποτέλεσμα): είναι η διαφορά μεταξύ οργανικών εσόδων και οργανικών εξόδων, δηλαδή:

Μικτό κέρδος (ή ζημία)
πλέον: Οργανικά έσοδα που δεν συνιστούν πωλήσεις
Μείον: Οργανικά έξοδα που δεν συνιστούν κόστος πωληθέντων
Οργανικό αποτέλεσμα

- Αποτέλεσμα (κέρδος ή ζημία) της χρήσεως: είναι η διαφορά μεταξύ συνόλου εσόδων και συνόλου εξόδων της χρήσεως, δηλαδή:

Οργανικό αποτέλεσμα (κέρδος ή ζημία)
πλέον: Έκτακτα έσοδα και κέρδη
Έσοδα προηγούμενων χρήσεων
μείον: Έκτακτα έξοδα και κέρδη
Έξοδα προηγούμενων χρήσεων
Αποτέλεσμα (κέρδος ή ζημία) της χρήσεως

1.3 Διάκριση των λογιστικών κερδών σε διανεμόμενα και μη διανεμόμενα

Ανάλογα με την τύχη των κερδών, δηλαδή ανάλογα με το αν διανέμονται ή αποθεματοποιούνται, τα κέρδη διακρίνονται σε:

Διανεμόμενα κέρδη, που είναι τα κέρδη που διανέμονται από την εταιρία στους μετόχους, κατόχους ιδρυτικών τίτλων, μέλη Δ.Σ., το προσωπικό της εταιρίας κ.ά., δηλαδή είναι τα κέρδη που εξέρχονται από το νομικό πρόσωπο της εταιρίας. Τα διανεμόμενα κέρδη προέρχονται βασικά από τα κέρδη της χρήσεως και το υπόλοιπο κερδών (εις νέο) προηγούμενων χρήσεων, δυνατό όμως να

προέρχονται και από αποθεματικά που σχηματίστηκαν σε προηγούμενες χρήσεις και τα οποία είναι δεκτικά διανομής, σύμφωνα με όσα παρακάτω εκθέτουμε.

Μη διανεμόμενα κέρδη, που είναι εκείνα που δεν διανέμονται, αλλά αποθεματικοποιούνται, παρακρατούμενα από την εταιρία με μορφή αποθεματικών ή κερδών εις νέο.

2. ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΧΡΗΣΕΩΣ ΑΠΟ ΑΠΟΨΗ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

2.1 Τα εμπορικά ταυτίζονται με τα λογιστικά αποτελέσματα

Η εμπορική νομοθεσία υιοθετεί τη λογιστική του ιστορικού κόστους και συνεπώς τα αποτελέσματα από άποψη εμπορικής νομοθεσίας ταυτίζονται με τα λογιστικά αποτελέσματα.

Έτσι, το άρθρο 45 § 1 του ν. 2190/1920 ορίζει ότι «καθαρά κέρδη της εταιρείας είναι τα προκύπτοντα μετά την αφαίρεση εκ των πραγματοποιηθέντων ακαθαρίστων κερδών παντός εξόδου, πάσης ζημίας, των κατά νόμον αποσβέσεων και παντός άλλου εταιρικού βάρους».

Το καθαρό κέρδος, σε δεδομένη στιγμή, προκύπτει, αν από τη συνολική αξία των στοιχείων του ενεργητικού αφαιρεθεί η συνολική αξία των στοιχείων του παθητικού, στα οποία περιλαμβάνονται το μετοχικό κεφάλαιο και τα ήδη σχηματισμένα αποθεματικά. Τότε μόνο υπάρχουν καθαρά κέρδη, όταν το ενεργητικό υπερβαίνει τις υποχρεώσεις της εταιρίας πλέον το μετοχικό κεφάλαιο και τα αποθεματικά, δηλαδή:

$$\text{[ΚΕΡΔΗ]} = \text{[ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ} - \text{(ΠΑΘΗΤΙΚΟ} + \text{ΜΕΤΟΧΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ} + \text{ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΑ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΑ)]}$$

Ο νόμος απαιτεί τα κέρδη που εμφανίζονται στον ισολογισμό και το λογαριασμό «αποτελέσματα χρήσεως» να είναι πραγματικά καθαρά κέρδη. Και καθαρά κέρδη, όπως είπαμε, είναι εκείνα που προκύπτουν από ακριβή καταγραφή (καταμέτρηση και αποτίμηση) της εταιρικής περιουσίας (ενεργητικού και παθητικού), η οποία γίνεται σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου.

Ο νόμος θεωρεί ως «πραγματοποιηθέντα» κέρδη όχι μόνο εκείνα που εισέρευσαν στο ταμείο της εταιρίας (cash basis) αλλά και εκείνα που εμφανίζονται στο ενεργητικό του ισολογισμού με τη μορφή άλλων αξιών (κι όχι αναγκαστικά σε μετρητά). Άλλο, βέβαια, είναι το θέμα της ρευστότητας, σε περίπτωση που η εταιρία θέλει να διανείμει τα «πραγματοποιηθέντα» κέρδη. Στην περίπτωση που τα «πραγματοποιηθέντα» κέρδη είναι διάχυτα σε στοιχεία του ενεργητικού (πλην μετρητών), η εταιρία ενδέχεται να βρίσκεται σε αδυναμία καταβολής των μερισμάτων, δηλαδή σε στενότητα ρευστότητας. Αλλά στην περίπτωση αυτήν η εταιρία οφείλει να δανειστεί για να καταβάλει το μέρισμα.

Το συνολικό καθαρό κέρδος προκύπτει και από το πιστωτικό υπόλοιπο του λ/σμού 86 «αποτελέσματα χρήσεως», λαμβανομένων υπόψη και των υπολοίπων των λ/σμών 88.06 «διαφορές φορολογικού ελέγχου προηγούμενων χρήσεων» και 88.09 «λοιποί μη ενσωματωμένοι στο λειτουργικό κόστος φόρου», οι οποίοι δεν διέρχονται δια του λ/σμού 86 «αποτελέσματα χρήσεως» αλλά άγονται απευθείας στους υπολ/σμούς αυτούς του 88 «αποτελέσματα προς διάθεση».

2.2 Εικονικά κέρδη

Ο νόμος εννοεί και θέλει καθαρά κέρδη ειλικρινή και πραγματικά και απαγορεύει την παρουσίαση στον ισολογισμό και το λ/σμό «αποτελέσματα χρήσεως» εικονικών κερδών.

Με την παρουσίαση στον ισολογισμό εικονικών κερδών εμφανίζεται η οικονομική κατάσταση της εταιρίας ανθηρή και επιτυγχάνεται ευχερέστερα η λήψη δανείων, η διάθεση μετοχών εκδόσεως της, η αύξηση της χρηματιστηριακής τιμής της μετοχής ή η συγκάλυψη ανεπιτυχούς διαχειρίσεως του Δ.Σ., κι ακόμη η διανομή εικονικών μερισμάτων.

Τη διόγκωση των κερδών πιθανό να επιθυμούν οι διοικούντες την εταιρία και οι μέτοχοι της. Οι διοικούντες είτε για να συγκαλύψουν την ανεπιτυχή διαχείριση τους είτε για να εμφανίσουν τη διαχείριση τους καλύτερη από ό,τι στην πραγματικότητα είναι. Δεν αποκλείεται όμως, με την εμφάνιση εικονικών κερδών, να στοχεύουν και σε αθέμιτους σκοπούς (ύψωση της χρηματιστηριακής τιμής της μετοχής για να πωλήσουν τις μετοχές τους κ.λπ.). Εξάλλου, οι μέτοχοι συνήθως προσέχουν το παρόν και αδιαφορούν για το μέλλον. Γι' αυτό επιδιώκουν να εισπράττουν μεγαλύτερο μέρισμα, γιατί μεγαλύτερο μέρισμα σημαίνει μεγαλύτερο εισόδημα από τις μετοχές τους και, το σπουδαιότερο, ευκολότερη διάθεση των μετοχών τους και μάλιστα σε καλές τιμές.

Οι πιστωτές της εταιρίας απεναντίας έχουν κάθε συμφέρον να μη διανέμονται εικονικά κέρδη, γιατί η διανομή τέτοιων κερδών συνεπάγεται μείωση του κεφαλαίου, το οποίο, όπως είναι γνωστό, αποτελεί μαζί με τα αποθεματικά τη μοναδική εξασφάλιση των πιστώσεων τους⁽¹⁾. Με τη διανομή εικονικών κερδών θίγονται και τα συμφέροντα του κοινού γενικότερα, το οποίο μπορεί να παραπλανηθεί όταν η οικονομική κατάσταση της εταιρίας παρουσιάζεται καλύτερη απ' ό,τι είναι. Θίγονται, όμως, ασφαλώς και τα συμφέροντα της ίδιας της εταιρίας, γιατί με τη διανομή εικονικών κερδών βαδίζει σε λάθος δρόμο.

Ο νομοθέτης του ν.2190/1920 κατέβαλε ιδιαίτερη προσοχή για να εμποδίσει την εμφάνιση στους ισολογισμούς των ανώνυμων εταιριών εικονικών κερδών. Τη βασική αυτήν επιδίωξη του ο νόμος υλοποιεί με τις ακόλουθες διατάξεις:

- Με τις διατάξεις για ακριβή και ειλικρινή αποτίμηση του ενεργητικού και παθητικού του ισολογισμού (αρθρ. 43).

- Με τις διατάξεις που ρυθμίζουν τον τρόπο αναλύσεως του λογαριασμού «αποτελέσματα χρήσεως», ο οποίος πρέπει να εμφανίζει «με απόλυτη ακρίβεια την πραγματική εικόνα των αποτελεσμάτων χρήσης» (αρθρ. 42α § 2).

- Με την ειδική ποινική διάταξη του αρθρ. 57 περ. (γ) δια της οποίας τιμωρείται «όστις δολίως άνευ ισολογισμού ή εναντίον του ισολογισμού ή δυνάμει ψευδούς ή παρανόμου ισολογισμού επεχείρησε την διανομή κερδών ή τόκων προς τους μετόχους, μη ληφθέντων εκ πραγματικών κερδών».

(1) Η απόφαση γενικής συνελεύσεως που εγκρίνει ισολογισμό ο οποίος εμφανίζει εικονικά κέρδη είναι άκυρη, γιατί η απόφαση αυτή θίγει διατάξεις του καταστατικού (και του νόμου που παρέλειψε ν' αναφέρει ο νομοθέτης!) που τέθηκαν αποκλειστικά ή κύρια για την προστασία των δανειστών της εταιρίας. Βλ. Ν. Ρόκα, Εμπορικά Εταιρεία, Αθήνα 1974, σελ. 130.

2.3 Απόκρυψη κερδών

Είναι δυνατό ο ισολογισμός και ο λ/σμός «αποτελεσμάτων χρήσεως» να παρουσιάζουν κέρδη λιγότερα από τα πραγματικά ή ακόμη να παρουσιάζουν ζημιά αντί να παρουσιάζουν κέρδη. Στις περιπτώσεις αυτές ομιλούμε για απόκρυψη κερδών. Για να υπάρξει απόκρυψη κερδών πρέπει τα κέρδη που πραγματοποιήθηκαν να υπάρχουν, δηλαδή μην έχουν εξέλθει από την εταιρία, με παράνομες ή μη δικαιολογημένες δαπάνες. Πρέπει με άλλα λόγια να αποκρύπτονται τα υφιστάμενα κέρδη με τη δημιουργία αφανών αποθεματικών.

Είναι γεγονός ότι το γενικότερο πνεύμα του ν. 2190/1920, που διέπεται από την αρχή της συντηρητικότητας του ισολογισμού, οδηγεί στη «λελογισμένη» απόκρυψη κερδών και τη δημιουργία αφανών αποθεματικών (αποτίμηση περιουσιακών στοιχείων στη χαμηλότερη - συνολικώς ή κατά είδος - τιμή κλπ). Στις περιπτώσεις, όμως, που η απόκρυψη των κερδών έχει σαν αποτέλεσμα να μη διανείμει η εταιρία το πρώτο μέρος που ορίζει το καταστατικό ή και το περαιτέρω μέρος που ορίζει το άρθρο 3 του α.ν. 148/1967, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 1 του ν.876/1979, η μειοψηφία που εκπροσωπεί το 5% του καταβλημένου κεφαλαίου μπορεί να ζητήσει από το δικαστήριο την ακύρωση της αποφάσεως της γενικής συνελεύσεως με την οποία εγκρίθηκε ο ισολογισμός (άρθρο 35 β § 2).

2.4 Έννοια του εταιρικού βάρους.

Για τον προσδιορισμό του καθαρού κέρδους ο νόμος επιβάλλει, όπως προαναφέραμε, ν' αφαιρεθούν από τα ακαθάριστα έσοδα «παν έξοδον, πάσα ζημία, αι κατά νόμον αποσβέσεις και παν άλλο εταιρικών βάρους» (άρθρο 45 § 1 ν. 2190/1920). Ο νόμος δεν προσδιορίζει την έννοια του εταιρικού βάρους, αλλά απλώς αρκείται να αναφέρει ενδεικτικά ορισμένα μόνο βάρη (π.χ. γενικά έξοδα, αποσβέσεις παγίων, αποσβέσεις δαπανών ιδρύσεως και οργανώσεως, κ.λπ.).

Στην πράξη γεννάται συχνά το ζήτημα, αν ορισμένα κονδύλια θα πρέπει να χαρακτηριστούν εταιρικά βάρη και, συνεπώς, θα πρέπει να βαρύνουν το λ/σμό «αποτελέσματα χρήσεως», δηλαδή αν τα κονδύλια αυτά θα πρέπει να εκπεστούν από τα ακαθάριστα έσοδα για να προκύψει το καθαρό κέρδος της χρήσεως, ή δεν θα πρέπει να χαρακτηριστούν εταιρικά βάρη, αλλά να εμφανιστούν στον «πίνακα διαθέσεως κερδών», οπότε η απόφαση καταβολής των κονδυλίων αυτών περιέρχεται στην αρμοδιότητα της γενικής συνελεύσεως των μετόχων.⁽²⁾

(2) Συνήθης είναι η περίπτωση που το Δ.Σ., κατά το τέλος της χρήσεως, και ανάλογα με τα κέρδη που προέκυψαν προβαίνει σε έκτακτες παροχές προς τα ασφαλιστικά ταμεία του προσωπικού, τις παιδικές κατασκηνώσεις των παιδιών του προσωπικού, τους συνεταιρισμούς του προσωπικού κ.λπ., χρεώνοντας το λογαριασμό «αποτελέσματα χρήσεως» (αποδοχές προσωπικού) και πιστώνοντας τους οργανισμούς υπέρ των οποίων γίνονται οι παροχές αυτές. Με τον τρόπο αυτόν το Δ.Σ. διαμορφώνει τα διανεμητέα κέρδη κατά βούληση, σε βάρος των μετόχων, κατόχων ιδρυτικών τίτλων κ.λπ. Η γενική συνέλευση έχει αρμοδιότητα ν' αποφασίσει για τη διανομή μερίσματος, καταβολή ποσοστών Δ.Σ., αποθεματοποίηση κερδών, κ.λπ., σύμφωνα με το καταστατικό, όχι όμως ν' αποφασίσει και για παροχές σε τρίτους λ.χ. δωρεές ή αμοιβές, που προϋποθέτουν πράξη εκπροσωπήσεως από το αρμόδιο όργανο, δηλαδή το Δ.Σ., οι οποίες πάλι παροχές σε τρίτους πρέπει να εξυπηρετούν το σκοπό της εταιρίας. Η συμμετοχή τρίτων (πλην μετόχων και μελών Δ.Σ.) στα κέρδη δεν εμπίπτει στη διάθεση των κερδών, αλλά στη σφαίρα εκπροσωπήσεως της εταιρίας.

Εξάλλου, για την προστασία της μειοψηφίας, άλλα δίκαια ορίζουν ότι το καταστατικό πρέπει να προβλέπει τη διάθεση των κερδών μόνο για διανομή μερίσματος, ποσοστών Δ.Σ., αύξηση αποθεματικών και για παροχές στο προσωπικό της εταιρίας. Βλ. Λ. Γεωργακόπουλου, τόμος Π, σελ. 188.

Ο χαρακτηρισμός ενός κονδυλίου ως εταιρικού βάρους, ενώ δεν είναι στην πραγματικότητα τέτοιο, ζημιώνει τους μετόχους, τα μέλη του Δ.Σ., τους κυρίους ιδρυτικών τίτλων και άλλους τυχόν δικαιούχους κερδών, γιατί περιορίζονται τα καθαρά κέρδη από τα οποία δικαιούνται να πάρουν τα ποσοστά τους. Αντίθετα, αν μια δαπάνη δεν χαρακτηριστεί εταιρικό βάρος, υπάρχει κίνδυνος διανομής εικονικών κερδών, που καταλήγει σε μείωση του κεφαλαίου της εταιρίας. Αλλά κι αν το ποσό της δαπάνης αυτής ληφθεί από τα καθαρά κέρδη, δηλαδή εμφανιστεί στον πίνακα διαθέσεως κερδών, πάλι δημιουργείται το άτοπο να προσδιοριστούν τα διανεμητέα κέρδη μεγαλύτερα με όλες τις εντεύθεν συνέπειες (τακτικό αποθεματικό, μερίσματα κ.λπ. μεγαλύτερα).

Για την ορθή αντιμετώπιση των περιπτώσεων, που συχνά όπως είπαμε, συναντώνται στην πράξη, πρέπει να διακρίνουμε:

α) Αν η εταιρία έχει νόμιμη υποχρέωση να καταβάλει τα ποσά αυτά, δηλαδή αν η εταιρία οφείλει τα ποσά αυτά εξαιτίας υποχρεώσεων που ανέλαβε νόμιμα, ανεξάρτητα αν υπάρχουν ή όχι κέρδη, τα οφειλόμενα ποσά αποτελούν εταιρικά βάρη, δηλαδή έξοδα της χρήσεως και θα πρέπει να καταχωρούνται σε λ/σμούς εξόδων με πίστωση των δικαιούχων

β) Αν τα ποσά τελούν υπό την αίρεση της υπάρξεως καθαρών κερδών, αλλά δεν πρόκειται περί συμμετοχής των πιστωτών στα κέρδη της εταιρίας, όπως π.χ. προκειμένου για διαρκείς παροχές (εκμετάλλευση διπλώματος ευρεσιτεχνίας, σήματος κ.λπ.) ή προκειμένου περί παροχής τεχνικών γνώσεων κ.λπ., η εταιρία έχει συμφέρον να συμφωνήσει σαν ετήσιο αντάλλαγμα αυτών ποσοστό επί των καθαρών κερδών της χρήσεως. Εφόσον η σύμβαση που το Δ.Σ. συνήψε είναι έγκυρη, ο πιστωτής δεν συμμετέχει στη διανομή των κερδών της εταιρίας αλλά είναι πιστωτής βάσει συμβάσεως και απλώς το ποσό της οφειλής της εταιρίας ορίστηκε με βάση τα πραγματοποιούμενα κέρδη. Στις περιπτώσεις αυτές τα οφειλόμενα ποσά αποτελούν, επίσης, έξοδα και θα πρέπει να καταχωρούνται σε λ/σμούς εξόδων με πίστωση των δικαιούχων.

γ) Αν η εταιρία δεν έχει ούτε καταστατική ούτε συμβατική υποχρέωση να διανείμει σε τρίτους κέρδη, αλλά η γενική συνέλευση των μετόχων αποφασίσει μονομερώς μια τέτοια διανομή, μέσα όμως στο πλαίσιο εξυπηρετήσεως των σκοπών της εταιρίας, τα διατιθέμενα ποσά δεν αποτελούν «εταιρικά βάρη» αλλά διάθεση κερδών σε τρίτους, όπως π.χ. δυνατό να συμβαίνει με τις προαιρετικές ενισχύσεις της εταιρίας προς τα ασφαλιστικά ταμεία του προσωπικού της εταιρίας. Τα ποσά αυτά πρέπει να παρατίθενται στον «πίνακα διαθέσεως αποτελεσμάτων» και να μην καταχωρούνται στα έξοδα.

3. ΤΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΤΗΣ ΧΡΗΣΕΩΣ ΑΠΟ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΗ ΑΠΟΨΗ

3.1 Το καθαρό και το φορολογητέο εισόδημα της χρήσεως

Όπως από λογιστική άποψη, έτσι και από φορολογική, το καθαρό αποτέλεσμα της χρήσεως προκύπτει ως διαφορά εσόδων - εξόδων. Αλλά τόσο τα έσοδα όσο και τα έξοδα λαμβάνονται σύμφωνα με τις ισχύουσες κάθε φορά φορολογικές διατάξεις, οι οποίες σε πολλές περιπτώσεις δεν εναρμονίζονται απόλυτα με τις καθιερωμένες λογιστικές αρχές. Δηλαδή, η έκταση των εσόδων και των εξόδων, δηλαδή των δύο προσδιοριστικών του αποτελέσματος της χρήσεως παραγόντων, διαφέρει από άποψη φορολογική σε σύγκριση με την έκταση των παραγόντων αυτών από άποψη λογιστικών αρχών και κανόνων της εμπορικής νομοθεσίας. Δηλαδή το καθαρό εισόδημα προκύπτει από την εξίσωση:

ΚΑΘΑΡΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ = ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΑ ΕΣΟΔΑ (φορολογικά αναγνωριζόμενα) - ΕΚΠΙΤΤΟΜΕΝΑ ΕΞΟΔΑ (φορολογικά αναγνωριζόμενα)

Αλλά το παραπάνω φορολογικό καθαρό αποτέλεσμα δεν αποτελεί και το φορολογητέο εισόδημα της χρήσεως. Και τούτο διότι στα λογιστικά έσοδα της χρήσεως περιλαμβάνονται και έσοδα που είτε έχουν φορολογηθεί με εξάντληση της φορολογικής υποχρεώσεως είτε είναι αφορολόγητα είτε φορολογημένα κατ' ειδικό τρόπο κ.λπ., τα οποία χρήζουν ειδικής φορολογικής αντιμετώπισεως. Συγκεκριμένα στα ακαθάριστα έσοδα είναι δυνατό να περιλαμβάνονται και:

Κατηγορίες εσόδων:

Φορολογική μεταχείριση

επί διανομής

Έσοδα φορολογημένα πλήρως στο όνομα του νομικού προσώπου που τα πραγματοποίησε (μερίσματα, κέρδη από συμμετοχές)

Διανεμόμενα ουδείς φόρος επιβάλλεται

Έσοδα αφορολόγητα σε επίπεδο νομικού προσώπου (π.χ. κέρδη από αμοιβαία κεφάλαια)

Διανεμόμενα φορολογούνται πλήρως

Έσοδα φορολογημένα κατ' ειδικό τρόπο με εξάντληση της φορολογικής υποχρεώσεως σε επίπεδο νομικού (π.χ. τόκοι καταθέσεων σε τράπεζες)

Διανεμόμενα φορολογούνται πλήρως, συμψηφισμένου του παρακρατηθέντος φόρου

Τα επιπλέον των τεκμαρτών λογιστικά κέρδη των τεχνικών εταιριών

Διανεμόμενα φορολογούνται πλήρως

Συνεπώς, το φορολογητέο εισόδημα προκύπτει κατά την ακόλουθη σχηματική παράσταση :

ΦΟΡΟΛΟΓΗΤΕΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ =	ΚΑΘΑΡΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ
	μείον:
	ΜΕΡΙΣΜΑΤΑ ΜΕΤΟΧΩΝ & ΚΕΡΔΗ ΑΠΟ ΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ
	μείον:
	ΜΗ ΔΙΑΝΕΜΟΜΕΝΑ: -ΕΣΟΔΑ ΑΦΟΡΟΛΟΓΗΤΑ -ΕΣΟΔΑ ΦΟΡΟΛΟΓΗΜΕΝΑ ΚΑΤ' ΕΙΔΙΚΟ ΤΡΟΠΟ
	μείον
	ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΜΕΝΕΣ ΖΗΜΙΕΣ (ΜΕΧΡΙ ΠΕΝΤΕ) ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ ΧΡΗΣΕΩΝ
	μείον
	ΑΦΟΡΟΛΟΓΗΤΑ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΑ

3.2 Φορολογική αναμόρφωση των λογιστικών κερδών της χρήσεως

Βάση για τον προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος της χρήσεως αποτελούν τα λογιστικά κέρδη της ίδιας χρήσεως, δηλαδή το πιστωτικό υπόλοιπο του λ/σμού 86.99 «Αποτελέσματα χρήσεως / καθαρά αποτελέσματα χρήσεως». Τα κέρδη αυτά προσαυξάνονται με τις μη αναγνωριζόμενες φορολογικά δαπάνες και μειώνονται με τα πιστωτικά υπόλοιπα ορισμένων λ/σμών εσόδων που έχουν φορολογηθεί σε προηγούμενες χρήσεις, καθώς και με τα μη διανεμόμενα αφορολόγητα έσοδα και τα κατ' ειδικό τρόπο φορολογημένα έσοδα.

Τα ποσά των δαπανών που προσθέτονται στα λογιστικά κέρδη της χρήσεως ή αφαιρούνται από αυτά, ώστε να προκύψει το φορολογητέο εισόδημα της χρήσεως, καθιερώθηκε να λέγονται λογιστικές διαφορές και η διαδικασία προσαρμογής του λογιστικού αποτελέσματος της χρήσεως σε καθαρό φορολογικό αποτέλεσμα φορολογική αναμόρφωση των λογιστικών κερδών της χρήσεως.

Για την φορολογική αναμόρφωση των λογιστικών κερδών της χρήσεως είναι οπωσδήποτε αναγκαία η λογιστική και φορολογική ανάλυση των εσόδων και εξόδων, προκειμένου να εντοπίζονται οι λογιστικές διαφορές..

3.3 Έννοια των λογιστικών διαφορών

Όπως προαναφέραμε, τα ποσά των δαπανών που προσθέτονται στα λογιστικά κέρδη της χρήσεως ή αφαιρούνται από αυτά, ώστε να προκύπτει το φορολογητέο εισόδημα της χρήσεως,

καθιερώθηκε να λέγονται λογιστικές διαφορές.

Οι διαφορές αυτές αφορούν συνήθως μη αναγνωριζόμενα φορολογικά έξοδα, γι' αυτό στην πράξη ο όρος «λογιστικές διαφορές» ταυτίζεται με τα μη αναγνωριζόμενα έξοδα, εσφαλμένα βέβαια, αφού υπάρχουν και λογιστικά έσοδα που πρέπει να αφαιρούνται από τα λογιστικά κέρδη για να προκύψει το φορολογητέο εισόδημα.

«Ως λογιστική διαφορά νοείται η μείωση του δηλούμενου εισοδήματος από εμπορικές επιχειρήσεις, η οποία οφείλεται σε προφανή παραδρομή ή σε εσφαλμένο χαρακτηρισμό πραγματικών περιστατικών ή σε ουσιώδη πλάνη περί το δίκαιο, χωρίς την οποία ο φορολογούμενος δεν θα προέβαινε, με βάση την καλή πίστη και τα συναλλακτικά ήθη, στη μείωση του δηλούμενου εισοδήματος από εμπορικές επιχειρήσεις...» (Σ.τ.Ε. 33/1989).

3.3.1 Μη αναγνωριζόμενες φορολογικά δαπάνες, επειδή δεν συντρέχουν οι γενικές προϋποθέσεις που απαιτεί ο νόμος για την αναγνώριση τους

Σε περίπτωση, που μια δαπάνη δεν συγκεντρώνει όλες αυτές τις προϋποθέσεις που πρέπει να συντρέχουν για την αναγνώριση μιας δαπάνης - εξόδου ως εκπεστέας από τα ακαθάριστα έσοδα η δαπάνη αυτή πρέπει στη δήλωση φορολογίας εισοδήματος να αντιμετωπιστεί ως λογιστική διαφορά. Επισημαίνεται ότι οι συγκεκριμένες προϋποθέσεις πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά.

3.3.2 Μη αναγνωριζόμενες φορολογικά δαπάνες επειδή δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις και όροι που θέτουν οι φορολογικοί νόμοι για την αναγνώριση των κατ' είδος δαπανών

Εδώ κρίνουμε σκόπιμο να απαριθμήσουμε ενδεικτικά και συνοπτικά τις συνηθέστερες περιπτώσεις λογιστικών διαφορών, οι οποίες, επαναλαμβάνουμε, αναπτύσσονται εκτενώς στους οικείους λ/σμούς που αναλύονται στις επόμενες.

➤ Λ/σμός 60 «Αμοιβές και έξοδα προσωπικού

Επισημαίνονται οι συνηθέστερες περιπτώσεις μη εκπιπτόμενων δαπανών:

- Τα έξοδα μισθοδοσίας και αμοιβής του προσωπικού (τακτικές, πρόσθετες, έκτακτες), εφόσον δεν έχουν καταβληθεί ή βεβαιωθεί οι ασφαλιστικές εισφορές υπέρ ΙΚΑ ή άλλου ασφαλιστικού οργανισμού, εκτός αν από την κείμενη νομοθεσία προβλέπεται μερική ή ολική απαλλαγή αυτών από τέτοιες εισφορές
- Τα έξοδα μισθοδοσίας υπαλληλικού προσωπικού που συνδέεται με τον εργοδότη με συγγενικό δεσμό, εφόσον δεν προσφέρουν υπηρεσίες στην επιχείρηση ή το ποσό των αμοιβών αυτών δεν είναι εύλογο, δηλαδή ανάλογο με την παρεχόμενη υπηρεσίας.
- Ο φόρος μισθωτών υπηρεσιών που καταβάλλει εξ ιδίων η επιχείρηση.
- Η αμοιβή που τυχόν αποσύρει από την ατομική του επιχείρηση ο επιχειρηματίας, καθώς και η επιχειρηματική αμοιβή των διαχειριστών εταιρών Ο.Ε., Ε.Ε., Ε.Π.Ε., Κοινοπραξίες.

- Η αμοιβή μισθωτού μέλους του Δ.Σ. της ανώνυμης εταιρίας, εφόσον δεν έχει καταρτιστεί σύμβαση εργασίας μεταξύ αυτού και της εταιρίας και δεν έχει προηγουμένως εγκριθεί από τη γενική συνέλευση των μετόχων .
- Οι αμοιβές του λογιστή της εταιρίας, όταν η δήλωση φόρου εισοδήματος της εταιρίας δεν υπογράφεται από αυτόν.
- Οι ασφαλιστικές εισφορές για την ασφάλιση του επιχειρηματία ή των εταίρων έχουν προσωπικό χαρακτήρα και βαρύνουν τον επιχειρηματία ή τους εταίρους και όχι την επιχείρηση.
- Οι προσαυξήσεις, τα πρόστιμα και τα πρόσθετα τέλη που καταβάλλονται σε ασφαλιστικά ταμεία
- Τα ποσά που διαθέτει η επιχείρηση για τη δημιουργία ειδικού αποθεματικού κεφαλαίου για τη χορήγηση επικουρικής συντάξεως στο προσωπικό.

➤ **Α/σμός 61 «Αμοιβές και έξοδα τρίτων»**

Επισημαίνονται οι συνηθέστερες περιπτώσεις μη εκπιπτόμενων δαπανών:

- Η αμοιβή ελεύθερου επαγγέλματος όταν δεν έχει εκδοθεί «απόδειξη παροχής υπηρεσιών».
- Η δαπάνη ελέγχου θυγατρικής εταιρίας που γίνεται προς το συμφέρον της μητρικής.
- Αμοιβές Δ.Σ. ανώνυμης εταιρίας που δεν προβλέπονται από το καταστατικό και δεν εγκρίνονται με ειδική απόφαση της τακτικής γενικής συνελεύσεως των μετόχων.
- Δαπάνη αγοράς πνευματικών δικαιωμάτων, εφόσον δεν έχουν υποβληθεί οι σχετικές δηλώσεις αποδόσεως του παρακρατηθέντος φόρου

➤ **Α/σμός 62 «Παροχές τρίτων»**

- Δεν εκπίπτουν οι δαπάνες υπεραστικών τηλεφωνημάτων που έγιναν όχι για τις ανάγκες της επιχείρησης αλλά για προσωπικούς λόγους του επιχειρηματία κ.λπ. Το γεγονός όμως αυτό οφείλει να αποδείξει ο φορολογικός έλεγχος.
- Το ποσό των ενοικίων που καταβάλλεται πέραν του ποσού που αναγράφεται στο μισθωτήριο που υποβλήθηκε στη ΔΟΥ .
- Τα ασφάλιστρα κατά κινδύνων ζωής του επιχειρηματία ή των εταίρων προσωπικής εταιρίας καθώς και των μελών των οικογενειών τους .
- Το αποθεματικό αυτασφάλισης (ορθότερο πρόβλεψη) που δημιουργεί η επιχείρηση για την κάλυψη ζημιών από ενδεχόμενη πραγματοποίηση ασφαλισμένου κινδύνου.
- Τα ομαδικά ασφάλιστρα ζωής του εργατοϋπαλληλικού προσωπικού της επιχείρησης που καταβάλλονται πέραν των ορίων που αναγνωρίζει ο νόμος.
- Ποσά δαπανών βελτίωσης των παγίων που η επιχείρηση χαρακτήρισε ως τρέχοντα έξοδα επισκευών και συντηρήσεων .
- Δαπάνες επιβατικών αυτοκινήτων: συντήρησης, λειτουργίας, επισκευής, κυκλοφορίας, αποσβέσεων και μισθωμάτων πέραν των ποσοστών που προβλέπει ο νόμος .

➤ **Α/σμός 63 «Φόροι - Τέλη»**

Επισημαίνονται οι συνηθέστερες περιπτώσεις μη εκπιπτόμενων φόρων και τελών:

- Ο φόρος εισοδήματος, ο προκαταβλημένος φόρος εισοδήματος και ο παρακράτη μένος στην πηγή φόρος επί εισοδημάτων της επιχείρησης.
- Οι παρακρατούμενοι φόροι, τέλη και δικαιώματα που κατά νόμο βαρύνουν τρίτους και όχι την επιχείρηση.
- Οι πρόσθετοι φόροι και τα πρόστιμα που επιβάλλονται σε βάρος της επιχείρησης.
- Οι τόκοι υπερημερίας για οφειλές φόρων, τελών, εισφορών και προστίμων οφειλών προς το

Δημόσιο, τους Δήμου, Ν.Π.Δ.Δ.

- Ο φόρος μεγάλης ακίνητης περιουσίας.
- Ο φόρος επί της υπεραξίας αναπροσαρμογής ακινήτων.
- Οι φόροι που βαρύνουν προσωπικά τον επιχειρηματία και τους εταίρους.
- Οι βεβαιούμενοι στη διάρκεια της χρήσεως και καταβαλλόμενοι σε επόμενες χρήσεις φόροι.
- Ο παρακρατημένος φόρος επί εισοδημάτων της επιχείρησης που κατά νόμο δεν συμψηφίζεται με το φόρο εισοδήματος επί των κερδών της χρήσεως.
- Ο φόρος εισοδήματος που κατέβαλε η επιχείρηση στην αλλοδαπή για τα εισοδήματα που απέκτησε σ' αυτήν πέραν του φόρου εισοδήματος που έπρεπε να καταβάλει με βάση την ισχύουσα στη χώρα μας φορολογική νομοθεσία.
- Το ποσό του Φ.Π.Α. που έπρεπε να εισπραχθεί από τον αντισυμβαλλόμενο και η επιχείρηση δεν τον εισέπραξε αλλά τον κατέβαλε εξ ιδίων.

➤ **Ά/σμός 64 «Διάφορα έξοδα»**

Επισημαίνονται οι συνηθέστερες περιπτώσεις μη εκπιπτόμενων δαπανών:

- Έξοδα τρίτων στο εξωτερικό εφόσον δεν αποδεικνύεται ότι έγιναν για τους σκοπούς της επιχείρησης.
- Δαπάνες ταξιδιών στο εξωτερικό συγγενικών ή φιλικών προσώπων που συνοδεύουν στελέχη της επιχειρήσεως στα ταξίδια τους, έστω και αν υφίστανται σχετικά δικαιολογητικά.
- Έξοδα ταξιδιών που δεν καλύπτονται με δικαιολογητικά.
- Έξοδα διαφημίσεων για τα οποία δεν καταβλήθηκε το τέλος διαφήμισης υπέρ δήμων και κοινοτήτων ή για τις διενεργούμενες δια του τύπου, ραδιοφώνου - τηλεοράσεως, αν δεν καταβλήθηκε ο ειδικός φόρος και το αγγελιόσημο επί των διαφημίσεων.
- Έξοδα διαφήμισης που καταχωρούνται στα βιβλία σε χρήση διάφορη της χρήσεως εκδόσεως των προβλεπόμενων από τον ΚΒΣ φορολογικών στοιχείων.
- Δώρα που χορηγήθηκαν σε τρίτους όχι για την προώθηση των εργασιών της επιχειρήσεως, αλλά λόγω προσωπικών και οικογενειακών υποχρεώσεων των φορέων της επιχειρήσεως.
- Δαπάνες για την προώθηση των εξαγωγών χωρίς δικαιολογητικά πέραν των ορίων που καθορίζει ο νόμος.
- Δαπάνες δωρεών σε χρήμα ή σε είδος για κοινωφελείς σκοπούς κατά το ποσό που υπερβαίνουν το ποσό των καθαρών κερδών που προκύπτουν πριν από την αφαίρεση του ποσού των δωρεών από τα ακαθάριστα έσοδα της χρήσεως.
- Δαπάνη δωρεάς ή χορηγίας σε χρήμα για την οποία δεν καταβλήθηκε ο φόρος 20%.
- Η αξία δωριζόμενων αποθεμάτων.

➤ **Ά/σμός 65 «Τόκοι και συναφή έξοδα»**

Επισημαίνονται οι συνηθέστερες περιπτώσεις μη εκπιπτόμενων δαπανών:

- Οι τόκοι υπερημερίας λόγω οφειλών φόρων, τελών, εισφορών και προστίμων προς το δημόσιο ή άλλα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου.
- Οι τόκοι δανείων που δεν έχουν συναφθεί ή δεν χρησιμοποιούνται προς το συμφέρον της επιχειρήσεως.
- Οι μη δουλευμένοι τόκοι.
- Οι τόκοι των δανείων που αναλογούν στα αφορολόγητα έσοδα, στα κατά ειδικό τρόπο φορολογούμενα έσοδα, στα μερίσματα και στα κέρδη από ημεδαπές εταιρίες.
- Προμήθειες εγγυητικών επιστολών για χορήγηση δανείων σε θυγατρική εταιρία.

➤ **Λ/σμός 66 «Αποσβέσεις πάγιων στοιχείων ενσωματωμένες στο λειτουργικό κόστος»**

Επισημαίνονται οι συνηθέστερες περιπτώσεις μη εκπιπτόμενων δαπανών:

- Αποσβέσεις πέραν των νομίμων ποσοστών.
- Αποσβέσεις αδρανούντων στοιχείων.
- Αποσβέσεις που δεν αναγράφονται στο βιβλίο απογραφών διακεκριμένα κατά πάγιο στοιχείο ή σε θεωρημένο μητρώο παγίων.

➤ **Λ/σμός 68 «Προβλέψεις εκμεταλλεύσεως»**

Επισημαίνονται οι συνηθέστερες περιπτώσεις μη εκπιπτόμενων δαπανών:

- Δαπάνη προβλέψεων για αποζημίωση προσωπικού λόγω εξόδου από την υπηρεσία που δεν συγκεντρώνουν τις προϋποθέσεις που θέτει ο φορολογικός νόμος.
- Δαπάνη προβλέψεων για επισφαλείς πελάτες πέραν των ορίων που θέτει ο φορολογικός νόμος.
- Οι λοιπές προβλέψεις εκμεταλλεύσεως, αφού η σχετική δαπάνη δεν είναι οριστική και εκκαθαρισμένη.

➤ **Λ/σμός 81 «Έκτακτα και ανόργανα αποτελέσματα»**

Επισημαίνονται οι συνηθέστερες περιπτώσεις μη εκπιπτόμενων δαπανών:

- Τα φορολογικά πρόστιμα και οι προσαυξήσεις, καθώς και οι προσαυξήσεις και τα πρόστιμα λόγω εκπρόθεσμης καταβολής ασφαλιστικών εισφορών.
- Ζημία που προέρχεται από αδικοπραξία του επιχειρηματία και συνιστά ποινικό αδίκημα.
- Ζημία που δεν είναι οριστική και εκκαθαρισμένη.
- Αναπόσβεστη αξία κατεδαφισθέντος κτιρίου.
- Διαφορά αντιτίμου πωλήσεως ακινήτων που αναγράφονται στο οικείο συμβόλαιο και καταχωρήθηκε στα βιβλία και μεγαλύτερης αντικειμενικής αξίας του πωληθέντος ακινήτου.

➤ **Λ/σμός 82 «Έξοδα - έσοδα προηγούμενοι χρήσεων»**

Έξοδα που πραγματοποιήθηκαν στις προηγούμενες χρήσεις (κατέστησαν «βέβαια» και «εκκαθαρισμένα») και έπρεπε να βαρύνουν τα αποτελέσματα των χρήσεων αυτών και τα οποία κακώς καταχωρήθηκαν στο λ/σμό 82 της κλεισμένης χρήσεως.

- Τα πρόστιμα, προσαυξήσεις κ.λπ. προηγούμενων χρήσεων που βεβαιώθηκαν ή καταβλήθηκαν μέσα στην κλεισμένη χρήση.

➤ **Λ/σμός 83 «Προβλέψεις για έκτακτους κινδύνους»**

- Τα ποσά των προβλέψεων για έκτακτους κινδύνους, αφού δεν είναι οριστικά και εκκαθαρισμένα.

➤ **Λ/σμός 85 «Αποσβέσεις παγίων μη ενσωματωμένες στο λειτουργικό κόστος»**

- Η δαπάνη των αποσβέσεων παγίων στοιχείων που διενεργούνται από την επιχείρηση και δεν καλύπτονται από τις ισχύουσες φορολογικές διατάξεις.

3.3.3. Έσοδα από επανάκτηση προβλέψεων δαπανών που έχουν φορολογηθεί σε προηγούμενες χρήσεις

Επισημαίνουμε τις συνηθέστερες περιπτώσεις:

- Τα επανακτώμενα ποσά προβλέψεων που καταχωρούνται στο λ/σμό 84 «έσοδα από προβλέψεις προηγούμενων χρήσεων» και τα οποία είχαν φορολογηθεί στη χρήση που διενεργήθηκαν οι προβλέψεις. Τα επανακτώμενα ποσά θα αφαιρεθούν από τα κέρδη της χρήσεως στην οποία έγινε η επανάκτηση της προβλέψεως.
- Τα ποσά των φόρων, προστίμων και προσαυξήσεων που κατέβαλε η επιχείρηση υπό επιφύλαξη και τα οποία της επιστρέφονται σε μεταγενέστερη χρήση, ύστερα από απόφαση διοικητικού δικαστηρίου, συνιστούν αφορολόγητα έσοδα της μεταγενέστερης αυτής χρήσεως.

3.3.4 . Μείωση των φορολογητέων κερδών με τα μη διανεμόμενα αφορολόγητα έσοδα και τα κατ' ειδικό τρόπο φορολογημένα καθώς και με το σύνολο των κερδών από συμμετοχές σε άλλες εταιρίες

Από τα λογιστικά κέρδη της χρήσεως αφαιρούνται:

- Τα μερίσματα και τα κέρδη από συμμετοχές σε άλλες εταιρίες.
- Τα μη διανεμόμενα αφορολόγητα έσοδα.
- Τα μη διανεμόμενα κατ' ειδικό τρόπο φορολογημένα κέρδη.

Σημειώνεται ότι, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 31 § 1 περ. 8 του ν.2238/1994, το συνολικό ποσό των εκπεστέων από τα ακαθάριστα έσοδα δαπανών μειώνεται κατά ποσοστό 5% επί των εσόδων που απαλλάσσονται της φορολογίας ή φορολογούνται κατά ειδικό τρόπο με εξάντληση της φορολογικής υποχρεώσεως ή των εσόδων από μερίσματα και κέρδη από συμμετοχή σε άλλες ημεδαπές επιχειρήσεις και ότι το ποσό αυτό δεν μπορεί να υπερβεί το 20% των πάσης φύσεως δαπανών της επιχειρήσεως. Το εξευρισκόμενο ποσό θα προστεθεί ως λογιστική διαφορά στα λογιστικά κέρδη της χρήσεως.

4.ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΑΝΩΝΥΜΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ

4.1 Αντικείμενο του φόρου εισοδήματος στην ανώνυμη εταιρία

Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 99 του ν.2238/1994, αντικείμενο του ο φόρου είναι:

- Στις ημεδαπές γενικά ανώνυμες εταιρίες και εταιρίες περιορισμένης ευθύνης, με εξαίρεση τις τραπεζικές και ασφαλιστικές εταιρίες, το συνολικό καθαρό Εισόδημα ή κέρδος που προκύπτει στην ημεδαπή ή αλλοδαπή. Τα διανεμόμενα κέρδη λαμβάνονται από το υπόλοιπο των κερδών, που απομένει μετά την αφαίρεση του αναλογούντος φόρου εισοδήματος.
- Στις ημεδαπές τραπεζικές και ασφαλιστικές εταιρίες, το συνολικό καθαρό εισόδημα ή κέρδος, που προκύπτει στην ημεδαπή ή αλλοδαπή μετά την αφαίρεση του μέρους αυτών, που αναλογεί στα αφορολόγητα έσοδα ή στα εισοδήματα που φορολογούνται κατά ειδικό τρόπο με εξάντληση της φορολογικής υποχρέωσης. Για τον προσδιορισμό του μέρους των κερδών που αναλογούντα αφορολόγητα έσοδα ή στα εισοδήματα που φορολογούνται κατά ειδικό τρόπο με εξάντληση της φορολογικής υποχρέωσης γίνεται επιμερισμός των συνολικών καθαρών κερδών, ανάλογα με το ύψος των φορολογούμενων εσόδων και των αφορολόγητων ή φορολογηθέντων κατά ειδικό τρόπο με εξάντληση της φορολογικής υποχρέωσης εσόδων. Περαιτέρω, σε περίπτωση διανομής, στα ανωτέρω προκύψαντα φορολογούμενου κέρδη προστιθέμενο μέρος των αφορολόγητων κερδών ή των φορολογούμενων κατ' ειδικό τρόπο με εξάντληση της φορολογικής υποχρέωσης, που αναλογούν στα διανεμόμενα κέρδη με οποιαδήποτε μορφή, μετά την αναγωγή του εξευρισκομένου αυτού ποσού σε μικτό ποσό με την προσθήκη του αναλογούντος σε αυτό φόρου.
- Στις ημεδαπές ανώνυμες εταιρίες, οι οποίες απαλλάσσονται του φόρου εισοδήματος βάσει ειδικών διατάξεων νόμων, αντικείμενο φόρου είναι τα κεφαλοποιούμενα ή διανεμόμενα με οποιαδήποτε μορφή κέρδη, μετά την αναγωγή αυτών σε μικτό ποσό με την προσθήκη του αναλογούντος σε αυτά φόρου εισοδήματος.
- Στις δημόσιες, δημοτικές και κοινοτικές επιχειρήσεις και εκμεταλλεύσεις κερδοσκοπικού χαρακτήρα ανεξάρτητα αν αποτελούν ή όχι ίδια νομικά πρόσωπα, το συνολικό καθαρό εισόδημα ή κέρδος.
- Στους συνεταιρισμούς που έχουν συσταθεί νόμιμα και στις ενώσεις αυτών.
- Στο συνολικό καθαρό εισόδημα ή κέρδος που προκύπτει στην ημεδαπή ή αλλοδαπή, πριν από την αφαίρεση των χορηγούμενων εκπτώσεων στα μέλη τους. Τα διανεμόμενα κέρδη και οι χορηγούμενες εκπτώσεις στα μέλη λαμβάνονται από το υπόλοιπο των κερδών, που απομένει μετά την αφαίρεση του αναλογούντος φόρου εισοδήματος.

Για την εφαρμογή της διάταξης αυτής δεν λαμβάνονται υπόψη οι χορηγούμενες επί των τιμολογίων πωλήσεως εκπτώσεις σε διατιμημένα είδη και μέχρι των επιτρεπόμενων από τις εκάστοτε ισχύουσες αγορανομικές διατάξεις ποσοστών.

- Στις αλλοδαπές επιχειρήσεις που λειτουργούν με οποιονδήποτε τύπο εταιρίας, καθώς και στους κάθε είδους αλλοδαπούς οργανισμούς οι οποίοι αποβλέπουν στην απόκτηση οικονομικών ωφελημάτων, το καθαρό εισόδημα ή κέρδος το οποίο προκύπτει από πηγή που βρίσκεται στην Ελλάδα, καθώς και το καθαρό κέρδος το οποίο προκύπτει από τη μόνιμη εγκατάσταση της επιχείρησης στην Ελλάδα κατά την έννοια του άρθρου 100. Για τον προσδιορισμό των φορολογητέων κερδών, προκειμένου για υποκαταστήματα αλλοδαπών τραπεζών και ασφαλιστικών επιχειρήσεων, που λειτουργούν νόμιμα στην Ελλάδα, τα οποία αποκτούν και εισοδήματα που απαλλάσσονται του φόρου ή εισοδήματα που φορολογούνται κατά ειδικό τρόπο με εξάντληση της

φορολογικής υποχρέωσης, αφαιρούνται από τα καθαρά κέρδη που ορίζονται στο προηγούμενο εδάφιο, το μέρος αυτών που αναλογεί στα πιο πάνω εισοδήματα, το οποίο εξευρίσκεται με επιμερισμό ανάλογα με τα ακαθάριστα έσοδα που υπόκεινται σε φορολογία και των απαλλασσομένων ή φορολογηθέντων κατά ειδικό τρόπο με εξάντληση της φορολογικής υποχρέωσης».

4.2 Προσδιορισμός του, από φορολογική άποψη, καθαρού εισοδήματος της χρήσεως

Έννοια του καθαρού εισοδήματος

Το καθαρό εισόδημα της ανώνυμης εταιρίας, όπως και κάθε επιχειρήσω που τηρεί βιβλία τρίτης κατηγορίας του Κ.Β.Σ., είναι η διαφορά μεταξύ αόριστων εσόδων και εκπιπτόμενων δαπανών, όπως τα δύο αυτά μεγέθη προσδιορίζονται με βάση τις ισχύουσες φορολογικές διατάξεις, κατά την εξίσωση:

ΚΑΘΑΡΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ = ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΑ ΕΣΟΔΑ – ΕΚΠΙΠΤΟΜΕΝΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ

Σύμφωνα με την & 7 του άρθρου 105 του ν.2238/1994, το ποσό που νόμου ν.2238/1994, το ποσό που απομένει μετά την αφαίρεση από τα ακαθάριστα έσοδα των αναγνωριζόμενων ως εκπιπτόμενων δαπανών αποτελεί το συνολικό καθαρό εισόδημα των νομικών προσώπων της § 1 του άρθρου 101, μεταξύ των οποίων της ανώνυμης εταιρίας και της εταιρίας περιορισμένης ευθύνης.

Επιβάλλεται συνεπώς να προσδιορίσουμε ποια εννοούμε ακαθάριστα έσοδα και ποιες εκπιπτόμενες δαπάνες.

4.3 Φορολογική διάκριση των εισοδημάτων της ανώνυμης εταιρίας

Απαρίθμηση των κατηγοριών εισοδημάτων της ανώνυμης εταιρίας

Σύμφωνα με τις διατάξεις των §§ 1 και 2 του άρθρου 106 του ν.2238/1994:

1. Όταν μεταξύ των εισοδημάτων των νομικών προσώπων της παραγράφου 1 του άρθρου 101 του παρόντος, συμπεριλαμβάνονται και μερίσματα ή κέρδη από συμμετοχή σε άλλες εταιρίες, των οποίων τα κέρδη έχουν φορολογηθεί σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος ή του άρθρου 10, τα εισοδήματα αυτά αφαιρούνται από τα συνολικά καθαρά κέρδη προκειμένου υπολογισμού των

φορολογητέων κερδών του νομικού προσώπου.

Σε περίπτωση όμως, που στα καθαρά κέρδη ημεδαπής ανώνυμης εταιρίας, εταιρίας περιορισμένης ευθύνης και συνεταιρισμού, συμπεριλαμβάνονται, εκτός από τα μερίσματα και τα κέρδη από συμμετοχή σε άλλες εταιρίες, που αναφέρονται πιο πάνω, και εισοδήματα φορολογηθέντα κατά ειδικό τρόπο με εξάντληση της φορολογικής υποχρέωσης ή αφορολόγητα έσοδα και περαιτέρω λαμβάνει χώρα διανομή κερδών, για τον προσδιορισμό των διανεμόμενων κερδών, που αναλογούν στα εισοδήματα, που προβλέπουν οι διατάξεις των παραγράφων 2 και 3 του παρόντος άρθρου, λαμβάνονται τα συνολικά καθαρά κέρδη, που προκύπτουν από τους ισολογισμούς των νομικών αυτών προσώπων.

2. Αν στα καθαρά κέρδη, που προκύπτουν από ισολογισμούς συνεταιρισμών, εταιριών περιορισμένης ευθύνης και ημεδαπών ανωνύμων εταιριών, πλην τραπεζικών και ασφαλιστικών, συμπεριλαμβάνονται και έσοδα αφορολόγητα, για τον προσδιορισμό των φορολογητέων κερδών του νομικού προσώπου, προστίθεται σε αυτά το μέρος των αφορολόγητων εσόδων, που αναλογεί στα διανεμόμενα κέρδη με οποιαδήποτε μορφή, μετά την αναγωγή του εξευρισκομένου αυτού ποσού σε μικτό ποσό με την προσθήκη του αναλογούντος σε αυτό φόρου.

Αν όμως τα αφορολόγητα έσοδα του νομικού προσώπου είναι μεγαλύτερα από τα προκύψαντα, βάσει ισολογισμού, καθαρά κέρδη και περαιτέρω λαμβάνει χώρα διανομή κερδών με οποιαδήποτε μορφή, το μέρος των κερδών που διανέμεται φορολογείται στο όνομα του νομικού προσώπου κατά την αναγωγή αυτού σε μικτό ποσό με την προσθήκη του αναλογούντος σε αυτό φόρου. Στη περίπτωση αυτή, επί της ζημίας που προκύπτει μετά τη λογιστική αναμόρφωση των προκυψάντων αποτελεσμάτων, η οποία λαμβάνει χώρα με την υποβολή της δήλωσης του άρθρου 107, δεν έχουν εφαρμογή οι διατάξεις της παραγράφου 3 του άρθρου 4.

3. Οι διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου εφαρμόζονται ανάλογα και επί διανομής κερδών από εταιρίες περιορισμένης ευθύνης, ημεδαπές ανώνυμες εταιρίες, πλην τραπεζικών και ασφαλιστικών, και από συνεταιρισμούς, στα κέρδη των οποίων περιλαμβάνονται και κέρδη προσδιορισθέντα ή φορολογηθέντα κατά ειδικό τρόπο επ' ονόματι τους».

Από τις διατάξεις αυτές προκύπτει ότι ο νόμος περί φορολογίας εισοδήματος διακρίνει το εισόδημα της ανώνυμης εταιρίας, της εταιρίας περιορισμένης ευθύνης κ.λπ. σε πέντε κατηγορίες :

1. **ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ ΣΕ ΠΛΗΡΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ.** Το καθαρό ποσό αυτού υπόκειται σε φορολογία με το συντελεστή φορολογίας της εταιρίας (35% ή 40% κατά περίπτωση)
2. **ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ ΣΕ ΠΑΡΑΚΡΑΤΗΣΗ ΦΟΡΟΥ ΠΟΥ ΦΟΡΟΛΟΓΕΙΤΑΙ ΠΛΗΡΩΣ ΣΤΗ ΧΡΗΣΗ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΕΙΤΑΙ.** Από το εισόδημα παρακρατείται φόρος εισοδήματος στην πηγή, που συμψηφίζεται με το φόρο εισοδήματος της χρήσεως
3. **ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΦΟΡΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟ ΚΑΤ' ΕΙΔΙΚΟ ΤΡΟΠΟ.** Κατά την πραγματοποίηση του υπόκειται σε ηπιότερη φορολογία η οποία εξαντλεί την υποχρέωση της Α.Ε. και της Ε.Π.Ε. σε επίπεδο εταιρίας, με την προϋπόθεση ότι εμφανίζεται σε λ/σμό αποθεματικού στην καθαρή θέση της εταιρίας. Σε περίπτωση διανομής ή κεφαλαιοποίησης του, υπόκειται σε πλήρη φορολογία, οπότε συμψηφίζεται ο φόρος που ήδη καταβλήθηκε.
4. **ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΑΦΟΡΟΛΟΓΗΤΟ.** Παραμένει αφορολόγητο σε επίπεδο εταιρίας (Α.Ε. και Ε.Π.Ε.) με την προϋπόθεση ότι εμφανίζεται σε λ/σμό αποθεματικού στην καθαρά θέση της

εταιρίας. Σε περίπτωση διανομής ή κεφαλαιοποίησης του, υπόκειται σε πλήρη φορολογία.

5. **ΜΕΡΙΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΕΡΔΗ ΑΠΟ ΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΕΤΑΙΡΙΕΣ.** Έχουν φορολογηθεί στο όνομα της εταιρίας που τα πραγματοποίησε και έχει επέλθει πλήρης εξάντληση της φορολογικής υποχρέωσης μετόχου και εταιρίας.

4.4. Φορολογική και λογιστική αντιμετώπιση των εσόδων από τα οποία παρακρατείται φόρος εισοδήματος που δεν εξαντλεί τη φορολογική υποχρέωση

Ισχύουσες διατάξεις

Σε ορισμένες κατηγορίες εισοδημάτων ενεργείται παρακράτηση φόρου εισοδήματος στην πηγή, δηλαδή από την επιχείρηση που θα καταβάλλει το εισόδημα κατά το χρόνο της καταβολής ή της πιστώσεως του δικαιούχου. Με τον παρακρατημένο φόρο εισοδήματος δεν εξαντλείται η φορολογική υποχρέωση του δικαιούχου. Τα εισοδήματα αυτά συμπεριλαμβάνονται στο ακέραιο (στο συνολικό ποσό) στο φορολογητέο εισόδημα του δικαιούχου στη χρήση που αυτός τα απέκτησε και φορολογούνται με τον κανονικό συντελεστή φορολογίας της επιχειρήσεως (35% ή 40%). Από τον προκύπτοντα όμως αυτόν φόρο αφαιρείται ο φόρος που παρακρατήθηκε από την επιχείρηση που πραγματοποίησε και διένειμε το εισόδημα. Ο παρακρατημένος, συνεπώς, φόρος στην κατηγορία αυτή εισοδημάτων αποτελεί, τρόπον τινά, προκαταβολή έναντι του φόρου εισοδήματος της χρήσεως στην οποία πραγματοποιήθηκε και στην οποία χρήση φορολογείται πλήρως το εισόδημα, ανεξάρτητα αν αυτό διανέμεται ή παραμένει «εις νέο». Τα εισοδήματα της κατηγορίας αυτής αναφέρονται στα άρθρα 54 -58 του ν.2238/1994. Τέτοια εισοδήματα είναι π.χ.:

- Οι τόκοι των δανείων που χορήγησε η επιχείρηση, από τους οποίους παρακρατείται φόρος 20%.
- Οι τόκοι των ομολογιακών δανείων των ανώνυμων εταιριών, από τους οποίους παρακρατείται φόρος 20%.
- Οι αμοιβές ελευθερίων επαγγελματιών, από τις οποίες, παρακρατείται φόρος 20%.
- Τα ποσά που καταβάλλει το Δημόσιο, κ.λπ. για προμήθειες αγαθών ή λήψη υπηρεσιών επί των οποίων παρακρατείται φόρος με βάση τα προβλεπόμενα από το νόμο ποσοστά (άρθρο 55 § 1 στ).

Ο παρακρατημένος φόρος εισοδήματος στην πηγή εκπίπτει από το ποσό της προκαταβολής του φόρου εισοδήματος έναντι του φόρου εισοδήματος της διανυόμενης χρήσεως (άρθρο 111 § 3 του ν.2238/1994).

4.5 Φορολογική και λογιστική αντιμετώπιση των κατά ειδικό τρόπο φορολογούμενων εσόδων

Ισχύουσες διατάξεις

Με την § 3 του άρθρου 106 ορίζεται ότι «οι διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου εφαρμόζονται ανάλογα και επί διανομής κερδών από εταιρίες περιορισμένης ευθύνης, ημεδαπές ανώνυμες εταιρίες, πλην τραπεζικών και ασφαλιστικών, και από συνεταιρισμούς, στα κέρδη των οποίων περιλαμβάνονται και κέρδη προσδιορισθέντα ή φορολογηθέντα κατά ειδικό τρόπο επ' ονόματι τους».

Ορισμένα εισοδήματα υποβάλλονται σε μειωμένη φορολογία εισοδήματος με βάση ρητές φορολογικές διατάξεις κατά τη χρήση που τα εισοδήματα αυτά πραγματοποιήθηκαν. Ο φόρος επί των εισοδημάτων αυτών παρακρατείται και αποδίδεται στο Δημόσιο από την καταβάλλουσα τα εισοδήματα επιχείρηση, ενώ η αποκτώσα αυτά επιχείρηση καταχωρεί το συνολικό τους ποσό στους αρμόδιους λ/σμούς των εσόδων, και τον παρακρατημένο φόρο στο λ/σμό 33.13 «Ελληνικό Δημόσιο - προκαταβλημένοι και παρακρατημένοι φόροι».

Τέτοια εισοδήματα είναι π.χ. οι τόκοι των καταθέσεων σε τράπεζες, τα κέρδη από πώληση μετοχών μη εισηγμένων στο Χρηματιστήριο Αθηνών, εταιρικών μεριδίων κ.λπ.

Σε περίπτωση που δικαιούχος του εισοδήματος των υπό συζήτηση εσόδων είναι φυσικό πρόσωπο ή προσωπικές εταιρίες, με το φόρο που παρακράτησε αυτός που κατέβαλε το εισόδημα, επήλθε πλήρης εξάντληση της φορολογικής υποχρέωσης του διανέμοντος και του δικαιούχου του εισοδήματος, ο οποίος αναγράφει απλώς τα εισοδήματα αυτά στη φορολογική του δήλωση προκειμένου να δικαιολογήσει εισόδημα για την απόκτηση περιουσιακών στοιχείων («πόθεν έσχες»).

Σε περίπτωση όμως που δικαιούχος των εισοδημάτων είναι ανώνυμη εταιρία ή εταιρία περιορισμένης ευθύνης καθώς και τα λοιπά πρόσωπα του άρθρου 101 § 1 του ν.2238/1994, επέρχεται μεν εξάντληση της φορολογικής υποχρέωσης σε επίπεδο εταιρίας, όχι όμως και σε επίπεδο μετόχου ή εταίρου, αφού σε περίπτωση που διανεμηθούν (ή κεφαλαιοποιηθούν) τα εισοδήματα αυτά υποβάλλονται σε πλήρη φορολογία, όπως και τα αφορολόγητα έσοδα. Στην περίπτωση αυτήν από τον οφειλόμενο φόρο αφαιρείται ο παρακράτη μένος κατά την πραγματοποίηση του εισοδήματος φόρος. Πράγματι, το άρθρο 109 § 4β' του ίδιου ν.2238/1994 ορίζει ότι από το συνολικό ποσό του φόρου εκπίπτει «ο φόρος που αναλογεί στο μέρος των φορολογηθέντων κατά ειδικό τρόπο με εξάντληση της φορολογικής υποχρέωσης εισοδημάτων, που διανέμονται και με τα οποία έχουν προσανυξηθεί τα υποκείμενα σε φορολογία κέρδη του νομικού προσώπου, σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγρ. 3 του άρθρου 106» του ίδιου νόμου.

Κατ' αναλογία των όσων αναφέρουμε αμέσως παρακάτω σχετικά με τα αφορολόγητα έσοδα, το συνολικό ποσό του φόρου επί των κατά ειδικό τρόπο φορολογημένων εσόδων, που θα υπολογιστεί τμηματικά επί των διανεμόμενων εκάστοτε ποσών, δεν μπορεί να υπερβεί το φόρο επί του ονομαστικού ποσού των εσόδων αυτών επί το συντελεστή φορολογίας της εταιρίας 35% ή 40%, κατά περίπτωση. Δηλαδή:

Συνολικό ποσό φόρου επί των κατ' ειδικό τρόπο φορολογημένων εσόδων

επί
Συνολικό (μικτό) ποσό των κατ' ειδικό τρόπο φορολογημένων εσόδων
επί
35% ή 40%

Ομοίως, το συνολικό ποσό του παρακρατούμενου φόρου εισοδήματος επί των κατά ειδικό τρόπο φορολογημένων εσόδων που συμψηφίζεται με τον οφειλόμενο φόρο εισοδήματος της εταιρίας τμηματικά στις χρήσεις που γίνεται διανομή των τόκων αυτών, δεν μπορεί να υπερβεί το 15% του ονομαστικού ποσού των υπό συζήτηση εσόδων.

4.5.1 Τύχη των κατ' ειδικό τρόπο φορολογημένων εσόδων όταν τα μη διανεμόμενα κέρδη της χρήσεως υπολείπονται των εσόδων αυτών ή η χρήση κλείσει με ζημία

Η εταιρία χάνει το φορολογικό πλεονέκτημα της αναστολής φορολογίας των εσόδων αυτών. Επιπλέον για τον παρακρατημένο φόρο επί των εσόδων αυτών σημειώνουμε τα εξής:

- Ο παρακρατημένος φόρος μεταφέρεται από τον αρμόδιο υπολ/σμό του 33.13 στο λ/σμό 63.00 «φόρος εισοδήματος μη συμψηφιζόμενος» και μειώνει τα λογιστικά κέρδη της χρήσεως.
- Το ποσό του παρακρατημένου φόρου πρέπει, κατά τη γνώμη μας, να αναγνωρίζεται φορολογικά ως εκπεστέα από τα ακαθάριστα έσοδα δαπάνη. Η αντίθετη άποψη οδηγεί σε φορολόγηση των εσόδων αυτών με συντελεστή μεγαλύτερο του συντελεστή φορολογίας της εταιρίας, αφού το έσοδο υποβάλλεται σε πλήρη φορολογία και ο παρακρατημένος φόρος, αντιμετωπιζόμενος ως λογιστική διαφορά, υποβάλλεται επίσης σε φορολογία.
- Η λογιστική ζημία της χρήσεως εις νέο δεν υπόκειται σε φορολογική αναμόρφωση με την προσθήκη των κατ' ειδικό τρόπο φορολογημένων εσόδων.

4.5.2 Όταν τα κατ' ειδικό τρόπο φορολογημένα έσοδα είναι μεγαλύτερα των λογιστικών κερδών της χρήσεως

Επί του θέματος, η εγκύκλιος του Υπ. Οικονομικών Η1135901/10637/ ΒΟΟΙ/Πολ1341/1993 αναφέρει τα εξής:

Σε περίπτωση κατά την οποία, το άθροισμα των απαλλασσόμενων της φορολογίας εσόδων και εισοδημάτων φορολογηθέντων κατά ειδικό τρόπο είναι μεγαλύτερο των κερδών βάσει ισολογισμού και η ανώνυμη εταιρία προβαίνει σε διανομή κερδών, για τον προσδιορισμό των μη διανεμόμενων πιο πάνω επιμέρους εισοδημάτων, που πρέπει να εμφανισθούν στους λογαριασμούς 41.90 «Αποθεματικά από απαλλασσόμενα της φορολογίας έσοδα», 41.91 «Αποθεματικά από έσοδα φορολογηθέντα κατά ειδικό τρόπο», θα γίνει επιμερισμός των μη φορολογητέων αυτών κερδών

ανάλογα με το ύψος των απαλλασσομένων της φορολογίας εσόδων και των φορολογηθέντων κατά ειδικό τρόπο εισοδημάτων.

4.5.3 Φορολογική μεταχείριση των κατ' ειδικό τρόπο φορολογημένων εσόδων που διανεμήθηκαν (ή κεφαλαιοποιήθηκαν) στη διάρκεια της χρήσεως που προέκυψαν και η χρήση κλείσει με ζημία

Ισχύουν ανάλογα τα όσα αναπτύσσονται πιο κάτω σχετικά με την ίδια περίπτωση των αφορολόγητων εσόδων.

Η προκύπτουσα και δηλούμενη ζημία δεν συμψηφίζεται με τα διανεμηθέντα ή κεφαλαιοποιηθέντα ποσά των υπό συζήτηση εσόδων, τα οποία φορολογούνται με το συντελεστή φορολογίας της εταιρίας, ενώ δεν συμψηφίζεται με αυτά η προκύπτουσα ζημία, η οποία μεταφέρεται εις νέο για να συμψηφιστεί με τα κέρδη των επόμενων χρήσεων υπό τους όρους και προϋποθέσεις που δίνονται από τις σχετικές διατάξεις.

Επίσης, στην περίπτωση αυτή, από τον προκύπτοντα φόρο εισοδήματος θα αρκестεί ο φόρος που έχει παρακρατηθεί για τα εισοδήματα που έχουν φορολογηθεί κατ' ειδικό τρόπο και που αναλογεί στο διανεμόμενο ή κεφαλαιοποιούμενο αποθεματικό.

4.6 Φορολογική και λογιστική αντιμετώπιση των αφορολόγητων εσόδων

Ισχύουσες διατάξεις

Με την § 2 του άρθρου 106 του ν.2238/1994 ορίζεται ότι: «Αν στα καθαρά κέρδη, που προκύπτουν από ισολογισμούς συνεταιρισμών, εταιριών περιορισμένης ευθύνης και ημεδαπών ανώνυμων εταιριών, πλην τραπεζικών και ασφαλιστικών, συμπεριλαμβάνονται και έσοδα αφορολόγητα, για προσδιορισμό των φορολογητέων κερδών του νομικού προσώπου προστίθεται σε αυτά το μέρος των αφορολόγητων εσόδων, που αναλογεί στα διανεμόμενα κέρδη με οποιαδήποτε μορφή, μετά την αναγωγή του εξεύρισκα μενού αυτού ποσού σε μικτό ποσό με την προσθήκη του αναλογούντος σε αυτό φόρου.

Εξάλλου, σύμφωνα με την § 1 εδ. β του ίδιου άρθρου «σε περίπτωση όμως που στα καθαρά κέρδη ημεδαπής ανώνυμης εταιρίας, εταιρίας περιορισμένης ευθύνης και συνεταιρισμού, συμπεριλαμβάνονται, εκτός από τα μερίσματα και τα κέρδη από συμμετοχή σε άλλες εταιρίες, που αναφέρονται πιο πάνω, και εισοδήματα φορολογηθέντα κατά ειδικό τρόπο με εξάντληση της φορολογικής υποχρέωσης ή αφορολόγητα έσοδα και περαιτέρω λαμβάνει χώρα διανομή κερδών,

για τον προσδιορισμό των διανεμόμενων κερδών, που αναλογούν στα εισοδήματα, που προβλέπουν οι διατάξεις των παραγράφων 2 και 3 του παρόντος άρθρου, λαμβάνονται τα συνολικά καθαρά κέρδη, που προκύπτουν από τους ισολογισμούς των νομικών αυτών προσώπων».

Για λόγους οικονομικής αναπτύξεως ο φορολογικός νομοθέτης απαλλάσσει της φορολογίας ορισμένα έσοδα, η έκταση των οποίων προοδευτικά περιορίζεται ώστε σήμερα αφορολόγητα έσοδα να είναι ελάχιστα.

Σε περίπτωση που δικαιούχοι των εισοδημάτων από αφορολόγητα έσοδα είναι φυσικά πρόσωπα και προσωπικές εταιρίες, τα έσοδα αυτά είναι πράγματι αφορολόγητα και αναγράφονται στη δήλωση φορολογίας των δικαιούχων μόνο για τη δικαιολόγηση εισοδήματος αποκτήσεως περιουσιακών στοιχείων («πόθεν έσχες»). Στην περίπτωση όμως που δικαιούχοι των εισοδημάτων από αφορολόγητα έσοδα και ανώνυμες και περιορισμένης ευθύνης εταιρίες και λοιπά νομικά πρόσωπα του άρθρου 101 του ν.2238/1994, το αφορολόγητο των εσόδων έχει την έννοια της αναστολής φορολόγησεως τους μέχρι της διανομής τους, οπότε υποβάλλονται σε φορολογία εισοδήματος όπως και τα φορολογούμενα έσοδα.

Σε περίπτωση που η χρήση στην οποία πραγματοποιούνται τα αφορολόγητα έσοδα καταλείπει ζημία ή τα κέρδη που προέκυψαν είναι ανεπαρκή για τον σχηματισμό του αποθεματικού αυτού, η επιχείρηση, κατά τα ισχύοντα, χάνει το φορολογικό πλεονέκτημα του σχηματισμού του αφορολόγητου αυτού αποθεματικού.

Κατά πάγια φορολογική αρχή, τα διανεμόμενα (ή κεφαλαιοποιούμενα) αφορολόγητα έσοδα και αποθεματικά φορολογούνται κατά το χρόνο της διανομής τους και συνεπώς, όπως προαναφέραμε, το φορολογικό πλεονέκτημα «του αφορολόγητου» των εσόδων αυτών διαρκεί για όσο χρόνο τα αφορολόγητα έσοδα ή αποθεματικά παραμένουν αδιάθετα, εμφανιζόμενα στην καθαρή θέση της επιχείρησεως. Σε περίπτωση όμως διαθέσεως τους, το αφορολόγητο αίρεται και τα διανεμόμενα ποσά αυτών υποβάλλονται σε φόρο εισοδήματος. Κατά την καινοτομία που επήλθε μάλιστα με το ν.2065/1992, εφόσον στη χρήση που πραγματοποιήθηκαν τα αφορολόγητα έσοδα λαμβάνει χώρα διανομή κερδών, τεκμαίρεται ότι στα διανεμόμενα κέρδη συμμετέχουν αναλογικά και τα αφορολόγητα έσοδα και το διανεμόμενο ποσό αυτών υποβάλλεται σε φορολογία εισοδήματος.

Σύμφωνα με τα προαναφερόμενα, με τις διατάξεις του άρθρου 106 § 2 του ν.2238/1994 ορίζεται ότι «αν στα καθαρά κέρδη, που προκύπτουν από ισολογισμούς συνεταιρισμών, εταιριών περιορισμένης ευθύνης και ημεδαπών ανώνυμων εταιριών, πλην τραπεζικών και ασφαλιστικών, συμπεριλαμβάνονται και έσοδα αφορολόγητα, για τον προσδιορισμό των φορολογημένων κερδών του νομικού προσώπου προστίθεται σε αυτά το μέρος των αφορολόγητων εσόδων, που αναλογεί στα διανεμόμενα κέρδη με οποιαδήποτε μορφή, μετά την αναγωγή του εξευρισκόμενου αυτού ποσού σε μικτό ποσό με την προσθήκη του αναλογούντος σε αυτό φόρου».

Δηλαδή, σύμφωνα με τις διατάξεις αυτές, στα φορολογητέα κέρδη της χρήσεως στην οποία πραγματοποιήθηκαν τα αφορολόγητα έσοδα προστίθεται και ποσό αφορολόγητων εσόδων που εξευρίσκονται ως εξής:

Διανεμόμενα κέρδη της χρήσεως

$$\frac{\text{Διανεμόμενα κέρδη της χρήσεως}}{\text{Λογιστικά κέρδη της χρήσεως}} \times \text{Αφορολόγητα έσοδα} = \text{Α}$$

$$\text{Φόρος που αναλογεί στο Α} = \frac{\text{Α}}{100} \times 40\% \text{ ή } \frac{\text{Α}}{100} \times 35\% = \text{Β}$$

0,60

0,65

Ποσό που προστίθεται στο φορολογητέο εισόδημα

A + B

Η αναγωγή των διανεμόμενων αφορολόγητων εσόδων σε μικτό ποσό με την προσθήκη του αναλογούντος φόρου γίνεται επειδή τα διανεμόμενα κέρδη της χρήσεως (που αποτελούν τον αριθμητή του παραπάνω κλάσματος) διανέμονται στους δικαιούχους (μετόχους, μέλη Δ.Σ., κ.λπ.) φορολογημένα. Συνεπώς, από τα αφορολόγητα έσοδα πρέπει να αντλείται το ποσό που διανέμεται στους μετόχους και λοιπούς δικαιούχους αλλά και το ποσό του φόρου εισοδήματος που αναλογεί στο διανεμόμενο αυτό ποσό, προκειμένου να εξευρεθεί το αδιανέμητο ποσό των αφορολόγητων εσόδων που παραμένει εις νέο και το οποίο πρέπει να εμφανιστεί στην πίστωση του λ/σμού 41.90.

Τα αναγόμενα όμως σε μικτά διανεμόμενα, στη διαδρομή των χρήσεων, ποσά αφορολόγητων εσόδων σε καμία περίπτωση δεν είναι δυνατό να ανέλθουν συνολικά σε ποσό μεγαλύτερο του ονομαστικού ποσού των πραγματοποιημένων αφορολόγητων εσόδων. Η αντίθετη γνώμη, ότι δηλαδή τα συνολικά ποσά των διανεμόμενων αφορολόγητων εσόδων ανάγονται σε μικτά και επί του μικτού ποσού υπολογίζεται ο φόρος εισοδήματος 35% ή 40%, κατά περίπτωση, τότε οι συντελεστές φορολογίας των εσόδων αυτών αναβιβάζονται σε 56,85% ή 66,66% αντίστοιχα, αντίληψη που αντίκειται στις διατάξεις του άρθρου 109 του ν.2238/1994, που επιβάλλουν φόρο εισοδήματος επί όλων των εισοδημάτων της ανώνυμης εταιρίας κ.λπ. με συντελεστή 35% ή 40%, κατά περίπτωση, με ειδική εξαίρεση τα εισοδήματα από ακίνητα στα οποία ο νόμος με ρητή διάταξη επιβάλλει συμπληρωματικό φόρο 3%.

Για την ενίσχυση της επιχειρηματολογίας αυτής, υποθέτουμε ότι σε μια περίπτωση η εταιρία πραγματοποίησε μόνο αφορολόγητα έσοδα και τα οποία εξολοκλήρου διανέμει στους μετόχους. Ο φόρος εισοδήματος επί των διανεμόμενων αφορολόγητων εσόδων θα υπολογιστεί με το συντελεστή φορολογίας της εταιρίας (35% ή 40%) επί του ονομαστικού ποσού των εσόδων, χωρίς να γίνει αναγωγή του ποσού αυτού σε μικτό με την προσθήκη του αναλογούντος φόρου.

4.6.1 Τύχη των αφορολόγητων εσόδων όταν τα μη διανεμόμενα κέρδη της χρήσεως υπολείπονται των εσόδων αυτών ή όταν η χρήση κλείσει με ζημία

Προϋπόθεση αναστολής της φορολογίας των αφορολόγητων εσόδων είναι να αχθούν σε πίστωση του λ/σμού αποθεματικού 41.90 «αποθεματικά από απαλλασσόμενα της φορολογίας έσοδα» και να εμφανίζονται με τον τίτλο αυτόν στον ισολογισμό.

Σε περίπτωση που η χρήση, στην οποία προέκυψαν τα έσοδα αυτά, κλείσει με ζημία ή τα λογιστικά κέρδη της χρήσεως αυτής, που απομένουν μετά την αφαίρεση του φόρου εισοδήματος, του τακτικού αποθεματικού και των διανεμόμενων κερδών είναι ανεπαρκή για το σχηματισμό του προαναφερόμενου αποθεματικού ή στην έκταση που τα κέρδη αυτά είναι ανεπαρκή, η εταιρία χάνει το φορολογικό πλεονέκτημα της αναστολής φορολογίας των προαναφερόμενων εσόδων, αφού η λογιστική ζημία της χρήσεως εις νέο δεν προσαυξάνεται με τα αφορολόγητα έσοδα για να προκύψουν οι φορολογικά αναγνωριζόμενες ζημίες εις νέο.

4.6.2. Όταν τα αφορολόγητα έσοδα είναι μεγαλύτερα από τα λογιστικά κέρδη της

χρήσεως

Η προαναφερόμενη § 2 του άρθρου 106 του ν.2238/1994 ορίζει περαιτέρω ότι:

«Αν όμως τα αφορολόγητα έσοδα του νομικού προσώπου είναι μεγαλύτερα από τα προκύψαντα, βάσει ισολογισμού, καθαρά κέρδη και περαιτέρω λαμβάνει χώρα διανομή κερδών με οποιαδήποτε μορφή, το μέρος των κερδών που διανέμεται φορολογείται στο όνομα του νομικού προσώπου μετά την αναγωγή αυτού σε μικτό ποσό με την προσθήκη του αναλογούντος σε αυτό φόρου. Στην περίπτωση αυτή, επί της ζημίας που προκύπτει μετά τη λογιστική αναμόρφωση των προκυψάντων αποτελεσμάτων, η οποία λαμβάνει χώρα με την υποβολή της δήλωσης του άρθρου 107, δεν έχουν εφαρμογή οι διατάξεις της παραγράφου 3 του άρθρου 4».

Δηλαδή, στην περίπτωση αυτή η προκύπτουσα από την αναγωγή ζημία δεν μεταφέρεται για συμψηφισμό με κέρδη των επόμενων χρήσεων.

Επί του θέματος στην εγκύκλιο του Υπ. Οικονομικών Η 1135901/10637/ Β0012/Πολ. 1341/1.11.93, αναφέρονται τα ακόλουθα:

«Σε περίπτωση που τα αφορολόγητα έσοδα των ανώνυμων εταιριών (πλην τραπεζικών και ασφαλιστικών), των εταιριών περιορισμένης ευθύνης και των συνεταιρισμών είναι μεγαλύτερα των καθαρών λογιστικών κερδών και περαιτέρω λαμβάνει χώρα διανομή κερδών, αντικείμενο φόρου για το νομικό πρόσωπο αποτελούν τα διανεμόμενα κέρδη, αφού προηγουμένως αναχθούν σε μικτά με την προσθήκη του αναλογούντος σε αυτά φόρου (άρθρο 8Α § 2 του ν.δ. 3843/58).

Περαιτέρω προβλέπεται ότι η ζημία που προκύπτει μετά τη λογιστική αναμόρφωση - λόγω αφαιρέσεως των αφορολόγητων εσόδων - κατά την υποβολή της δήλωσης φορολογίας εισοδήματος δεν μεταφέρεται για συμψηφισμό με κέρδη των επόμενων χρήσεων κατά τις διατάξεις της § 1 του άρθρου 4 του ν.δ. 3323/1955».

4.6.3. Φορολογική μεταχείριση των αφορολόγητων εσόδων που διανεμήθηκαν (ή κεφαλαιοποιήθηκαν) στη διάρκεια της χρήσεως που προέκυψαν και η χρήση κλείσει με ζημία

Επί του θέματος αναφέρεται η εγκύκλιος του Υπ. Οικονομικών Η 1135901/ 10637/Β0012/Πολ. 1341/1993 σύμφωνα με την οποία τα διανεμόμενα ή κεφαλαιοποιούμενα υπό συζήτηση αποθεματικά φορολογούνται με το συντελεστή φορολογίας της εταιρίας.

Η ζημία που ενδεχόμενα προκύπτει από τη δραστηριότητα της ανώνυμης εταιρίας, εταιρίας περιορισμένης ευθύνης ή του συνεταιρισμού δεν συμψηφίζεται με τα αφορολόγητα αποθεματικά που διανεμήθηκαν ή κεφαλαιοποιήθηκαν από το νομικό πρόσωπο στη διάρκεια της ίδιας διαχειριστικής περιόδου. Η δηλούμενη ζημία από τη δραστηριότητα του νομικού προσώπου μεταφέρεται προς συμψηφισμό με τα κέρδη των επόμενων χρήσεων υπό τους όρους και προϋποθέσεις που ορίζονται από τις σχετικές διατάξεις.

4.7 Φορολογική και λογιστική αντιμετώπιση των μερισμάτων μετοχών και των

κερδών από συμμετοχές σε άλλες εταιρίες

Ισχύουσες διατάξεις

Σύμφωνα με την προαναφερόμενη διάταξη της § 1 του άρθρου 106 του ν.2238/1994 όταν μεταξύ των εισοδημάτων:

- των νομικών προσώπων του άρθρου 101 § 1 (α.ε., ε.π.ε., δημόσιες και κοινοτικές επιχειρήσεις, συνεταιρισμοί και αλλοδαπές επιχειρήσεις) και
 - των ομόρρυθμων και ετερόρρυθμων εταιριών, κοινοπραξιών κ.λπ. (άρθρο 2 §4)
- συμπεριλαμβάνονται και μερίσματα ή κέρδη από συμμετοχή σε (ύλες εταιρίες, τα εισοδήματα αυτά αφαιρούνται από τα συνολικά καθαρά κέρδη προκειμένου υπολογισμού των φορολογητέων κερδών του νομικού προσώπου.

4.8 Φορολογική αντιμετώπιση των διανεμόμενων (ή κεφαλαιοποιούμενων) κερδών στις περιπτώσεις που δεν είχε γι' αυτά καταβληθεί φόρος εισοδήματος

Με τις διατάξεις του άρθρου 99 § 1 περ. α' του ν.2238/1994 ορίζεται ότι στις ανώνυμες και περιορισμένης ευθύνης εταιρίες, με εξαίρεση τις τραπεζικές και ασφαλιστικές εταιρίες, αντικείμενο του φόρου είναι το συνολικό καθαρό εισόδημα ή κέρδος που προκύπτει στην ημεδαπή ή αλλοδαπή και ότι τα διανεμόμενα κέρδη λαμβάνονται από το υπόλοιπο των κερδών, που απομένει μετά την αφαίρεση του αναλογούντος φόρου. Περαιτέρω, με τις διατάξεις αυτές ορίζεται ότι σε οποιαδήποτε περίπτωση κεφαλαιοποίησης ή διανομής κερδών από ανώνυμη εταιρία για τα οποία δεν έχει καταβληθεί φόρος εισοδήματος, υποβάλλονται σε φορολογία τα κεφαλαιοποιούμενα ή διανεμόμενα με οποιαδήποτε μορφή κέρδη, μετά την αναγωγή αυτών σε μικτό ποσό με την προσθήκη του αναλογούντος σε αυτά φόρου εισοδήματος.

5. ΔΙΑΘΕΣΗ ΤΩΝ ΚΕΡΔΩΝ ΤΗΣ ΑΝΩΝΥΜΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ

5.1 Έννοια της διαθέσεως των κερδών της ανώνυμης εταιρίας

Σκοπός κάθε επιχειρήσεως, συνεπώς και της ανώνυμης εταιρίας, είναι η πραγματοποίηση κερδών και η διανομή αυτών στους φορείς της, δηλαδή, προκειμένου για ανώνυμη εταιρία, στους μετόχους, στα μέλη του Δ.Σ., στους ιδρυτές, στο προσωπικό της (υπαλλήλους και εργάτες) για τη συμβολή τους στην πραγματοποίηση του κέρδους ή ακόμη και σε τρίτους, λόγω συμβατικής προς αυτούς υποχρέωσης.

Τμήμα όμως των κερδών δεν εξέρχεται από το νομικό πρόσωπο της εταιρίας, δεν διανέμεται, αλλά, με βάση διατάξεις του νόμου ή του καταστατικού ή ύστερα από απόφαση της γενικής συνελεύσεως των μετόχων, παραμένουν στην εταιρία με τη μορφή ποικιλώνυμων αποθεματικών ή κερδών εις νέο.

Ο όρος, λοιπόν, διάθεση κερδών περιλαμβάνει τόσο τη διανομή, στην οποία υπάγονται τα κέρδη που εξέρχονται από την εταιρία, όσο και την αποθεματοποίηση των κερδών, στην οποία περιλαμβάνονται τα κέρδη που δε διανέμονται και τα οποία παραμένουν στην εταιρία . Σχηματικά, η διάθεση των κερδών της ανώνυμης εταιρίας μπορεί να παρασταθεί ως εξής:

ΔΙΑΘΕΣΗ ΤΩΝ ΚΕΡΔΩΝ = ΔΙΑΝΟΜΗ + ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ

Τα προς διανομή κέρδη προέρχονται, είτε από τα κέρδη της κλεισμένης χρήσεως, είτε από τα κέρδη εις νέο προηγούμενων χρήσεων, είτε από διανεμήσιμα αποθεματικά.

Η κατά το νόμο (βλ. άρθρο 45 ν.2190/1920) υποχρεωτική διάθεση κερδών αφορά αποκλειστικά τα κέρδη της κλεισμένης χρήσεως και όχι τα κέρδη που προέρχονται από προηγούμενες χρήσεις ή τα ποσά που λαμβάνονται από σχηματισμένα διανεμήσιμα αποθεματικά. Και αυτό γιατί, για τα κέρδη που προέρχονται από προηγούμενες χρήσεις ή από σχηματισμένα διανεμήσιμα αποθεματικά, οι διατάξεις περί διαθέσεως των κερδών εφαρμόστηκαν κατά το χρόνο που προέκυψαν ή σχηματίστηκαν αντίστοιχα.

Διανεμήσιμα αποθεματικά είναι τα ελεύθερα αποθεματικά, εκείνα δηλαδή που σχηματίστηκαν με ελεύθερη (μη υπαγορευόμενη από το νόμο ή το καταστατικό) απόφαση της τακτικής γενικής συνελεύσεως, καθώς και τα καταστατικά αποθεματικά τα οποία προορίζονται να διανεμηθούν.

Διανεμήσιμα είναι και τα αφορολόγητα αποθεματικά των διάφορων αναπτυξιακών νόμων.

5.2 Πολιτική στη διάθεση των κερδών - Πολιτική μερισμάτων

Η τακτική που ακολουθεί η διοίκηση της εταιρίας σχετικά με τη διάθεση των κερδών της χρήσεως, για την οποία έγινε λόγος στην προηγούμενη παράγραφο, δηλαδή η διατήρηση κάποιας σχέσεως μεταξύ διανεμόμενων και μη διανεμόμενων κερδών λέγεται πολιτική κερδών ή πολιτική μερισμάτων ή ακόμη και πολιτική σταθεροποιήσεως των μερισμάτων. Η πολιτική αυτή

αντιμετωπίζεται κάθε χρόνο από την εταιρία κατά την κατάρτιση των ετήσιων οικονομικών καταστάσεων αυτής.

Τη διάθεση των κερδών διέπουν δύο αντίρροπες τάσεις. Η μια που τείνει στη διανομή του μεγαλύτερου δυνατού ποσοστού κερδών στους μετόχους και λοιπούς δικαιούχους και η άλλη που τείνει στη διατήρηση στην επιχείρηση του μεγαλύτερου δυνατού ποσού κερδών. Διάφοροι παράγοντες συνηγορούν υπέρ της μιας ή της άλλης τάσεως και η διοίκηση της εταιρίας πρέπει, αφού σταθμίσει με σύνεση τους παράγοντες αυτούς, να βρει τη χρυσή τομή που θα εξυπηρετήσει καλύτερα την επιχείρηση και τους μετόχους.

Οι κυριότεροι παράγοντες που συνηγορούν υπέρ της διανομής των κερδών είναι οι εξής:

α) Ο νόμος ή το καταστατικό της εταιρίας επιβάλλουν τη διανομή στους μετόχους και λοιπούς δικαιούχους ενός τμήματος των κερδών. Τις επιταγές αυτές του νόμου ή του καταστατικού δεν μπορεί να αγνοεί η διοίκηση της εταιρίας, αλλά μέχρι ορισμένου σημείου, και η γενική συνέλευση των μετόχων

β) το κύρος και το γόητρο που έχει ή προσπαθεί να αποκτήσει στην αγορά η επιχείρηση υπαγορεύουν τη διανομή υψηλών μερισμάτων,

γ) μια κατηγορία μετόχων (κυρίως της μειοψηφίας) αποβλέπει στη διανομή όσο το δυνατό μεγαλύτερων μερισμάτων. Γι' αυτό και στις χρήσεις ακόμη που η εταιρία πραγματοποιεί χαμηλά κέρδη κρίνεται σκόπιμη η διανομή έστω και μικρού μερίσματος, για να έχουν οι μέτοχοι αυτοί ένα τρέχον εισόδημα,

δ) η προσέλευση κεφαλαίων είτε ιδίων (αύξηση μετοχικού κεφαλαίου) είτε ξένων (σύναψη δανείων) υπαγορεύει τη διανομή σταθερών και υψηλών μερισμάτων,

ε) η μη διανομή μερίσματος, έστω και σε μια χρήση, πιθανόν να έχει δυσμενείς συνέπειες στις τιμές των μετοχών τους που είναι εισηγμένες στο χρηματιστήριο.

Οι κυριότεροι παράγοντες που συνηγορούν στο να μη διανέμουν οι επιχειρήσεις το σύνολο των κερδών τους σε μετρητά είναι οι εξής:

α) το καταστατικό της εταιρίας πιθανόν να επιβάλλει το σχηματισμό διάφορων αποθεματικών και οπωσδήποτε του τακτικού που επιβάλλεται από το νόμο,

β) καθοριστικό ρόλο στην πολιτική κερδών διαδραματίζει η δυνατότητα δημιουργίας αφορολόγητων αποθεματικών με βάση τις διατάξεις των αναπτυξιακών νόμων που κάθε φορά ισχύουν. Με βάση τις ευεργετικές διατάξεις των φορολογικών αυτών νόμων, οι επιχειρήσεις δε διανέμουν το μεγαλύτερο μέρος των κερδών τους, αλλά το επανεπενδύουν στην επιχείρηση (εσωτερική χρηματοδότηση ή αυτοχρηματοδότηση ή επιγενόμενο κεφάλαιο). Σε πάρα πολλές περιπτώσεις οι εταιρίες, για να κάνουν χρήση των φορολογικών αυτών ευεργετημάτων, δεν διανέμουν ούτε πρώτο μέρισμα, ύστερα από απόφαση της παμψηφίας των μετόχων

γ) η επέκταση της επιχειρήσεως, κυρίως σε αναπτυσσόμενες επιχειρήσεις με δυνατότητες εξαπλώσεως, επιβάλλει την αυτοχρηματοδότηση της με αδιανέμητα κέρδη, τα οποία είτε τα επενδύει σε πάγιες εγκαταστάσεις είτε τα χρησιμοποιεί ως κεφάλαιο κινήσεως,

δ) η ρευστότητα της επιχειρήσεως και μάλιστα η ανάγκη εξοφλήσεως ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων και γενικά η ανάγκη της διατηρήσεως του αναγκαίου κεφαλαίου κινήσεως υποχρεώνει τη διοίκηση της εταιρίας στη δημιουργία αποθεματικών από τα κέρδη κάθε χρήσεως,

ε) οι περισσότεροι επενδυτές προτιμούν τις επιχειρήσεις που καταβάλλουν σταθερό μέρισμα. Γι' αυτό οι διευθύνοντες τις επιχειρήσεις έχουν την τάση να εφαρμόζουν μια σχετικά σταθερή πολιτική μερίσματος και αναγγέλλουν αύξηση μερίσματος μόνο όταν προβλέπουν ότι θα μπορέσουν και στο μέλλον να διατηρήσουν το μέρισμα σταθερό, τουλάχιστο στο ύψος του αναγγελλόμενου αερίσματος. Γι' αυτό παρακρατούνται κέρδη στις πολύ κερδοφόρες χρήσεις για να διατεθούν για την πληρωμή μερισμάτων στις χρήσεις που τα κέρδη δεν επαρκούν και να επιτευχθεί έτσι η

συνέχιση της διανομής σταθερού μερίσματος.

Σημαντικό ρόλο, επίσης, παίζει η σταθερότητα και η πορεία των κερδών. Οι επιχειρήσεις που παρουσιάζουν κάποια σταθερότητα στην πραγματοποίηση κερδών ή που εμφανίζουν συνεχή κερδοφόρο ανοδική πορεία μπορούν ευκολότερα να εφαρμόζουν την πολιτική μερίσματος που επιθυμούν σε σύγκριση με τις επιχειρήσεις που τα κέρδη τους παρουσιάζουν μεγάλες διακυμάνσεις. Οι τελευταίες αυτές επιχειρήσεις υποχρεώνονται να δημιουργούν από τα κέρδη των κερδοφόρων χρήσεων ειδικό αποθεματικό από το οποίο να συμπληρώνουν το διανεμόμενο μέρισμα στις ολιγότερο κερδοφόρες χρήσεις,

(στ) ο βαθμός δανειακής επιβαρύνσεως και η δυνατότητα εξευρέσεως ξένων κεφαλαίων ασκεί επίσης σημαντική βαρύτητα στη λήψη αποφάσεως σχετικά με την πολιτική κερδών. Έτσι, οι επιχειρήσεις που έχουν δυνατότητα εξευρέσεως δανειακών κεφαλαίων μπορούν ν' ακολουθούν λιγότερο συντηρητική πολιτική μερίσματος και να διανέμουν μεγαλύτερο ποσοστό από τα κέρδη τους σε σύγκριση με τις υπερχρεωμένες επιχειρήσεις, οι οποίες βρίσκονται σε αδυναμία περαιτέρω δανεισμού και οι οποίες επιπλέον έχουν ανάγκη των κερδών για να μπορούν ν' ανταποκρίνονται στις λήγουσες υποχρεώσεις τους. Πάντως και το κόστος (τόκοι, προμήθειες, ασφάλεια, κ.λπ.) των ξένων κεφαλαίων σε σύγκριση με την αποδοτικότητα της επιχειρήσεως παίζει καθοριστικό ρόλο,

(ζ) από τις αποφάσεις των νομισματικών αρχών ή από τους πιστωτές επιβάλλεται σε πολλές περιπτώσεις μια ορισμένη σχέση μεταξύ ίδιων και ξένων κεφαλαίων. Η σχέση αυτή επιτυγχάνεται, εκτός από την εισφορά νέων κεφαλαίων από τους μετόχους, και με τη δημιουργία αποθεματικών ή την κεφαλαιοποίηση κερδών,

(η) οι πιστωτές, πολλές φορές, υποχρεώνουν την επιχείρηση να διατηρεί ένα ορισμένο ποσοστό από τα κέρδη ή στις δανειακές συμβάσεις της επιχειρήσεως με τους πιστωτές της (Τράπεζες κλπ) τίθεται ως προϋπόθεση κάθε νέας χρηματοδοτήσεως η αύξηση των ίδιων κεφαλαίων της εταιρίας.

5.3 Τα όρια εξουσίας της τακτικής γενικής συνελεύσεως των μετόχων για τη διάθεση των κερδών

Ο νόμος δίνει εξαιρετική βαρύτητα στον τρόπο διαθέσεως των καθαρών κερδών της χρήσεως. Γι' αυτό τις σχετικές με τη διάθεση των κερδών διατάξεις του καταστατικού ο νόμος κατέταξε στις θεμελιώδεις, αφού το άρθρο 2 του ν.2190/1920 ορίζει ότι: «το καταστατικό της ανώνυμης εταιρίας πρέπει να περιέχει διατάξεις: για τον ισολογισμό και διάθεση των κερδών. Καταστατικό που δεν περιέχει διατάξεις περί διαθέσεως των καθαρών κερδών είναι παράνομο και δεν είναι δυνατό να τύχει διοικητικής εγκρίσεως, σύμφωνα με το άρθρο 4 του ίδιου νόμου.

Αλλά ο νόμος δεν αφήνει ελεύθερο το καταστατικό να ορίσει τον τρόπο διαθέσεως των κερδών. Ορίζει, επίσης, τα πλαίσια μέσα στα οποία το καταστατικό πρέπει να καθορίζει τον τρόπο διαθέσεως των κερδών. Ο νόμος επιβάλλει την κράτηση από τα καθαρά κέρδη ορισμένου ποσοστού για σχηματισμό τακτικού αποθεματικού και από το υπόλοιπο την κράτηση άλλου ποσοστού για την καταβολή πρώτου μερίσματος στους μετόχους και αφήνει στο καταστατικό την ελευθερία να καθορίσει τη διάθεση του υπολοίπου των κερδών.

Η κράτηση για τακτικό αποθεματικό αποσκοπεί στην οικονομική ενίσχυση της εταιρίας και

επομένως στην προστασία των πιστωτών της και η πληρωμή μερίσματος στην προστασία των μετόχων της. Και οι δύο διατάξεις του νόμου είναι δημόσιας τάξεως και δεν είναι δυνατό να αγνοηθούν από το καταστατικό, εκτός αν αυτό καθιερώνει καθεστώς ευμενέστερο προς τα συμφέροντα που οι διατάξεις αυτές προστατεύουν.

Για να επέλθει αλλαγή στον τρόπο διαθέσεως των κερδών πρέπει, μέσα στα πλαίσια του νόμου, να τροποποιηθεί το καταστατικό.

Το καταστατικό, όπως είπαμε, δεν μπορεί να παρέχει πλήρη ελευθερία στη γενική συνέλευση να διανέμει κατά βούληση τα καθαρά κέρδη, γιατί μια τέτοια διάταξη αντίκειται στο νόμο. Σύμφωνα, όμως, με το νόμο είναι η διάταξη του καταστατικού που επιτρέπει στη γενική συνέλευση να ορίζει κατά βούληση τον τρόπο διαθέσεως του υπολοίπου των κερδών που μένει μετά την αφαίρεση απ' αυτά του ποσοστού για σχηματισμό τακτικού αποθεματικού και του πρώτου μερίσματος. Σε περίπτωση σιωπής του καταστατικού, τεκμαίρεται η εξουσιοδότηση της γενικής συνελεύσεως ν' αποφασίζει, κατά τη συνήθη απαρτία και πλειοψηφία, για τη διάθεση του υπολοίπου των κερδών (άρθρο 34 § 15 ν.2190/1920).

Τη διάθεση των κερδών αποφασίζει κατ' αρχή το Δ.Σ. της εταιρίας. Η απόφαση όμως αυτή αποτελεί απλώς πρόταση του Δ.Σ. προς τη γενική συνέλευση για τον τρόπο διανομής των κερδών. Η τακτική γενική συνέλευση έχει αποκλειστικό δικαίωμα να εγκρίνει τον πίνακα διανομής των κερδών όπως καταρτίστηκε από το Δ.Σ. ή να τον τροποποιήσει, μέσα όμως στα πλαίσια του νόμου και του καταστατικού. Η απόφαση της συνελεύσεως περί της διαθέσεως των κερδών αποτελεί προϋπόθεση κύρους της εγκρίσεως του ισολογισμού, γιατί χωρίς αυτή δε νοείται έγκριση των αντίστοιχων κονδυλίων του ισολογισμού (αποθεματικών, μερισμάτων, ποσοστών Δ.Σ. κ.λπ.). Η στο σύνολο έγκριση του ισολογισμού δεν αντικαθιστά την ειδική απόφαση περί διαθέσεως των κερδών, από την απόφαση δε αυτήν εξαρτάται η έγκριση όχι μόνο των αντίστοιχων κονδυλίων, αλλά ολόκληρου του ισολογισμού, ο οποίος είναι ενιαίος και δεν Επιδέχεται κατάτμηση.

Στην περίπτωση που η γενική συνέλευση τροποποιήσει τον πίνακα διαθέσεως των κερδών που κατάρτισε το Δ.Σ. και δημοσίευσε στις εφημερίδες, είναι αναγκαίο να δημοσιευθεί και πάλι ο ισολογισμός και οι συνοδεύοντες αυτόν πίνακες «αποτελεσμάτων χρήσεως» και «διαθέσεως κερδών» στο Δελτίο Α.Ε. και Ε.Π.Ε. της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως και να υποβληθεί εκ νέου στη Διοίκηση (Υπουργείο Εμπορίου ή αρμόδια Νομαρχία - άρθρο 7β § 1β ν.2190/1920). Ο νόμος δεν προβλέπει νέα δημοσίευση και σε πολιτική και οικονομική εφημερίδα και από πολλούς υποστηρίζεται ότι δεν απαιτείται εκ νέου δημοσίευση σ' αυτές. Αντίθετα, εμείς έχουμε τη γνώμη πως και σ' αυτές τις εφημερίδες πρέπει να γίνεται εκ νέου δημοσίευση των τροποποιημένων νέων οικονομικών καταστάσεων. Γιατί, για τις οικονομικές αυτές καταστάσεις δεν ενδιαφέρονται μόνο οι μέτοχοι, αλλά και οι πιστωτές και οι πιστοδοτικοί οργανισμοί (Τράπεζες κ.λπ.), ακόμη δε και οι μέτοχοι που δεν παρευρέθηκαν στη γενική συνέλευση που τροποποίησε τον πίνακα διαθέσεως των κερδών που δημοσιεύτηκε.

5.4 Ποια κέρδη διανέμονται

Όπως αναφέρθηκε τα διανεμόμενα κέρδη είναι δυνατό να προέρχονται από κέρδη της κλεισμένης χρήσεως, από κέρδη παλαιότερων χρήσεων εις νέο και από αποθεματικά των οποίων επιτρέπεται η διανομή.

Η κατά το νόμο υποχρεωτική διάθεση κερδών αφορά, όπως προαναφέρθηκε, αποκλειστικά τα

κέρδη της κλεισμένης χρήσεως και δεν αφορά τα κέρδη που προέρχονται από προηγούμενες χρήσεις ή τα ποσά που λαμβάνονται από σχηματισμένα αποθεματικά.

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 99 § 1 περ. (α) του ν.2238/1994, τα διανεμόμενα κέρδη λαμβάνονται από το υπόλοιπο των κερδών που απομένει μετά την αφαίρεση του αναλογούντος φόρου εισοδήματος .

5.5 Σειρά στη διάθεση των κερδών της χρήσεως της ανώνυμης εταιρίας

Εμπορικό δίκαιο

Ο ν.2190/1920, αφενός μέσω του Ε.ΓΛΣ (στο οποίο παραπέμπει το άρθρο 42δ § 2, αναφορικά με το υπόδειγμα του «Πίνακα Διαθέσεως Αποτελεσμάτων») και αφετέρου με τις διατάξεις των άρθρων 44α § 2 και 45, καθορίζει τη σειρά με την οποία διατίθενται τα καθαρά κέρδη της χρήσεως. Η σειρά αυτή πρέπει να τηρείται πιστά. Δεν επιτρέπεται, δηλαδή, η μεταβολή της, γιατί οι διατάξεις που την καθορίζουν είναι αναγκαστικής εφαρμογής.

Αντικείμενο διαθέσεως (διανομής και αποθεματοποίησης) είναι τα καθαρά κέρδη της χρήσεως, τα οποία εμφανίζει από το πιστωτικό υπόλοιπο του λ/σμού «αποτελέσματα χρήσεως», αυξανόμενα ή μειονόμενα με:

- τις «διαφορές φορολογικού ελέγχου προηγούμενων χρήσεων» και
- τους «λοιπούς μη ενσωματωμένους στο λειτουργικό κόστος φόρους».

Το αλγεβρικό άθροισμα των παραπάνω μεγεθών συνιστά το λογιστικό αποτέλεσμα της χρήσεως, το οποίο εφόσον είναι κέρδος διατίθεται με την ακόλουθη σειρά (άρθρο 45 § 2 ν.2190/1920):

α) Πρωταρχικά το κέρδος της χρήσεως διατίθεται για την κάλυψη ζημιών προηγούμενων χρήσεων (άρθρο 44α § 2 ν.2190/1920). Όταν υπάρχει ακάλυπτη ζημία προηγούμενων χρήσεων, κανένα ποσό από τα κέρδη της χρήσεως δεν επιτρέπεται να διατίθεται για το σχηματισμό αποθεματικών και, κατά μείζονα λόγο, να διανέμεται στους μετόχους, στα μέλη του Δ.Σ., στους κατόχους ιδρυτικών τίτλων, κ.λπ., γιατί, απλούστατα, μολονότι προέκυψαν κέρδη στη συγκεκριμένη χρήση, δεν υπάρχουν καθαρά κέρδη προς διάθεση, αφού τα κέρδη της χρήσεως απορροφήθηκαν από ζημίες των προγενέστερων χρήσεων.

β) Ακολουθεί η κράτηση για τακτικό αποθεματικό (άρθρο 45 § 2α ν.2190/1920). Η κράτηση αυτή υπολογίζεται επί των καθαρών κερδών της χρήσεως, ήτοι επί του ποσού των καθαρών κερδών μετά την αφαίρεση από αυτά των ζημιών των προηγούμενων χρήσεων και του φόρου εισοδήματος.

γ) Ακολουθεί η κράτηση για τη διανομή στους μετόχους πρώτου μερίσματος.

δ) Σύμφωνα με το άρθρο 42ε § 13 ν.2190/1920, σε περίπτωση που στο τέλος της χρήσεως κατέχονται από την ανώνυμη εταιρία δικές της μετοχές, σχηματίζεται αποθεματικό ισόποσο με την αξία κτήσεως των μετοχών αυτών. Το αποθεματικό αυτό σχηματίζεται από τα κέρδη της χρήσεως μετά την αφαίρεση των κρατήσεων για τακτικό αποθεματικό και πρώτο μέρισμα.

ε) Ακολουθεί, τέλος, η διανομή του υπολοίπου των κερδών μετά την αφαίρεση των πιο πάνω κρατήσεων. Το υπόλοιπο αυτό «διατίθεται κατά τους ορισμούς του καταστατικού».

Σε περίπτωση που τα κέρδη δεν επαρκούν για να ικανοποιηθούν όλοι οι δικαιούχοι πλήρως στην έκταση που ορίζει το καταστατικό ή ο νόμος, ακολουθείται η εξής σειρά διανομής των κερδών:

- Αρχικά θα παρακρατηθεί από τα καθαρά κέρδη η κράτηση για φόρο εισοδήματος των κερδών της χρήσεως .
- Ακολουθεί η παρακράτηση, από τα καθαρά κέρδη, του ποσού που ορίζεται από το καταστατικό ή το νόμο για κράτηση προς σχηματισμό τακτικού αποθεματικού.
- Ακολουθεί η κράτηση για την καταβολή μερίσματος στους μετόχους και στους λοιπούς δικαιούχους, σύμφωνα με το καταστατικό ή το νόμο.

Σχηματικά, η σειρά στη διάθεση των καθαρών κερδών της χρήσεως μπορεί να παρασταθεί ως εξής:

ΤΑΞΗ ΚΑΙ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ ΣΤΗ ΔΙΑΘΕΣΗ ΤΩΝ ΚΑΘΑΡΩΝ ΚΕΡΔΩΝ ΤΗΣ ΧΡΗΣΕΩΣ:

- 1. ΚΑΛΥΨΗ ΤΩΝ ΖΗΜΙΩΝ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΩΝ ΧΡΗΣΕΩΝ**
- 2. ΚΡΑΤΗΣΗ ΓΙΑ ΦΟΡΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ**(Υπολογίζεται επί του συνόλου των καθαρών κερδών, διανεμομένων και μη, μετά την αφαίρεση των ζημιών προηγούμενων χρήσεων και των αφορολόγητων αποθεματικών)
- 3. ΚΡΑΤΗΣΗ ΓΙΑ ΤΑΚΤΙΚΟ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟ**(Υπολογίζεται επί των καθαρών κερδών μετά την αφαίρεση των ζημιών και του φόρου εισοδήματος)
- 4. ΚΡΑΤΗΣΗ ΓΙΑ ΔΙΑΝΟΜΗ ΣΤΟΥΣ ΜΕΤΟΧΟΥΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΜΕΡΙΣΜΑΤΟΣ**
- 5. ΔΙΑΘΕΣΗ ΤΟΥ ΥΠΟΛΟΙΠΟΥ ΤΩΝ ΚΑΘΑΡΩΝ ΚΕΡΔΩΝ**(κατά τους ορισμούς του καταστατικού και τις αποφάσεις της τακτικής γενικής συνελεύσεως):
 - Πρόσθετο μέρισμα
 - Αμοιβές και ποσοστά Δ.Σ.
 - Μέρισμα στο προσωπικό
 - Αποθεματικά (φορολογημένα και αφορολόγητα)

6.ΚΑΛΥΨΗ ΤΩΝ ΖΗΜΙΩΝ ΤΗΣ ΑΝΩΝΥΜΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ

6.1 Κάλυψη ζημιών με κέρδη επόμενων χρήσεων

Εμπορικό δίκαιον

Για να υπάρχουν κέρδη προς διάθεση (διανομή ή αποθεματοποίηση), πρέπει οπωσδήποτε να έχουν προηγουμένως εξαλειφθεί οι ζημιές της παρούσας ή των προηγούμενων χρήσεων (άρθρο 45 § 1 ν.2190/1920). Όταν υπάρχει ακάλυπτη ζημιά προγενέστερης χρήσεως, κανένα ποσό κέρδους χρήσεως ή κέρδους προηγούμενης χρήσεως (αποθεματικό, κέρδος εις νέο) δεν είναι δυνατό να διανεμηθεί στους μετόχους, στα μέλη του Δ.Σ. στους κατόχους ιδρυτικών τίτλων και λοιπούς προβλεπόμενους από το καταστατικό δικαιούχους, αλλά και να διατεθεί για σχηματισμό αποθεματικών (τακτικού, εκτάκτων, αφορολόγητων, κ.λπ.), γιατί απλούστατα, μολονότι προέκυψαν κέρδη στη συγκεκριμένη χρήση, δεν υπάρχουν καθαρά κέρδη προς διάθεση, αφού τα κέρδη της χρήσεως απορροφήθηκαν από τις ζημιές των προγενέστερων χρήσεων.

Εξάλλου, το άρθρο 44α § 2 ν.2190/1920 ορίζει ότι, όταν υπάρχουν ακάλυπτες ζημιές προηγούμενων χρήσεων δεν επιτρέπεται να διαθέτονται τα κέρδη της χρήσεως για διανομή στους μετόχους ή για σχηματισμό αποθεματικών (γιατί κατ' ουσία δεν υπάρχουν κέρδη για διάθεση, αφού τα κέρδη της χρήσεως απορροφήθηκαν από τις ζημιές των προηγούμενων χρήσεων), αλλά τα κέρδη της χρήσεως χρησιμοποιούνται για να καλυφθούν οι ζημιές αυτές.

Για την υποχρέωση εξαλείψεως των ζημιών με κέρδη των επόμενων χρήσεων, από άποψη εμπορικού δικαίου, ισχύουν γενικά τα εξής:

(α) Η εξάλειψη των ζημιών με τα κέρδη των επόμενων χρήσεων είναι υποχρεωτική, εφόσον και καθόσον πραγματοποιούνται κέρδη (άρθρα 45 § 1 και 44α § 2 ν.2190/1920), γιατί τα κέρδη αυτά ούτε σε μερίσματα ούτε σε αποθεματικά μπορούν να διατεθούν, αν προηγουμένως δεν εξαλειφθούν οι υπάρχουσες ζημιές.

(β) Η εξάλειψη των ζημιών είναι υποχρεωτική σε περίπτωση που η εταιρία επιθυμεί να διανείμει μερίσματα, ποσοστά Δ.Σ., κ.λπ. από κέρδη προηγούμενων χρήσεων (αποθεματικά ή κέρδη εις νέο).

(γ) Αν υπάρχουν ζημιές στην έκταση που προβλέπει το άρθρο 48 § 1γ του ν.2190/1920, δηλαδή αν το σύνολο των ιδίων κεφαλαίων της εταιρίας, όπως προσδιορίζονται στον ισολογισμό, είναι μικρότερο από το 1/10 του μετοχικού κεφαλαίου και συντρέχει περίπτωση ανακλήσεως της άδειας συστάσεως της εταιρίας από τη Διοίκηση, η εξάλειψη των ζημιών, με μείωση του μετοχικού κεφαλαίου, είναι υποχρεωτική, εκτός αν η εταιρία αδιαφορεί για τον κίνδυνο. Αν οι ζημιές υπολείπονται του ύψους αυτού, η εξάλειψη τους δεν είναι υποχρεωτική στην πράξη, μάλιστα, παραλείπεται, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις που αναμένονται κέρδη στις επόμενες χρήσεις.

(δ) Η εξάλειψη της ζημίας με τη διάθεση οποιουδήποτε αποθεματικού (νόμιμου, καταστατικού, φορολογημένου ή αφορολόγητου) είναι προαιρετική.

Συμπερασματικά, λοιπόν, μπορούμε να πούμε ότι η εταιρία μπορεί, αλλά δεν είναι υποχρεωμένη, να χρησιμοποιήσει αποθεματικό (τακτικό ή έκτακτο) για την κάλυψη της ζημίας και μόνο στην περίπτωση που η εταιρία απώλεσε από ζημιές τα 9/10 του μετοχικού κεφαλαίου της, θα πρέπει να δεχτούμε ότι έχει υποχρέωση να συμψηφίσει τις ζημιές μερικά ή ολικά με μείωση του μετοχικού κεφαλαίου, εφόσον το κεφάλαιο της εταιρίας μετά τη μείωση είναι ίσο τουλάχιστο με το κατώτατο ποσό που προβλέπει ο νόμος για κεφάλαιο της ανώνυμης εταιρίας (20 εκ. δρχ. κ.λπ.).

Τέλος, τονίζουμε ότι το καταστατικό της εταιρίας δεν είναι δυνατό να περιλάβει διάταξη, σύμφωνα με την οποία οι μέτοχοι να υποχρεούνται σε συμπληρωματικές εισφορές για την κάλυψη ζημιών, όπως αυτό είναι δυνατό στις προσωπικές εταιρίες και στις Ε.Π.Ε.

Φορολογία εισοδήματος

Ο φορολογικός νομοθέτης υιοθετεί, κατ' αρχήν, τη βασική λογιστική αρχή της αυτοτέλειας των χρήσεων, σύμφωνα με την οποία τα αποτελέσματα κάθε χρήσεως κρίνονται αυτοτελώς, χωρίς να συσχετίζονται με τα αποτελέσματα των επόμενων χρήσεων.⁽³⁾

Η φορολογική νομοθεσία καθιερώνει εξαίρεση από τη βασική αυτήν αρχή σε ό,τι αφορά τη ζημία με την οποία κλείνουν οι χρήσεις ορισμένων κατηγοριών επιχειρήσεων και για ορισμένο μόνο χρόνο και, με το άρθρο 4 § 3 του ν.2238/1994, ορίζει ότι «το αρνητικό στοιχείο (ζημία) του εισοδήματος από εμπορικές, γεωργικές, βιομηχανικές, βιοτεχνικές και ξενοδοχειακές επιχειρήσεις που προκύπτει από τα βιβλία του υπόχρεου που τηρούνται επαρκώς και ακριβώς, αν δεν καλύπτεται με συμψηφισμό θετικού στοιχείου εισοδήματος άλλης πηγής, είτε γιατί δεν υπάρχει τέτοιο στοιχείο εισοδήματος είτε γιατί αυτό που υπάρχει είναι ανεπαρκές, μεταφέρεται για να συμψηφισθεί ολόκληρο στην πρώτη περίπτωση ή κατά το υπόλοιπο αυτού στη δεύτερη, διαδοχικώς στα πέντε (5) επόμενα οικονομικά έτη κατά το υπόλοιπο που απομένει κάθε φορά, με την προϋπόθεση ότι κατά τα έτη αυτά τα βιβλία του υπόχρεου τηρούνται επαρκώς και ακριβώς».

Από τις διατάξεις αυτές προκύπτει ότι, για την αναγνώριση της μεταφοράς της ζημίας στα επόμενα έτη, πρέπει να συντρέχουν οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

(α) Η ζημία να προκύπτει «εκ των επαρκώς και ακριβώς τηρουμένων βιβλίων του υπόχρεου» (άρθρο 4 § 3 ν.2238/1994). Δηλαδή απαιτείται η ζημία να προκύπτει από λογιστικά βιβλία, τα οποία να έχουν κριθεί από τη φορολογούσα αρχή επαρκή και ακριβή, τόσο κατά το έτος που προέκυψε η ζημία όσο και κατά το έτος στο οποίο η ζημία μεταφέρεται για συμψηφισμό.

(β) Αναγνωρίζεται για συμψηφισμό μόνο η ζημία που προκύπτει από τη φορολογική αναμόρφωση των αποτελεσμάτων χρήσεως, δηλαδή η φορολογική ζημία.

Η ζημία αυτή πιθανό να είναι μικρότερη από τη ζημία που προκύπτει λογιστικά, λόγω του ότι ο φορολογικός ελεγκτής συχνά δεν αναγνωρίζει εξολοκλήρου ορισμένα έξοδα (ταξιδιών, αυτοκινήτων, κ.λπ.).

(γ) Κατά ρητή διάταξη του νόμου (άρθρο 61 § 1 του ν.2238/1994) «παράλειψη του υπόχρεου να επιδώσει μέχρι το τέλος του οικείου οικονομικού έτους δήλωση, η οποία αναγράφει τη ζημία που προέκυψε στο ίδιο ή τα προηγούμενα αυτού οικονομικά έτη, του στερεί το δικαίωμα να τη συμψηφίσει».

(3) Η άκαμπτη εφαρμογή της αρχής αυτής οδηγεί σε απώλεια κεφαλαίων και παραγραφή των δικαιωμάτων του φορολογούμενου. Για το λόγο αυτό, σε όλες τις προηγμένες χώρες, η εφαρμογή της αρχής αυτής περιορίστηκε και υιοθετήθηκε η αρχή της αλληλεγγύης των χρήσεων, σύμφωνα με την οποία επιτρέπεται οι ζημιές που προκύπτουν σε μια χρήση να μεταφέρονται για έκπτωση στις επόμενες χρήσεις.

Σημειώνεται ότι, σύμφωνα με το άρθρο 4 § 16 του πρόσφατου ν.2753/1999 «ζημίες επιχειρήσεων που προκύπτουν από τα τηρούμενα βιβλία τρίτης κατηγορίας του ΚΒΣ και δηλώθηκαν μέχρι το τέλος του οικείου οικονομικού έτους στην υποβαλλόμενη δήλωση φορολογίας εισοδήματος κατά το χρόνο πραγματοποίησής τους, συμψηφίζονται με τα δηλούμενα κέρδη επόμενων χρήσεων, εφόσον υφίστανται οι προϋποθέσεις που προβλέπονται από τις διατάξεις της παραγράφου 3 του άρθρου 4 του Ν.2238/1994, ανεξάρτητα αν το ποσό των ζημιών αυτών που δηλώθηκαν έχει μεταφερθεί και συναθροισθεί με το ποσό της ζημίας των επόμενων ετών.⁽⁴⁾

Οι διατάξεις της παραγράφου αυτής έχουν εφαρμογή για ζημίες που δεν μεταφέρθηκαν και δεν περιελήφθησαν στις δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος μέχρι και του οικονομικού έτους 1999.

Με τις παραπάνω διατάξεις παρέχεται η δυνατότητα στις επιχειρήσεις να αναγράψουν στη δήλωση φορολογίας εισοδήματος της χρήσεως 1999 τις ζημίες που είχαν πραγματοποιήσει μέχρι και τη χρήση 1998 και τις οποίες εκ παραδρομής δεν ανέγραψαν στις υποβληθείσες δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος με τον τρόπο που επιβάλλει η διάταξη του άρθρου 61 § 1 του ν.2238/1994. Πρόκειται συνεπώς περί αναδρομικής τροποποίησης δηλώσεως ζημιών μέχρι και τη χρήση 1998, ενώ οι ζημίες που θα προκύπτουν από τη χρήση 1999 και εφεξής πρέπει να αναγράφονται στις δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος κατά τα οριζόμενα από το άρθρο 61 § 1 του ν.2238/1994.

Ειδικότερα, η μεταφορά της ζημίας ενεργείται με βάση το νόμιμο τίτλο που υπάρχει κατά το χρόνο της μεταφοράς, ο οποίος ανάλογα με το στάδιο στο οποίο βρίσκεται η φορολογική υπόθεση μπορεί να είναι: η δήλωση που υποβλήθηκε χωρίς ακόμη να έχει ελεγχθεί, το φύλλο ελέγχου, η δικαστική απόφαση (Σ.τ.Ε. 2164/1982).(5)

(δ) Ο συμψηφισμός της ζημίας μιας χρήσεως χωρεί μόνο με τα κέρδη των επόμενων πέντε χρήσεων και όχι και με κέρδη προηγούμενων χρήσεων ή με τη χρησιμοποίηση αποθεματικών. Δηλαδή ο συμψηφισμός της ζημίας έχει περιορισμένο χρονικό ορίζοντα.

(ε) Δεν χωρεί συμψηφισμός της ζημίας με κέρδη που υπάγονται σε ειδική φορολογία. Η ζημία π.χ. μιας επιχειρήσεως δεν μπορεί να συμψηφιστεί με τα κέρδη από τα πλοία, που, όπως είναι γνωστό, φορολογούνται με ειδικό τρόπο (ν.27/1975), ούτε η ζημία από τα πλοία μπορεί να συμψηφιστεί με τα κέρδη της επιχειρήσεως που υπάγονται στον κανονικό φόρο εισοδήματος.

4) Δεν συντρέχει περίπτωση μεταφοράς ζημίας στο οικονομικό έτος κατά το οποίο η επιχείρηση απαλλάσσεται με νόμο από το φόρο εισοδήματος - Σ.τ.Ε. 258-9/1981 (περιοδικό «Λογιστής» Φεβρουάριος 1982, σελ. 188). Επίσης, δε μεταφέρεται η ζημία προς συμψηφισμό με κέρδη επόμενων χρήσεων, αν κατά το χρόνο που πραγματοποιήθηκε η ζημία, η επιχείρηση, απαλλάσσεται από το φόρο εισοδήματος με διάταξη νόμου (Σ.τ.Ε. 358 - 9/1984).

(5) Για να αναγνωριστεί για συμψηφισμό η ζημία προηγούμενων χρήσεων με κέρδη επόμενων χρήσεων δεν είναι απαραίτητο τα κέρδη των επόμενων χρήσεων, από τα οποία θα εκπέσει η ζημία να έχουν προσδιοριστεί τελεσίδικα. Αλλά ούτε και η ζημία απαιτείται να προκύπτει από οριστικό στοιχείο ή, όπως παλαιότερα δεχόταν η Διοίκηση (Υπ. Οικ. Ε 14829, Ε 14830/1967, πολ. 405), να έχει προσδιοριστεί με οριστική απόφαση πρωτοδικώς)

(στ) Δεν επιτρέπεται η μεταφορά ζημίας στο επόμενο έτος αν τούτο είναι ζημιογόνο, διότι θα οδηγήσει σε επαύξηση του αρνητικού αποτελέσματος του επόμενου έτους και θα κατέληγε

ουσιαστικά στη δυνατότητα μεταφοράς της ζημίας και πέραν του επιτρεπόμενου χρόνου. Δηλαδή η χρονική περίοδος των πέντε ετών προσμετράται μεμονωμένα για τη ζημία καθεμίας χρήσεως.

Τέλος επισημαίνονται οι ακόλουθες περιπτώσεις:

- Η μεταφορά της ζημίας δεν είναι υποχρεωτική στα επόμενα έτη κατά τα οποία η επιχείρηση απαλλάσσεται - δυνάμει νόμου - από το φόρο εισοδήματος, αλλά ο συμψηφισμός αυτός πρέπει να γίνει μέσα στην πενταετία.
- Η ζημία δεν μπορεί να μεταφερθεί για συμψηφισμό απευθείας στο μεθεπόμενο έτος. Δηλαδή, δεν είναι δυνατό να παραλειφθεί η δήλωση της στο έτος που προέκυψε και να δηλωθεί σε μεταγενέστερο έτος
- Η ζημία που αποσβέστηκε με μείωση του μετοχικού κεφαλαίου ανώνυμη εταιρίας είναι δυνατό να μεταφερθεί για συμψηφισμό σε επόμενα έτη και δεν ασκεί επιρροή το γεγονός ότι η ζημία δεν εμφανίζεται στον ισολογισμό της κρινόμενης χρήσεως (Σ.τ.Ε. 2523/1991), βλ. στην επόμενη § 41.5.
- Στις περιπτώσεις μετατροπής ή συγχωνεύσεως εταιριών, το ακάλυπτο ποσό ζημίας που υπάρχει στην μετατρεπόμενη ή συγχωνευόμενη εταιρία και το οποίο αναγνωρίζεται φορολογικά, δεν μπορεί να μεταφερθεί στη νέα εταιρία για να συμψηφιστεί με τα φορολογητέα κέρδη αυτής των επόμενων ετών (άρθρο 7 §9 του ν.2386/1996).

Από όσα αναπτύχθηκαν προκύπτει ότι υπάρχει σημαντική διαφορά μεταξύ της εμπορικής και της φορολογικής νομοθεσίας. Γιατί, ενώ όπως είπαμε, σύμφωνα με το άρθρο 45 § 1 του ν.2190/1920, δεν είναι δυνατό να γίνει διανομή κερδών μιας χρήσεως προτού καλυφθούν ολοκληρωτικά οι ζημιές προηγούμενων χρήσεων, από τη φορολογική νομοθεσία τίθεται χρονική περίοδος μέσα στην οποία τα κέρδη συμψηφίζουν υπάρχουσες ζημιές προηγούμενων χρήσεων, το κέρδος δε που προκύπτει πέρα από τη χρονική αυτή περίοδο, ανεξάρτητα αν υπάρχουν ή όχι αναπόσβεστες ζημιές προηγούμενων χρήσεων, υποβάλλεται σε φορολογία.

Είναι λοιπόν δυνατό ο ισολογισμός μιας χρήσεως να μην αφήνει τελικά κέρδη, γιατί αυτά διατέθηκαν για την κάλυψη ζημιών προηγούμενων χρήσεων, ενώ, σύμφωνα με τη φορολογική νομοθεσία, στην ίδια χρήση δυνατό να υπάρχουν φορολογητέα κέρδη, για τα οποία η εταιρία υποχρεούται να καταβάλει φόρο. Σε τέτοιες περιπτώσεις ο φόρος συνεπάγεται την απώλεια κεφαλαίων της επιχείρησης, που επιφέρει ζημιά στην ίδια την επιχείρηση, αλλά και στο κοινωνικό σύνολο, αφού, σύμφωνα, με τα διδάγματα της σύγχρονης επιστήμης της Ιδιωτικής Οικονομικής, η επιχείρηση θεωρείται κύτταρο της κοινωνικής οικονομίας και όχι απλώς μέσο προσπορίσεως κέρδους.

6.2 Κάλυψη ζημίας με διάθεση αποθεματικού

Εμπορικό δίκαιο

Από νομική άποψη, το τακτικό αποθεματικό, έχει προορισμό να καλύψει το χρεωστικό υπόλοιπο του λογαριασμού αποτελέσματα χρήσεως». Αλλά το καταστατικό μπορεί να προβλέπει ή η γενική συνέλευση να αποφασίσει τη δημιουργία αποθεματικού για την κάλυψη απρόβλεπτης ζημίας ή εξαιρετικής φθοράς ή απαξιώσεως συγκεκριμένων πάγιων στοιχείων. Ακόμη, η γενική συνέλευση μπορεί να αποφασίσει την απόσβεση ζημίας δια χρησιμοποίησεως οποιουδήποτε

ελεύθερου αποθεματικού, δηλαδή αποθεματικού που δεν έχει ειδικό προορισμό ή οποιουδήποτε αποθεματικού που δεν προβλέπεται από το νόμο ή το καταστατικό και το οποίο σχηματίστηκε με απλή απόφαση της γενικής συνελεύσεως των μετόχων.

Ειδικότερα, σημειώνουμε ότι τα αφορολόγητα αποθεματικά είναι ελεύθερα αποθεματικά, δηλαδή έχουν σχηματιστεί με απόφαση της τακτικής γενικής συνελεύσεως των μετόχων και συνεπώς, με μεταγενέστερη απόφαση μιας τέτοιας συνελεύσεως, είναι δυνατό να διατεθούν για την κάλυψη ζημιών.

Φορολογία εισοδήματος

Κατά τη δικαστική νομολογία η ζημία της χρήσεως συμψηφίζεται μόνο με μελλοντικά κέρδη και όχι με κέρδη προηγούμενων χρήσεων. Η άποψη αυτή στηρίζεται στη διάταξη του άρθρου 4 § 3 του ν.2238/1994, που εφαρμόζεται ανάλογα και στη φορολογία εισοδήματος των νομικών προσώπων, δυνάμει του άρθρου 105 § 13 του ίδιου νόμου, η οποία επιτρέπει το συμψηφισμό των ζημιών μόνο με μελλοντικά κέρδη των πέντε επόμενων οικονομικών ετών και όχι με κέρδη παρελθόντων ετών. Συνεπώς, σε περίπτωση καλύψεως ζημίας με διάθεση φορολογημένου αποθεματικού (τακτικού ή έκτακτου), που σχηματίστηκε και φορολογήθηκε σε προηγούμενες χρήσεις, δεν τίθεται θέμα επιστροφής στην εταιρία από το Δημόσιο του φόρου εισοδήματος που καταβλήθηκε όταν σχηματίστηκε το αποθεματικό. Επίσης, χωρίς αμφιβολία υπόκειται σε φορολογία το αφορολόγητο αποθεματικό που διατίθεται για την εξάλειψη ζημίας, αφού η πράξη αυτή εξομοιώνεται με διανομή του αποθεματικού και ο λ/σμός του αποθεματικού εξαφανίζεται και δεν εμφανίζεται στον ισολογισμό ή εμφανίζεται μεν αλλά με μειωμένο υπόλοιπο κατά το ποσό που διατέθηκε για την εξάλειψη της ζημίας.

Το θέμα που αντιλέγεται είναι, εάν η εταιρία χάνει το φορολογικό πλεονέκτημα που της παρέχει ο νόμος να καλύψει με κέρδη επόμενων χρήσεων τη ζημία μιας χρήσεως που καλύφθηκε με φορολογημένο ή αφορολόγητο αποθεματικό. Το θέμα στασιάζεται και αρμόδια στελέχη του Υπ. Οικονομικών τάσσονται με την άποψη ότι η εταιρία χάνει το φορολογικό πλεονέκτημα της καλύψεως της ζημίας με μελλοντικά κέρδη, αφού η ζημία που καλύφθηκε δεν εμφανίζεται στον ισολογισμό. Κατά τη γνώμη μας, το στασιαζόμενο θέμα πρέπει ν' αντιμετωπίζεται ως εξής:

(α) Χρησιμοποίηση φορολογημένου αποθεματικού για την κάλυψη ζημίας Η χρησιμοποίηση φορολογημένου αποθεματικού (τακτικού, έκτακτου, κ.λπ.) για την κάλυψη ζημίας στερείται, κατά τη γνώμη μας, οποιασδήποτε φορολογικής βαρύτητας. Η ανώνυμη εταιρία, όταν καλύπτει ζημία με αποθεματικό εφαρμόζοντας τις διατάξεις του ν.2190/1920, κατά το φορολογικό νόμο εξακολουθεί να θεωρείται ότι έχει αρνητικό αποτέλεσμα (ζημία), την οποία μπορεί να μεταφέρει στα πέντε επόμενα οικονομικά έτη, με τον ίδιο τρόπο που μπορεί να το πράξει η ανώνυμη εταιρία που δεν προέβη σε κάλυψη της ζημίας της με διάθεση αποθεματικών. Αυτό, όπως προαναφέραμε, προκύπτει από τη διάταξη του άρθρου 4 § 3 του ν.2238/1994, που εφαρμόζεται ανάλογα και στη φορολογία εισοδήματος των νομικών προσώπων δυνάμει του άρθρου 105 § 13 του ν.2238/1994, η οποία επιτρέπει το συμψηφισμό των ζημιών μόνο με μελλοντικά κέρδη των πέντε επόμενων οικονομικών ετών και όχι με κέρδη παρελθόντων ετών. Κατά συνέπεια, σε περίπτωση λογιστικής εξαλείψεως ζημίας με τακτικό ή έκτακτα αποθεματικά δεν επιστρέφεται μεν ο φόρος που είχε καταβληθεί στο Δημόσιο όταν σχηματίστηκαν τα διατιθέμενα για την κάλυψη της ζημίας αποθεματικά, αλλά η επιχείρηση δεν χάνει το φορολογικό πλεονέκτημα του συμψηφισμού της ζημίας με κέρδη των επόμενων χρήσεων εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις που θέτει ο νόμος.

Η ζημία, επομένως, και μετά την κάλυψη της με φορολογημένο αποθεματικό, εξακολουθεί να υπάρχει με σκοπό να καλυφθεί από τα κέρδη των πέντε επόμενων χρήσεων. Θα πρέπει, λοιπόν, κατά τη γνώμη μας, στη δήλωση φόρου εισοδήματος της επόμενης από την κάλυψη της ζημίας χρήσεως, το ποσό της καλυφθείσας ζημίας να εκπεστεί από τα φορολογητέα κέρδη.

Αν κατά τις πέντε επόμενες χρήσεις δεν προκύψουν κέρδη ή προκύψουν κέρδη λιγότερα από το ποσό της ζημίας που καλύφθηκε με αποθεματικά, ο φόρος εισοδήματος που καταβλήθηκε κατά το σχηματισμό του αποθεματικού που διατέθηκε για την κάλυψη της ζημίας χάνεται για την εταιρία, εξολοκλήρου στην περίπτωση που δεν πραγματοποιηθούν κέρδη στις επόμενες χρήσεις ή κατά το φόρο που αναλογεί στο ποσό που τα κέρδη που προέκυψαν υπολείπονται του ποσού των ζημιών που καλύφθηκε με φορολογημένα αποθεματικά.

(β) Χρησιμοποίηση αφορολόγητου αποθεματικού για την κάλυψη ζημίας Βασική αρχή που πρέπει να πρυτανεύει στη σκέψη μας, για την ορθή αντιμετώπιση του θέματος, είναι ότι η ζημία πρέπει να καλυφθεί από φορολογητέα κέρδη, τα οποία θα πραγματοποιηθούν στην επόμενη πενταετία ή τα οποία υπήρχαν στην επιχείρηση υπό μορφή αποθεματικών κατά τη χρήση που προέκυψαν οι ζημίες. Στην περίπτωση, λοιπόν, που καλύπτεται η ζημία με αποθεματικά που σχηματίστηκαν από αφορολόγητα έσοδα, πρέπει να δεχτούμε ότι η επιχείρηση έχει το δικαίωμα να εκπέσει από τα φορολογητέα κέρδη των επόμενων πέντε χρήσεων τις ζημίες που αποσβέστηκαν με τη διάθεση τέτοιων αποθεματικών.

Όλοι οι αναπτυξιακοί φορολογικοί νόμοι που επέτρεψαν το σχηματισμό αφορολόγητων αποθεματικών (κρατήσεων, εκπτώσεων κ.λπ.) θέτουν ως βασική προϋπόθεση για την διατήρηση του αφορολόγητου των αποθεματικών (δηλαδή τη μη πληρωμή φόρου εισοδήματος γι' αυτά) την εμφάνιση των αποθεματικών (κρατήσεων, εκπτώσεων κ.λπ.) στον ισολογισμό της επιχείρησης και μάλιστα σε ιδιαίτερους (ειδικούς) λ/σμούς. Με τη διάθεση όμως του αφορολόγητου αποθεματικού για απόσβεση ζημίας, ο λογαριασμός του αποθεματικού εξαφανίζεται και παύει να εμφανίζεται στον ισολογισμό ή σε περίπτωση διαθέσεως μέρους του αποθεματικού εξακολουθεί μεν να εμφανίζεται στον ισολογισμό, αλλά με μικρότερο υπόλοιπο κατά το ποσό της ζημίας που αποσβέστηκε.

Έτσι, παύει να συντρέχει η βασική προϋπόθεση που οι φορολογικοί αναπτυξιακοί νόμοι έχουν θέσει, της εμφανίσεως, δηλαδή, των αποθεματικών στον ισολογισμό και, συνεπώς, τα ποσά των αφορολόγητων αποθεματικών που διατέθηκαν για την κάλυψη ζημιών πρέπει να υπαχθούν σε φορολογία. Τα ποσά που διατέθηκαν για την κάλυψη των ζημιών θα φορολογηθούν «επ' ονόματι» της εταιρίας, η οποία θα καταβάλει τον ανάλογο φόρο εισοδήματος. Με τη φορολογία όμως των αποθεματικών αυτών μεταπίπτουμε στην προηγούμενη περίπτωση της καλύψεως ζημίας με φορολογημένα αποθεματικά και, συνεπώς, η εταιρία, εφόσον στις επόμενες πέντε χρήσεις έχει κέρδη, μπορεί να εκπέσει από τα κέρδη αυτά τις ζημίες που έχουν καλυφθεί κατά τον τρόπο που προαναφέραμε.

Έτσι, αν λ.χ. η χρήση 20+0 κλείσει με ζημία 500.000 € και η τακτική γενική συνέλευση της 31.3.20+1 εγκρίνει την κάλυψη της ζημίας από το σχηματισμένο σε προηγούμενες χρήσεις «αφορολόγητο ποσό του ν. 1892/1990», η εταιρία θα φορολογηθεί, με τη δήλωση φόρου εισοδήματος χρήσεως 20+0, για το αποθεματικό των 500.000 € που διέθεσε για την κάλυψη της ζημίας, η ζημία όμως αυτή μπορεί, κατά τη γνώμη μας, να εκπεστεί από τα κέρδη των προσεχών πέντε χρήσεων, δηλαδή μέχρι και της χρήσεως 20+5.

Σύγχρονες αντιλήψεις

Σύμφωνα με τις απόψεις των διεθνών αυτών οργανώσεων, η κάλυψη της ζημίας της χρήσεως με κέρδη προηγούμενων χρήσεων, δηλαδή με τη διάθεση φορολογημένων κερδών προηγούμενων χρήσεων (κερδών εις νέο ή αποθεματικών), στις περιπτώσεις που η φορολογική νομοθεσία αναγνωρίζει την επιστροφή του φόρου, που καταβλήθηκε στο Δημόσιο για τα διατιθέμενα κέρδη, γεννά μια ωφέλεια από εξοικονόμηση φόρου, η οποία στην ουσία δημιουργήθηκε στη χρήση που πραγματοποιήθηκε η καλυπτόμενη ζημία. Η ωφέλεια αυτή πρέπει να περιλαμβάνεται στα αποτελέσματα των οικονομικών καταστάσεων της χρήσεως στην οποία πραγματοποιήθηκε η ζημία, αφού στην περίπτωση αυτή η πραγματοποίηση του φορολογικού πλεονεκτήματος είναι βέβαιη.

Με το ποσό του εξοικονομούμενου φόρου εισοδήματος από την, κατά τα προαναφερόμενα, κάλυψη της ζημίας θα πρέπει να χρεώνεται αρμόδιος μεταβατικός λ/σμός ενεργητικού με πίστωση του λογαριασμού της ζημίας. Ο μεταβατικός αυτός λ/σμός θα τακτοποιηθεί στην επόμενη χρήση με την επιστροφή του φόρου από το Δημόσιο ή με το συμψηφισμό αυτού με τον οφειλόμενο στο Δημόσιο φόρο επί κερδών επόμενων χρήσεων.

6.3 Κάλυψη ζημίας χρήσεως με μείωση του μετοχικού κεφαλαίου

Οικονομική άποψη

Η κάλυψη ζημιών με μείωση του μετοχικού κεφαλαίου επιβάλλεται σε πολλές περιπτώσεις να γίνει για την εξυγίανση του ισολογισμού, αλλά και για τη διανομή μερισμάτων στους μετόχους. Έτσι η κάλυψη των ζημιών με μείωση του κεφαλαίου είναι δυνατό να αποβλέπει:

- Στο να γίνει δυνατή η αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου της εταιρίας. Η εταιρία που υπέστη μεγάλες ακάλυπτες ζημίες έχει ουσιαστικά υποστεί μείωση του κεφαλαίου της. Η μείωση του κεφαλαίου για την κάλυψη των ζημιών είναι : απλώς μια λογιστική προσαρμογή και διόρθωση του εταιρικού κεφαλαίου στο ήδη μειωμένο λόγω των ζημιών μέγεθος αυτού, είναι, όπως επίσης λέγεται, μια ονομαστική ή αριθμητική μείωση του κεφαλαίου).

Αλλά η εταιρία που έχει υποστεί σοβαρές ζημίες έχει οπωσδήποτε ανάγκη τα κεφάλαια, τα οποία όμως δεν είναι δυνατό να προσποριστεί με αύξηση του κεφαλαίου, αφού νέοι μέτοχοι δε θα έσπευδαν ν' αγοράσουν μετοχές μιας εταιρίας της οποίας ο ισολογισμός εμφανίζει ζημίες. Γι' αυτό στην πράξη, σε τέτοιες περιπτώσεις, οι εταιρίες προβαίνουν, κατά κανόνα, σε συνδυασμό μείωσης και ταυτόχρονης αυξήσεως του εταιρικού κεφαλαίου, που η πράξη την αποκάλεσε «μέθοδο ακορντεόν» και η επιστημονική βιβλιογραφία χρηματοοικονομική εξυγίανση.

- Στο να γίνει δυνατή η διανομή των πιθανολογούμενων κερδών της νέας χρήσεως. Γιατί, αν δεν αποσβεστεί η ζημία, τα κέρδη που πιθανό να προκύψουν στη νέα χρήση θα πρέπει να διατεθούν για την απόσβεση της ζημίας και μόνο το υπόλοιπο, αν υπάρχει, θα είναι δυνατό να διατεθεί για διανομή σ' όσους έχουν δικαιώματα.

Εμπορικό δίκαιο

Η εξάλειψη των ζημιών με μείωση του μετοχικού της κεφαλαίου είναι προαιρετική. Ο νόμος δεν υποχρεώνει την εταιρία να προβεί σε μείωση του μετοχικού της κεφαλαίου, ακόμη κι όταν συντρέχει περίπτωση συγκλήσεως γενικής συνελεύσεως για να αποφασίσει τη διάλυση ή μη αυτής, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 47 του ν.2190/1920.⁽⁶⁾ Δεν πρέπει όμως να παραβλέψουμε ότι, στην περίπτωση μιας τέτοιας μείωσης του κεφαλαίου, μειώνεται το απόλυτο ύψος του μετοχικού κεφαλαίου, ώστε η σχέση αυτού με το καθαρό εταιρικό ενεργητικό να είναι ευνοϊκότερη και να αποτρέπει την ανάγκη συγκλήσεως της συνελεύσεως αυτής.

Ο ν.2190/1920, με το άρθρο 48 § 1 περ. γ' επιβάλλει έμμεσα τη μείωση του κεφαλαίου για την κάλυψη των ζημιών, όταν το σύνολο των ιδίων κεφαλαίων της εταιρίας υπολείπεται το 1/10 του μετοχικού κεφαλαίου, εφόσον το απόλυτο ύψος του κεφαλαίου έχει περιθώρια μείωσης. Έτσι, η σχέση ιδίων κεφαλαίων και μετοχικού κεφαλαίου βελτιώνεται και αποσοβείται ο κίνδυνος ανακλήσεως της άδειας συστάσεως της εταιρίας

Γεννάται το ερώτημα: Σε περίπτωση που υπάρχουν αποθεματικά (φορολογημένα ή αφορολόγητα) μπορεί η εταιρία να μην καλύψει τη ζημία με αποθεματικά, αλλά να προβεί σε κάλυψη της με μείωση του μετοχικού κεφαλαίου; Έχουμε τη γνώμη ότι η απάντηση στο ερώτημα αυτό πρέπει να είναι καταφατική. Η γενική συνέλευση με την παντοδυναμία της μπορεί να αποφασίσει την κάλυψη της ζημίας με μείωση του κεφαλαίου και στην περίπτωση ακόμη που υπάρχουν επαρκή αποθεματικά για την κάλυψη αυτής, με την προϋπόθεση ότι η απόφαση της αυτή δε θίγει τα συμφέροντα των πιστωτών της εταιρίας.

. Κατά τα άλλα, για την υπό συζήτηση μείωση του κεφαλαίου, πρέπει να συντρέχουν οι προϋποθέσεις που τάσσει ο νόμος για κάθε μείωση του κεφαλαίου.

Φορολογία εισοδήματος

Η φορολογική νομοθεσία παρέχει το δικαίωμα στην ανώνυμη εταιρία που πραγματοποίησε ζημία φορολογικά αναγνωριζόμενη, εφόσον η ζημία αυτή δεν καλύπτεται με συμψηφισμό θετικού στοιχείου του εισοδήματος από άλλη πηγή, να μεταφέρει τη φορολογική ζημία για συμψηφισμό με το φορολογητέο εισόδημα των επόμενων πέντε ετών, εφόσον συντρέχουν και οι άλλες προϋποθέσεις που θέτει ο φορολογικός νόμος,

Γεννάται συνεπώς το ερώτημα: σε περίπτωση αποσβέσεως λογιστικής ζημίας, που αποτελεί (εν όλω ή εν μέρει) και φορολογικά αναγνωριζόμενη ζημία, με μείωση του μετοχικού κεφαλαίου, εάν η φορολογικά αναγνωριζόμενη ζημία που αποσβέστηκε μπορεί να μεταφερθεί για συμψηφισμό με τα φορολογητέα κέρδη των επόμενων χρήσεων, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 4 § 3 του ν.2238/1994.

Το Υπουργείο Οικονομικών, με βάση τη γνωμοδότηση του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους 33/1981 την οποία αποδέχθηκε με την εγκύκλιο του Ε 81/2/Πολ.97/1981, αποφάνθηκε ότι «... το ποσό της ζημίας που καλύφθηκε δια της μείωσης του μετοχικού κεφαλαίου αποσβένεται για την

(6) Δηλαδή, σε περίπτωση που το σύνολο των ιδίων κεφαλαίων της εταιρίας, όπως προσδιορίζονται στο υπόδειγμα ισολογισμού που προβλέπεται από το άρθρο 42γ του ν.2190/1920, γίνει κατώτερο από το μισό (1/2) του μετοχικού κεφαλαίου

εταιρία, μετακυλιόμενη η ζημία αυτή στους μετόχους και συνεπώς δεν υφίσταται ζημία ως προς την εταιρία για να μπορεί να μεταφερθεί στις επόμενες χρήσεις» και «μόνο το ποσό της ζημίας, το οποίο τυχόν απέμεινε μετά τη μείωση του μετοχικού κεφαλαίου και το οποίο εμφανίζεται στον ισολογισμό και τα βιβλία της εταιρίας» μπορεί να μεταφερθεί προς συμψηφισμό στα επόμενα χρόνια.

Αντίθετα, το Σ.τ.Ε. με την απόφαση του 2523/1991, δέχθηκε ότι «εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις που τάσσει το άρθρο 4 § 1 του ν.δ.3323/1955 (αντίστοιχο του ισχύοντος άρθρου 4 § 3 του ν.2238/1994) είναι δυνατή η μεταφορά ζημίας παρελθούσης χρήσεως προς συμψηφισμό με κέρδη της κρινόμενης χρήσεως, δεν ασκεί δε επιρροή το γεγονός ότι τυχόν, κατά τις διατάξεις της εμπορικής νομοθεσίας, και εν προκειμένω του Κωδ. Ν.2190/1920 περί ανωνύμων εταιριών, η εταιρία πραγματοποίησε μείωση του μετοχικού της κεφαλαίου κατά το ποσό της ζημίας προς κάλυψη αυτής και ότι, επομένως, η ζημία αυτή που είχε αναμφισβητήτως προκύψει σε παρελθούσα χρήση και για την οποία συνέτρεχαν οι νόμιμες προϋποθέσεις μεταφοράς, δεν εμφανίστηκε, για το λόγο αυτόν, στον ισολογισμό της κρινόμενης χρήσεως».

7. ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΕΡΔΩΝ

Εισαγωγή

Η δημιουργική λογιστική εξετάζεται κατ' αρχήν ως ένα πρόβλημα των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης το οποίο δεν θα ήταν ποτέ δυνατόν να λυθεί πλήρως, με βάση την μέχρι σήμερα -άρχουσα (αξιόλογη) αγγλική βιβλιογραφία/ αρθρογραφία. Η εντύπωση που εξάγεται μετά από προσεκτική θεώρηση της βιβλιογραφίας αυτής είναι ότι υπάρχουν ακόμα ευκαιρίες και δυνατότητες να μειωθεί η πρακτική της, έτσι ώστε να διατηρηθεί στο ελάχιστο η βλάβη την οποία μπορεί να δημιουργήσει στο οικονομικό μας περιβάλλον. Το να τεθούν περισσότερα πρότυπα επί εκείνων των συναλλαγών οι οποίες φαίνεται πως χρειάζονται ειδική καθοδήγηση, με παράλληλη μείωση των εναλλακτικών τεχνικών καταχώρισης-εμφάνισης, θα επιφέρει έλεγχο στην πρακτική της δημιουργικής λογιστικής. Βέβαια η βελτίωση των λογιστικών προτύπων και δη των διεθνών που έχουν αυξημένο κύρος, πρέπει να συνοδεύεται από αποτελεσματική επιβολή τους, από κατάλληλους εξωτερικούς ελέγχους (και σωστούς ορκωτούς ελεγκτές) καθώς επίσης από καλή συνεργασία των διευθυντών των εταιρειών με αυτούς. Κανείς από αυτούς τους παράγοντες δεν πρέπει να παραβλέπεται και μόνον ο αρμονικός συνδυασμός των "δυνάμεων" αυτών θα κάνει επιτυχή την καταπολέμηση της δημιουργικής λογιστικής.

Η δημιουργική λογιστική στις Η.Π.Α. αποκαλείται "διαχείριση κερδών" και είναι πολύ διαδεδομένη, αλλά και δυσκολότερα διαχειρίσιμη -ίσως επειδή το εκεί οικονομικό περιβάλλον είναι πιο σύνθετο. Εξετάζουμε λοιπόν την δημιουργική λογιστική ως μία "διαχείριση κερδών" με βάση την αμερικανική βιβλιογραφία-αρθρογραφία και ειδικότερα με βάση το βιβλίο των καθηγητών Wild, Bernstein και Subramanian (2001).

7.1. Έννοια της Δημιουργικής Λογιστικής

Προτού υπεισεέλθουμε στην πρακτική της δημιουργικής λογιστικής σκόπιμο είναι να διευκρινίσουμε το τι συνιστά δημιουργική λογιστική. Μπορούμε, ανατρέχοντας τις σχετικές μελέτες που έχουν γίνει, να διακρίνουμε πως δεν καταλήγουν σε ένα μοναδικό ορισμό του όρου "Δημιουργική Λογιστική". Τέσσερις μελέτες στην Μεγάλη Βρετανία έχουν επιλεγεί προκειμένου να δειχθεί αυτό. Βέβαια η κάθε μία από αυτές διερευνά το ζήτημα από μία συγκεκριμένη δική της οπτική γωνία.

Στην μελέτη του ο Naser (1993) ορίζει την δημιουργική λογιστική ως ένα μετασχηματισμό των λογιστικών ποσών από το τι αυτά πραγματικά είναι στο τι οι καταρτίζοντες τις λογιστικές καταστάσεις επιθυμούν να είναι εκμεταλλεζόμενοι τους υπάρχοντες κανόνες και / ή αγνοούντες μερικούς ή όλους από αυτούς. Αυτός επίσης ισχυρίζεται ότι η ελευθερία επιλογής που παρέχεται από το Αγγλοσαξονικό σύστημα λογιστικής μπορεί να οδηγήσει σε κατάχρηση αυτής της ελευθερίας. Εν τούτοις, στην έκταση που αυτή η επιλογή εξακολουθεί να προσφέρεται για κατάχρηση θα υπάρχει δημιουργική λογιστική

Ο Jameson (1988,) γράφει ότι οι λογιστικές διεργασίες αποτελούνται από σχέσεις και αντιμετώπιση πολλών ζητημάτων κρίσεως καθώς επίσης από αποφάσεις επί αντιθέσεων μεταξύ ανταγωνιζόμενων προσεγγίσεων στην παρουσίαση των αποτελεσμάτων εκ χρηματοοικονομικών

γεγονότων και συναλλαγών. Αυτός υποστηρίζει ότι αυτές δημιουργούν την υποκειμενικότητα καθώς επίσης την ανάγκη για κρίση, χαρακτηριστικά που συνιστούν την μεγάλη δύναμη της λογιστικής και ταυτοχρόνως, την μεγάλη αδυναμία της. Ενώ από την μία μεριά, αυτή χρειάζεται να παραμείνει ευέλικτη αρκετά ούτως ώστε να είναι σε θέση να αντιμετωπίζει μία μεγάλη ποικιλία καταστάσεων και να τις αντιπροσωπεύει με ακρίβεια στους λογαριασμούς, από την άλλη μεριά αυτή η ευελιξία παρέχει ευκαιρίες για παραποιήσεις, απάτες και λανθασμένες απεικονίσεις. Αυτές οι δραστηριότητες, οι οποίες ασκούνται από λιγότερο ευσυνείδητα στοιχεία του λογιστικού επαγγέλματος, έχουν γίνει γνωστές ως "δημιουργική λογιστική".

Ο Ian Griffiths (1986,) έχει μια δριμύτερη θεώρηση του θέματος αφού ισχυρίζεται ότι κάθε εταιρεία στην χώρα του (Μεγάλη Βρετανία) παίζει κατά κάποιο τρόπο με τα κέρδη της. Κάθε σύνολο δημοσιευομένων λογαριασμών βασίζεται σε βιβλία που έχουν μαγειρευτεί με προσοχή ή πλήρως ωραιοποιηθεί. Τα στοιχεία που δίδονται δύο φορές τον χρόνο στο επενδυτικό κοινό, έχουν όλα αλλαχθεί προκειμένου να διαφυλαχθεί ο ένοχος. Αυτή η εξαπάτηση γίνεται με τέλειο τρόπο ούτως ώστε να είναι πλήρως νόμιμη και καλείται δημιουργική λογιστική.

Ο Terry Smith (1996), ο οποίος έγινε γνωστός με το βιβλίο του 'Accounting for growth', έλαβε μια παρομοίως απαισιόδοξη άποψη όταν αυτός ισχυρίζεται ότι όλοι αισθανθήκαμε πως μέγα μέρος από την ανάπτυξη των κερδών η οποία συνέβη την δεκαετία του 1980 ήταν το αποτέλεσμα συνένωσης λογιστικών τεχνασμάτων παρά αληθούς οικονομικής ανάπτυξης. Αυτός επεξηγεί με παραδείγματα από την πραγματικότητα τις τεχνικές που μεταχειρίστηκαν στην πράξη μερικές από τις ένοχες εταιρείες.

Πέρα από τους ερευνητές στο Ενωμένο Βασίλειο, ο John Fielding (1996), από την Αυστραλία επίσης παρουσίασε ότι η δημιουργική λογιστική συνίσταται στην παραγωγή κερδών εκεί όπου δεν υπάρχουν τέτοια στην πραγματικότητα. Αν και αυτό μπορεί μερικές φορές να γίνεται κατά τρόπο ο οποίος να μην βρίσκεται σε συμφωνία με λογιστικά πρότυπα, στις περισσότερες περιπτώσεις συνεπάγεται παραποίηση ή κατάχρηση τους.

Αξίζει να σημειώσουμε με βάση τους προαναφερθέντες ορισμούς και τις δηλώσεις ότι η δημιουργική λογιστική συνδέεται απ' ευθείας με τον χειρισμό λογιστικών προτύπων. Ειδικότερα, οι Arnat , Blake και Oliveras (1999) προσθέτουν ότι η διάδοση της δημιουργικής λογιστικής είναι ιδιαίτερος αξιοσημείωτη στο Ενωμένο Βασίλειο σε σύγκριση με:

α) Τις χώρες της ηπειρωτικής Ευρώπης όπως η Γαλλία, Γερμανία ή Ισπανία όπου η παράδοση του Ρωμαϊκού Δικαίου υπάρχει ισχυρά και οι λογιστικοί κανόνες δεν επιτρέπουν ελαστικότητα η οποία καθιστά ικανό τον λογιστή να κάνει επιλογές που τον ευνοούν.

β) Τις Η.Π.Α., όπου η παράδοση άγραφων νόμων (εθνικού δικαίου) υπάρχει όπως στο Ενωμένο Βασίλειο, αλλά ο υψηλός κίνδυνος και το υψηλό κόστος ενδεχόμενου δικαστικού αγώνα έχουν οδηγήσει το λογιστικό επάγγελμα στην διαμόρφωση συμπεφωνημένων, πολύ λεπτομερών διαδικασιών οι οποίες αποτελούν βάση για τυχόν δίκη. Αντιθέτως ο κίνδυνος δικαστικού αγώνα για τέτοιες περιπτώσεις είναι πολύ μικρότερος στο Ενωμένο Βασίλειο.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να λεχθεί πως στην πραγματικότητα υπάρχει μακρόχρονη προϊστορία στο Ενωμένο Βασίλειο, την πρώτη χώρα ουσιαστικά που εγκαθίδρυσε επαγγελματικό λογιστικό σύστημα με σύγχρονη οργάνωση, στην χρήση λογιστικών προτύπων προς ευνοϊκότερη τακτοποίηση των λογαριασμών των εταιριών. Τα λογιστικά πρότυπα έχουν αυξήσει σημαντικά την αξιοπιστία και συγκρισιμότητα των λογιστικών καταστάσεων. Υπάρχουν, όμως, άφθονες εναλλακτικές επιλογές που είναι διαθέσιμες από τα τρέχοντα λογιστικά πρότυπα, οι οποίες αφήνουν στους διευθυντές των εταιριών περισσότερο απ' όσο θα έπρεπε χώρο ελιγμών ο οποίος οδηγεί αναπόφευκτα σε εκείνες τις μεθόδους οι οποίες είναι οι πλέον ευνοϊκές για τις εταιρείες. Αυτό πάλι, μπορεί να ανοίγει παράθυρα για κακή χρήση των προτύπων.

7.2 ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΕΥΝΟΟΥΝ ΤΗΝ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ

Οι αιτίες που αναφέρονται συχνά στη βιβλιογραφία και οφείλονται για τη γένεση της δημιουργικής λογιστικής είναι έντεκα και είναι οι εξής:

1.Ο δανεισμός από τράπεζες και άλλα πιστωτικά ιδρύματα

Οι επιχειρήσεις, προκειμένου να αποκομίσουν τα απαιτούμενα για τη λειτουργία και την ανάπτυξη τους κεφάλαια από τα κάθε είδους χρηματοπιστωτικά ιδρύματα μιας χώρας, πρέπει απαραίτητα να εμφανίζουν, μεταξύ των άλλων, κέρδη στις χρηματοοικονομικές τους καταστάσεις. Για το λόγο αυτό, καταφεύγουν στη δημιουργική λογιστική και με διάφορους τρόπους μεταβάλλουν τα κέρδη τους προς την κατεύθυνση που τους συμφέρει κάθε φορά.

Οι τράπεζες με τη σειρά τους, όταν χορηγούν ένα δάνειο, λαμβάνουν υπόψη τους, εκτός από τα κέρδη και το δείκτη αποδοτικότητας της επιχείρησης, και πολλούς άλλους παράγοντες όπως είναι για παράδειγμα το πόσο ισχυρή είναι η διοίκηση της οικονομικής μονάδας, ποια είναι τα προσόντα και η ηλικία των ατόμων που τη στελεχώνουν, ποιες είναι οι προοπτικές της κλπ. Κατά τη διαδικασία αυτή εξετάζεται ακόμα και ο δείκτης γενικής και ειδικής ρευστότητας της επιχείρησης, ο δείκτης δανειακής επιβάρυνσης και η κατάσταση ταμειακών ροών (Cash flow). Αν η πορεία των δεικτών αυτών δεν είναι ικανοποιητική, τότε η τράπεζα (στο εξωτερικό) που χορήγησε το δάνειο μπορεί να ζητήσει τη μερική ή ως και την ολική επιστροφή του από την επιχείρηση. Στη χώρα μας, παρόλα αυτά, κάτι τέτοιο δεν ισχύει κάτω από κανονικές συνθήκες, με εξαίρεση ίσως την περίπτωση των κοινοπρακτικών δανείων, όπου το δάνειο χορηγείται από έναν αριθμό τραπεζών και όχι από μια μόνο τράπεζα.

2.Η άντληση κεφαλαίων από το Χρηματιστήριο

Στο ελληνικό Χρηματιστήριο υπάρχουν τριών ειδών αγορές: η Κύρια Αγορά, η Παράλληλη Αγορά και η Νέα Χρηματιστηριακή Αγορά (ΝΕ.Χ.Α.). Στην πρώτη εισέρχονται μεγάλες επιχειρήσεις που παρουσιάζουν ικανοποιητικά κέρδη κατά τα τρία τουλάχιστον χρόνια πριν την εισαγωγή τους στο Χρηματιστήριο, ενώ στη δεύτερη διαπραγματεύονται μικρότερες σχετικά επιχειρήσεις. Η τρίτη αγορά είναι για τις πιο μικρές οικονομικές μονάδες.

Σε όποια αγορά, όμως, και αν υπάγεται μια επιχείρηση, για να αντλήσει κεφάλαια από το χρηματιστήριο θα πρέπει να παρουσιάζει κέρδη και ανοδική τάση στον κύκλο εργασιών της διαχρονικά. Για το λόγο αυτό, άλλωστε, και η διοίκηση της καταφεύγει συχνά στη χρήση της επινοητικής λογιστικής και της μη πραγματοποίησης, για παράδειγμα, προβλέψεων ή αποσβέσεων, ανάλογα με την περίπτωση.

3. Η μερισματική πολιτική της επιχείρησης

Γενικά η διοίκηση της επιχείρησης προσπαθεί να ακολουθεί μια σταθερά αυξανόμενη μερισματική πολιτική, έτσι ώστε να διατηρεί τους μετόχους της και να μην τους οδηγεί στην πώληση των μετοχών τους, γεγονός το οποίο χωρίς αμφιβολία συνεπάγεται μεταξύ άλλων τη μείωση της τιμής της μετοχής της. Επομένως τα χρόνια που η εταιρία παρουσιάζει υψηλά κέρδη, καταβάλλεται προσπάθεια να εμφανιστούν τα κέρδη αυτά μειωμένα (με τη χρήση δημιουργικής λογιστικής), έτσι ώστε να δοθεί ένα μέρισμα σχετικά σταθερό και παρόμοιο με τις προηγούμενες χρονιές. Αντίθετα, όταν τα κέρδη ενός έτους είναι σχετικά χαμηλά, η διοίκηση της επιχείρησης έχει κάθε λόγο να τα εμφανίσει αυξημένα σε σύγκριση με τα πραγματικά. Η βασική, λοιπόν, επιδίωξη της διοίκησης μιας επιχείρησης είναι η «ομαλοποίηση» ή η «ευστάθεια» των κερδών (income smoothing), για της οποίας την επίτευξη απαιτείται είτε η υποβάθμιση είτε ο υπερτονισμός των κερδών, δηλαδή γενικότερα η αυξομείωση τους ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούν σε κάθε χρονική περίοδο.

4. Η αποζημίωση ή οι αμοιβές του Διοικητικού Συμβουλίου (bonus compensation)

Στο εξωτερικό αποτελεί σύνηθες φαινόμενο να είναι διαφορετική η διοίκηση μιας οικονομικής μονάδας από τους μετόχους της, χωρίς βέβαια το γεγονός αυτό να είναι υποχρεωτικό. Κύριο μέλημα των μάνατζερ που απαρτίζουν το διοικητικό συμβούλιο αποτελεί η αύξηση της αξίας της επιχείρησης με διάφορους τρόπους. Στα άτομα αυτά δίνονται πολλές φορές και αποζημιώσεις στη βάση ορισμένων συμφωνιών, αν δηλαδή τα κέρδη φτάσουν σε κάποιο συγκεκριμένο επίπεδο.

Επομένως είναι λογικό η διοίκηση των επιχειρήσεων αυτών να κάνει χρήση της δημιουργικής λογιστικής κατά τέτοιο τρόπο που να την συμφέρει, ώστε να κρατά σχετικά σταθερά τα κέρδη. Και ο λόγος είναι ότι αν προσπαθεί διαρκώς να τα αυξήσει με το σκεπτικό να αποκτήσει μεγαλύτερη αποζημίωση, η πιο πιθανή κατάληξη θα είναι η αποτυχία, καθώς με τον τρόπο αυτό δημιουργεί ένα κακό προηγούμενο. Είναι φανερό ότι δεν μπορεί εκ των προτέρων να γνωρίζει αν οι δραστηριότητες της εταιρίας στις χρήσεις που έπονται θα είναι σε θέση να ανταποκριθούν στα κέρδη αυτά. Για το λόγο αυτό προσπαθεί, είτε να διατηρεί σε σταθερό επίπεδο τα κέρδη της επιχείρησης, είτε να καθορίζει ένα περιθώριο επιθυμητών κερδών, δηλαδή να αναφέρει από την αρχή ότι τα κέρδη επιθυμεί να κυμαίνονται μέσα σε ένα συγκεκριμένο όριο. Το τελευταίο είναι και η πρακτική που συναντάται και πιο συχνά.

5. Η κερδοσκοπία της διοίκησης επί της τιμής της μετοχής (insider trading)

Στις περισσότερες περιπτώσεις, η διοίκηση μιας μονάδας κατέχει μετοχές της επιχείρησης. Έχοντας, μάλιστα, γνώση των τεκταινόμενων στο εσωτερικό της εταιρίας και έχοντας πρόσβαση σε εσωτερική πληροφόρηση που αφορά για παράδειγμα στο μέρισμα που θα δοθεί στους μετόχους μετά από μήνες ή στο χρονικό σημείο της πραγματοποίησης μιας συγχώνευσης ή εξαγοράς, μπορεί σαφώς να προσδιορίσει σωστότερα τη χρονική στιγμή για να αγοράσει ή να πουλήσει μετοχές και να πραγματοποιήσει έτσι κέρδη πριν από τους υπόλοιπους μετόχους.

Η νομοθεσία, βέβαια, κάτι τέτοιο το απαγορεύει και για το λόγο αυτό θέτει ορισμένους περιορισμούς ως προς το ποσό των πωλούμενων μετοχών ή επιβάλλει τη δημόσια αναγγελία της

πώλησης πριν την πραγματοποίηση της κλπ.

6. Το πολιτικό κόστος

Στο εξωτερικό κυρίως, όταν διαπιστωθεί ότι μια επιχείρηση πραγματοποιεί υψηλά κέρδη, εγείρεται το ενδιαφέρον της κυβέρνησης με σκοπό να εξακριβωθεί η ύπαρξη ή όχι μονοπωλιακού καθεστώτος. Έχουν θεσπιστεί, μάλιστα, και ειδικοί περιορισμοί κατά των μονοπωλίων.

Επομένως η επιχείρηση που παρουσιάζει για κάποια χρόνια υψηλά κέρδη έχει σίγουρα συμφέρον να κάνει χρήση ορισμένων «τεχνασμάτων» της δημιουργικής λογιστικής με στόχο να μειώσει τα κέρδη της και να μην τραβήξει την προσοχή της πολιτείας.

7. Η πίεση από τους θεσμικούς επενδυτές

Οι θεσμικοί επενδυτές, όπως είναι για παράδειγμα οι τράπεζες, οι εταιρίες επενδύσεων χαρτοφυλακίου και οι εταιρίες διαχείρισης αμοιβαίων κεφαλαίων, πιέζουν τις επιχειρήσεις να πραγματοποιούν και να εμφανίζουν υψηλά κέρδη, να διανέμουν μεγάλα μερίσματα και να οδηγούνται διαχρονικά στην αύξηση της τιμής της μετοχής τους. Μάλιστα, είναι πιθανό να ασκούν πίεση απλά και μόνο για τη σταθεροποίηση των κερδών των εταιριών.

Οι θεσμικοί αυτοί επενδυτές συνήθως αρχίζουν να πωλούν τις μετοχές τους προς το τέλος του έτους, έτσι ώστε να παρουσιάσουν στις δικές τους χρηματοοικονομικές καταστάσεις κέρδη και στη συνέχεια τις επαναγοράζουν κατά τη διάρκεια της νέας χρήσης. Επιλέγουν, μάλιστα, «γερά» χαρτιά συνήθως και γενικότερα μετοχές που έχουν προοπτικές ανάπτυξης.

8. Η πίεση από τα εργατικά συνδικάτα

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονιστεί ότι τα κέρδη μιας επιχείρησης αποτελούν μια βάση διαπραγμάτευσης μεταξύ των εργατικών συνδικάτων και της διοίκησης της εταιρίας για τους μισθούς που χορηγούνται στο προσωπικό της.

Όταν τα κέρδη χρήσεως είναι αυξημένα, τα εργατικά συνδικάτα πιέζουν τις διοικήσεις των οικονομικών μονάδων για αυξήσεις των μισθών ή των ημερομισθίων τους. Είναι, λοιπόν, λογικό στην περίπτωση αυτή να επινοούν οι επιχειρήσεις διάφορους τρόπους ή «τεχνάσματα» της δημιουργικής λογιστικής προκειμένου να μειώσουν τα αυξημένα κέρδη μιας συγκεκριμένης χρονιάς.

Αντίθετα, όταν τα κέρδη χρήσεως είναι χαμηλά, οι επιχειρήσεις προσπαθούν να τα παρουσιάσουν αυξημένα, έτσι ώστε να μην προκληθεί φόβος και ανασφάλεια στο προσωπικό τους. Συνεπώς, γίνεται φανερό ότι η διοίκηση κάθε εταιρίας επιδιώκει να διατηρήσει τα κέρδη σε ένα σχετικά σταθερό επίπεδο από χρήση σε χρήση.

9. Η πίεση από τους χρηματοοικονομικούς αναλυτές

Στο εξωτερικό είναι σύνηθες το φαινόμενο οι χρηματοοικονομικοί αναλυτές να λειτουργούν προς όφελος των θεσμικών επενδυτών. Βασίζονται περισσότερο στην πληροφόρηση που έχουν εκείνοι για την επιχείρηση που εξετάζεται κάθε φορά, καθώς και στα μοντέλα που δημιουργούν, ενώ δίνουν λιγότερη σημασία στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις που δημοσιεύονται (λόγω των μειονεκτημάτων που παρουσιάζουν ή λόγω της μη καλής γνώσης της λογιστικής εκ μέρους τους).

Οι χρηματοοικονομικοί αναλυτές καταρτίζουν προϋπολογιστικές καταστάσεις και πιέζουν τις διοικήσεις των οικονομικών μονάδων να έχουν απολογιστικές καταστάσεις που προσεγγίζουν τις προϋπολογιστικές. Συνεπώς, είναι συμφέρον και για τις δύο πλευρές, τόσο για τους αναλυτές τόσο και για τις διοικήσεις των επιχειρήσεων, να μην υπάρχουν μεγάλες αποκλίσεις. Για το λόγο αυτό, οι επιχειρήσεις καταφεύγουν στην δημιουργική λογιστική.

10. Η προσπάθεια φοροδιαφυγής των επιχειρήσεων

Η γενεσιουργός αυτή αιτία της δημιουργικής λογιστικής υφίσταται κυρίως στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες στην προσπάθεια τους να αποφύγουν όσο το δυνατόν περισσότερη φορολογική επιβάρυνση, μειώνουν τα κέρδη τους καταφεύγοντας σε διάφορα «τεχνάσματα». Εξασφαλίζουν, μάλιστα, με τον τρόπο αυτό και αρκετά κεφάλαια για την αυτοχρηματοδότηση των επενδυτικών τους προγραμμάτων. Η συγκεκριμένη αιτία συναντάται ιδιαίτερα στην Ελλάδα, όπου οι περισσότερες επιχειρήσεις είναι μικρομεσαίες, οπότε και στρέφονται στην δημιουργική λογιστική για να «χειραγωγήσουν» τα κέρδη τους προς τα κάτω.

11. Ο ανταγωνισμός των οικονομικών μονάδων

Πολλές επιχειρήσεις, στην προσπάθεια τους να εμφανιστούν ισχυρές στην αγορά όπου και δραστηριοποιούνται, καταφεύγουν στη δημιουργική λογιστική με σκοπό να παρουσιάσουν όσο το δυνατόν υψηλότερα τα κέρδη τους. Άλλες πάλι, επειδή ακριβώς δεν επιθυμούν να προσελκύσουν περισσότερες οικονομικές μονάδες - ανταγωνιστές στον ίδιο κλάδο, προσπαθούν μέσω της δημιουργικής λογιστικής να υποβαθμίσουν την κερδοφορία τους και τις υπάρχουσες προοπτικές ανάπτυξης του συγκεκριμένου κλάδου.

12. Οι συγχωνεύσεις και οι εξαγορές επιχειρήσεων

Στις περιπτώσεις των συγχωνεύσεων ή / και των εξαγορών διάφορων επιχειρήσεων, η χρήση της δημιουργικής λογιστικής αποβλέπει κυρίως στην αύξηση των κερδών των εμπλεκόμενων οικονομικών μονάδων, με σκοπό φυσικά την απόκτηση περισσότερων κεφαλαίων από τη συγχώνευση ή την εξαγορά αντίστοιχα. Γενικότερα, στις περιπτώσεις αυτές οι επιχειρήσεις καταβάλλουν προσπάθειες να βελτιώσουν την προς τα έξω εικόνα τους (το γνωστό "lifting"), έτσι

ώστε να αποκομίσουν περισσότερα χρήματα από την κάθε επενδυτική στρατηγική που θα ακολουθηθεί.

ΓΕΝΙΚΑ

Για να είναι χρήσιμες οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις, θα πρέπει να είναι και αξιόπιστες. Οι επιχειρήσεις, όμως δεν διακρίνονται για την αξιοπιστία τους, εφόσον προβαίνουν στη χρήση της δημιουργικής λογιστικής για τους προαναφερθέντες λόγους, «μαγειρεύοντας» όπως συνηθίζεται να λέγεται λαϊκά, το εμφανιζόμενο αποτέλεσμα κατά τον τρόπο και την κατεύθυνση που τις εξυπηρετεί κάθε φορά περισσότερο.

7.3 ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΧΕΙΡΑΓΩΓΗΣΗ ΚΕΡΔΩΝ

Τα εταιρικά κέρδη, όπως αποκαλούνται ορισμένες φορές «σημείο κλειδί», είναι σίγουρα το πιο αξιοπρόσεκτο μέγεθος στις οικονομικές καταστάσεις των επιχειρήσεων. Καταδεικνύουν το βαθμό στον οποίο μια επιχείρηση έχει αναμικθεί με προσθετικές της αξίας της δραστηριότητες και δίνουν το στίγμα που εξυπηρετεί την απευθείας ανακατανομή πόρων στις κεφαλαιαγορές. Στην πραγματικότητα άλλωστε η θεωρητική αξία της μετοχής μιας εταιρείας δεν είναι παρά η παρούσα αξία των μελλοντικών κερδών. Αυξανόμενα κέρδη αντιπροσωπεύουν αύξηση στην εταιρική αξία ενώ μειούμενα κέρδη σηματοδοτούν μείωση της εταιρικής αξίας.

Δεδομένης της σημασίας των κερδών δεν είναι περίεργο το ενδιαφέρον που εκδηλώνεται από τις διοικήσεις των εταιρειών σχετικά με το πώς δημοσιοποιούνται. Για αυτό άλλωστε σε όλες τις εταιρείες οι υπεύθυνοι λογιστηρίων ενδιαφέρονται πρωτίστως για τις επιπτώσεις των λογιστικών τους μεθόδων στην εικόνα της επιχείρησης. Είναι δε τόσο μεγάλη η έμφαση που δίνεται ώστε όπως προκύπτει από μια πολύ ενδιαφέρουσα έρευνα που διεξήχθη στις Η.Π.Α. (Graham et. al. 2005) και απευθύνθηκε σε περισσότερους από 400 managers με σκοπό να καταγραφούν οι κυριότεροι παράγοντες που καθοδηγούν τις αποφάσεις για την χρηματοοικονομική πληροφόρηση (financial disclosure), το 78% των συμμετεχόντων παραδέχθηκε ότι θα θυσίαζαν ακόμη και την μακροπρόθεσμη ευημερία της επιχείρησης τους προκειμένου να μην αλλοιώσουν ή διαταράξουν την εικόνα και την τάση των αποτελεσμάτων. Γίνεται έτσι σαφές πως οι σημερινοί managers μέσα σε όλα αυτά που μαθαίνουν πρέπει να συμπεριλάβουν και την εκμάθηση της μεθοδολογίας διαχείρισης των κερδών (earnings management).

Έχουν δοθεί αρκετοί ορισμοί για το τι είναι διαχείριση των κερδών (earnings management). Δύο παρόμοιοι ορισμοί που είναι και οι επικρατέστεροι προέρχονται από τον ακαδημαϊκό χώρο: Η Shipper (1989) αναφέρει πως διαχείριση των κερδών είναι «η επί σκοπού παρέμβαση στην διαδικασία γνωστοποίησης των λογιστικών καταστάσεων μιας επιχείρησης για την αποκόμιση ιδιωτικού οφέλους». Οι Healy και Wahlen (1999) δίνουν τον ακόλουθο ορισμό «η υπό την κρίση της διοίκησης παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων της επιχείρησης με τέτοιο τρόπο ώστε, χωρίς να παραβιάζονται οι λογιστικοί κανόνες και πρότυπα να παραπλανούνται οι ενδιαφερόμενοι για την πραγματική αποτελεσματικότητα της επιχείρησης».

Από τους παραπάνω ορισμούς γίνεται σαφές ότι η χρήση λογιστικών τεχνασμάτων από τις

επιχειρήσεις δεν συνιστά αναγκαστικά παράνομη ενέργεια. Έτσι το ενδιαφέρον επικεντρώνεται αφενός στην επάρκεια των λογιστικών προτύπων και αφετέρου στην ικανότητα των εμπλεκομένων (χρήστες των οικονομικών καταστάσεων, ελεγκτές) να διαγνώσουν και να μετριάσουν, αν όχι να επιλύσουν, το πρόβλημα. Για παράδειγμα, τα λογιστικά τεχνάσματα που χρησιμοποίησαν η Enron και η WorldCom επιτρέπονταν σύμφωνα με τα αμερικανικά λογιστικά πρότυπα. Μόνο σε περίπτωση που μια επιχείρηση προβεί σε παραβίαση των λογιστικών κανόνων μιλάμε για παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων η οποία και είναι παράνομη πράξη. Ο όρος παραποίηση (στις Η.Π.Α. ο όρος χρησιμοποιείται ως συνώνυμο της απάτης- fraud) αναφέρεται σε εκούσια, εσκεμμένη ενέργεια από ένα ή περισσότερα άτομα της διοίκησης, των εργαζομένων ή τρίτου μέρους που έχει ως αποτέλεσμα την ψευδή παρουσίαση των οικονομικών καταστάσεων.

Υπάρχουν τουλάχιστον τρεις περιπτώσεις όπου η κρίση /διακριτικότητα / προαίρεση (discretion) της διοίκησης οδηγεί σε διαχείριση των αποτελεσμάτων : η διακριτικότητα στην μέθοδο, την εκτίμηση και την δομή. Η διακριτικότητα στην μέθοδο (method discretion) περιλαμβάνει για παράδειγμα την επιλογή μεταξύ LIFO και FIFO. Η διακριτικότητα στην εκτίμηση (estimation discretion) περιλαμβάνει π.χ. αποφάσεις για την ωφέλιμη διάρκεια ζωής ή τα ποσοστά απόσβεσης για τα περιουσιακά στοιχεία, τον υπολογισμό των μη εισπράξιμων χρεογράφων ή των απαξιωμένων αποθεμάτων κλπ. Τέλος η διακριτικότητα στην δομή (structural discretion) περιλαμβάνει περιπτώσεις όπως τα συμβόλαια μισθώσεων (leasing).

Ένας επιπλέον διαχωρισμός που θα μπορούσε να γίνει για τις τακτικές διαχείρισης των κερδών είναι αυτός μεταξύ ex – ante και ex – post earnings management. Ex – ante earnings management θεωρείται όταν οι διοικήσεις προχωρούν σε τέτοιους λογιστικούς χειρισμούς την παρούσα χρονική στιγμή ώστε να αυξηθεί η πιθανότητα οι εταιρίες τους να δημοσιεύσουν εξομαλυμένη και σταθερή ανάπτυξη κερδών με σκοπό να επηρεάσουν τα κέρδη μελλοντικών περιόδων (για παράδειγμα μεταφέροντας τρέχοντα κέρδη στα αποθεματικά του ισολογισμού). Αντίθετα, ex – post earnings management προκύπτει όταν οι διοικήσεις, προσπαθώντας να αντιμετωπίσουν κάποια μείωση στα κέρδη της εταιρίας, προχωρούν σε τέτοιες λογιστικές επιλογές ώστε να ενισχύσουν τη σημερινή απόδοση των δημοσιευμένων κερδών και να αναβάλλουν την αρχική μείωση.

Γενικά, οι λογιστικές επιλογές που συνιστούν διαχείριση των κερδών θα πρέπει να έχουν τα εξής χαρακτηριστικά:

1. Να εξασφαλίζουν την μελλοντική ελευθερία κινήσεων.
2. Να κινούνται μέσα στα πλαίσια των GAAP.
3. Δεν πρέπει να απαιτούν τη συναλλαγή με τρίτους. Επίσης, θα πρέπει να εμπεριέχουν μόνο τη λογιστική εξήγηση ενός γεγονότος και όχι το ίδιο το γεγονός.
4. Θα πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνες ή σε συνδυασμό με άλλες πρακτικές για κάποιες διαδοχικές περιόδους.
5. Θα πρέπει να επιτρέπουν στη διοίκηση να μειώσει τη διακύμανση των δημοσιευμένων αποτελεσμάτων.
6. Δεν πρέπει να δεσμεύουν την επιχείρηση για μελλοντικές περιόδους

7.4. Οι Στρατηγικές Διαχείρισης Κερδών

Εισαγωγή

Η διαχείριση κερδών συχνά ενέχει την ωραιοποίηση των λογιστικών καταστάσεων, ιδιαίτερα

την τελευταία γραμμή του λογαριασμού αποτελέσματος -δηλ. το αριθμό που δείχνει τα κέρδη (the bottom line όπως χαρακτηριστικά λέγεται στις Η.Π.Α.). Η διαχείριση κερδών μπορεί να είναι κοσμητική (cosmetic) κατά την οποία τα στελέχη παραποιούν τα δεδουλευμένα δίχως συνέπειες στην ταμειακή ροή. Αυτή μπορεί επίσης να είναι πραγματική (real), όπου τα στελέχη κάνουν ενέργειες με συνέπειες στην ταμειακή ροή της επιχείρησης για σκοπούς διαχείρισης των κερδών.

Η κοσμητική διαχείριση κερδών είναι ένα δυνητικό αποτέλεσμα του εύρους εφαρμογών της λογιστικής των δεδουλευμένων. Λογιστικά πρότυπα και μηχανισμοί καθοδήγησης μειώνουν αυτό το εύρος. Εν τούτοις είναι αδύνατο να εξαλειφθεί αυτό το εύρος δοθείσας της πολυπλοκότητας και της μεταβλητότητας των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Επιπλέον, η λογιστική των δεδουλευμένων απαιτεί εκτιμήσεις και κρίσεις. Αυτό αποφέρει κάποια διαχειριστική προαίρεση στον προσδιορισμό των λογιστικών αριθμών (ποσοτήτων). Ενώ αυτή η προαίρεση παρέχει μία ευκαιρία για τα στελέχη να αποκαλύψουν μία πιο πληροφοριοδοτική εικόνα των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων μιας εταιρείας, τα στελέχη μπορεί να κάνουν κακή χρήση αυτής της ευκαιρίας προκειμένου να ωραιοποιήσουν τις λογιστικές καταστάσεις και να διαχειρισθούν έτσι τα κέρδη.

Τα στελέχη λαμβάνουν επίσης ενέργειες με συνέπειες επί της ταμειακής ροής, συχνά δυσμενείς, για σκοπούς διαχείρισης κερδών. Π.χ. τα στελέχη μερικές φορές χρησιμοποιούν την μέθοδο FIFO στην αποτίμηση αποθεμάτων προκειμένου να αναφέρουν υψηλότερο κέρδος ακόμα και όταν η χρήση της μεθόδου LIFO(όπου επιτρέπεται) θα απέφερε εξοικονόμηση φόρων. Κίνητρα για διαχείριση κερδών επίσης επηρεάζουν αποφάσεις για επένδυση και χρηματοδότηση τις οποίες έχουν να λάβουν τα ανώτερα στελέχη. Π.χ. η General Electric αποκτά και εκποιεί μέρη της επιχείρησης (Business Units) προκειμένου να "διαχειρισθεί" (δηλ. παραποιήσει) τα κέρδη της (Wild, Bernstein & Subramanyam,).

Υπάρχουν τρεις στρατηγικές οι οποίες είναι τυπικές κοσμητικής διαχείρισης κερδών.

(1) Τα στελέχη αυξάνουν το κέρδος της τρέχουσας περιόδου.

(2) Τα στελέχη παίρνουν ένα "μεγάλο λουτρό" με το να μειώσουν αξιολημείωτα το κέρδος της τρέχουσας περιόδου.

(3) Τα στελέχη μειώνουν την αστάθεια των κερδών εξομαλύνοντας το κέρδος. Τα στελέχη μερικές φορές εφαρμόζουν αυτές τις στρατηγικές συνδυαστικά ή μια μόνον εξ αυτών σε διάφορα χρονικά σημεία προκειμένου να επιτύχουν μακροπρόθεσμους σκοπούς διαχείρισης κερδών.

Αύξηση του Κέρδους

Μία στρατηγική διαχείρισης κερδών είναι η αύξηση του αναφερόμενου/ δημοσιευόμενου κέρδους μιας περιόδου. Το κίνητρο είναι να δοθεί στην εταιρεία μια πιο ευνοϊκή εικόνα. Κατ' αυτό τον τρόπο είναι δυνατό να αυξηθεί το κέρδος σε αρκετές περιόδους. Σε ένα σενάριο ανάπτυξης, οι αντιλογισμοί (αντίθετες εγγραφές) δεδουλευμένων είναι μικρότερου ύψους ποσά από τα δεδουλευμένα της τρέχουσας χρήσεως τα οποία έτσι αυξάνουν το κέρδος. Αυτό οδηγεί σε μία κατάσταση όπου η εταιρεία μπορεί να δημοσιοποιεί υψηλότερο κέρδος από την επιθετική⁽⁷⁾ διαχείριση κερδών (aggressive earnings management) για μακρές περιόδους χρόνου. Επίσης, οι

7. Προς αντιδιαστολή σε ήπιες διαχειρίσεις κερδών οι οποίες και συχνότερες είναι και πιο φυσιολογικές συνήθως θεωρούνται

εταιρείες μπορεί να διαχειρίζονται τα κέρδη προς τα πάνω και μετά να αντιλογήσουν (ακυρώσουν) όλα τα δεδουλευμένα δια μιας, με χρέωση τους δηλαδή μία μόνο φορά. Η μοναδική αυτή χρέωση συχνά αναφέρεται ως έκτακτη, ανόργανη ή ουδέτερη δαπάνη (below the line charge) και, ως εκ τούτου, μπορεί να εκληφθεί ως λιγότερο σχετική για την λειτουργία της επιχείρησης σε οποιεσδήποτε λογιστικές αναλύσεις.

"Μεγάλα Λουτρά" (Big baths)

Η στρατηγική του "μεγάλου λουτρού" ενέχει την πραγματοποίηση όσο γίνεται περισσότερων αποσβέσεων-διαγραφών σε μία περίοδο. Η περίοδος που επιλέγεται είναι συνήθως μία με έντονα φτωγή απόδοση (συχνά σε μία ύφεση όταν οι περισσότερες άλλες εταιρείες επίσης δημοσιοποιούν λίγα κέρδη) ή μία με ασυνήθη γεγονότα τέτοια όπως αλλαγή διοίκησης, συγχώνευση, αναδιάρθρωση, κ.ο.κ. Η στρατηγική του "μεγάλου λουτρού" συχνά χρησιμοποιείται επίσης σε συνδυασμό με στρατηγική αύξησης των κερδών για άλλα χρόνια. Λόγω της ασυνήθους και μη επαναλαμβανόμενης φύσης ενός "μεγάλου λουτρού", οι χρήστες των λογιστικών πληροφοριών τείνουν να προεξοφλούν την χρηματοοικονομική του επίπτωση. Αυτό προσφέρει μία ευκαιρία να διαγραφούν όλες οι παλιές αμαρτίες και επίσης διευκολύνει την διοίκηση για μελλοντικές αυξήσεις κερδών. Οι Wild , Bernstein και Subramanyam (2001, σελ. 121) αναφέρουν ότι η Motorola πρόσφατα έκανε μία χρέωση ύψους \$1,98 δισεκατομμυρίων για δαπάνες αναδιάρθρωσης, στα αποτελέσματα χρήσεως. Η αρμόδια επιτροπή SEC (security and exchange commission) ενδιαφέρεται ολοένα περισσότερο για διαγραφές /αποσβέσεις τύπου "μεγάλου λουτρού".

Εξομάλυνση Κερδών

Η εξομάλυνση κερδών είναι μία συνήθης μορφή διαχείρισης κερδών. Με την στρατηγική αυτή τα στελέχη μειώνουν ή αυξάνουν το δημοσιοποιούμενο κέρδος έτσι ώστε να μειωθεί η αστάθεια του. Η εξομάλυνση κερδών συνεπάγεται να μην δημοσιοποιείται μέρος των κερδών σε καλές χρήσεις/ χρονιές δια μέσου της δημιουργίας αποθεματικών (earnings banks τα αποκαλούν προσφυώς οι Wild , Bernstein και Subramanian , 2001 σελ. 122) και δημοσιοποιούν μετέπειτα αυτά τα κέρδη σε κακές χρήσεις/ χρονιές. Κατά τους προαναφερθέντες συγγραφείς πολλές γνωστές εταιρείες όπως η Coca - Cola, η General Electric, και η Microsoft χρησιμοποιούν αυτή την μορφή διαχείρισης κερδών.

7.5 Κίνητρα για εικονική αύξηση κερδών

Μια οπτική γωνία για τα κίνητρα διαχείρισης των κερδών υποστηρίζει πως οι managers επιδιώκουν κέρδη κυρίως για την προσωπική τους ασφάλεια και εμπλουτισμό. Σύμφωνα με την

άποψη αυτή κάτι τέτοιο συμβαίνει για να :

- Μεγιστοποιήσουν την αποζημίωση τους, συμπεριλαμβανομένων bonus και μερισμάτων
- Διατηρήσουν δύναμη ή ασφάλεια στη εργασία τους
- Πάρουν προαγωγή

Από μια άλλη οπτική γωνία υποστηρίζεται πως οι άνθρωποι σε διευθυντικές θέσεις επιδιώκουν κέρδη κυρίως για να ωφελήσουν την εταιρία. Σύμφωνα με την άποψη αυτή, το κάνουν για να :

- Μεγιστοποιήσουν την τιμή της μετοχής της επιχείρησης και συνεπώς την αξία της
- Ελαχιστοποιήσουν την πιθανότητα χρεοκοπίας
- Αποφύγουν την παραβίαση περιοριστικών όρων που αφορούν χρέη
 - Ελαχιστοποιήσουν κανονιστικές παρεμβάσεις (για παράδειγμα, ελαχιστοποιώντας τα αναφερόμενα κέρδη έτσι ώστε μια επιχείρηση να μην μπορεί να κατηγορηθεί για μονοπωλιακή πρακτική ή αντικαταναλωτική συμπεριφορά).

Οι παραπάνω δυο απόψεις δεν συγκρούονται απαραίτητα. Ο manager μπορεί οποιαδήποτε στιγμή να κινητοποιείται από προσωπικά και εταιρικά συμφέροντα. Σίγουρα δεν είναι ασυνήθιστο για τα διευθυντικά στελέχη να ωφελούνται προσωπικά ακόμα και αν η επιχείρηση δεν πηγαίνει καλά οικονομικά. Μια προφανής περίπτωση όπου τα προσωπικά και εταιρικά ενδιαφέροντα συμπίπτουν είναι όταν ένα στέλεχος κατέχει ένα σημαντικό αριθμό μετοχών στην επιχείρηση.

Μεγιστοποίηση αποζημίωσης στελεχών

Οι managers τυπικά αμείβονται με ένα μισθό και κάποιο bonus το ύψος του οποίου εξαρτάται από την επίτευξη ενός συνδυασμού βραχυπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων κινήτρων. Τα κίνητρα συχνά συνδέονται με λογιστικούς αριθμούς. Για παράδειγμα, ένα συμβόλαιο μπορεί να προσφέρει την ευκαιρία βραχυπρόθεσμα σε ένα στέλεχος να λάβει ένα bonus της τάξεως του 25% του βασικού του μισθού αν η μετά φόρου απόδοση των περιουσιακών στοιχείων της εταιρίας υπερβαίνει το 10%.

Επίσης ένα άλλο σύνθητες μακροπρόθεσμο κίνητρο μπορεί να είναι ένα μετοχικό δικαίωμα προαίρεσης (stock-option) το οποίο έχει αξία μόνο εάν οι τιμές των μετοχών της εταιρίας ξεπερνούν κάποιο κατώτατο σημείο.

Σε μια παλιότερη μελέτη (England, 1996) φάνηκε πως ένα ποσοστό - από 47% έως 55% - των εταιρειών του δείγματος χρησιμοποιούσαν μακροπρόθεσμα και βραχυπρόθεσμα προγράμματα μέτρησης αποδοτικότητας συνδεδεμένα με τα δημοσιευμένα λογιστικά μεγέθη. Οι ακόλουθες λογιστικές μετρήσεις, οι οποίες συνδέονται κυρίως με τα καθαρά κέρδη ή την ταμειακή ρευστότητα, συχνά χρησιμοποιούνται σε σχέδια αποζημίωσης στελεχών :

- Ταμειακές ροές
- Απόδοση επί μετοχών (return on equity)

- Απόδοση επί επενδυμένων κεφαλαίων (return on assets)
- Κέρδη ανά μετοχή (EPS)
- Λειτουργικά ή καθαρά κέρδη
- Συνολικές αποδόσεις μετόχων

Έτσι, δεδομένου ότι πολλές εταιρίες συνδέουν την αποζημίωση των στελεχών με τα λογιστικά αποτελέσματα που θα παρουσιάσει η επιχείρηση, δεν θα αποτελούσε έκπληξη το ότι οι managers προσπαθούν να επιτύχουν τους εκάστοτε λογιστικούς αριθμούς- στόχους ούτως ώστε να μεγιστοποιήσουν την αποζημίωση τους.

Αυτό το φαινόμενο έχει επιβεβαιωθεί από αρκετές εμπειρικές μελέτες. Ενδεικτικά, ο Healy (1985) στην μελέτη του, η οποία εξέταζε ενέργειες που είχαν αναληφθεί από managers όταν το ετήσιο bonus συνδεόταν με τα δημοσιευμένα αποτελέσματα, βρήκε πως όταν τα κέρδη αναμενόταν να υπερβούν το ανώτατο σημείο του bonus (το σημείο όπου το μέγιστο bonus θα καταβαλλόταν) οι managers χρησιμοποιούσαν λογιστικές τεχνικές που άπτονταν της διακριτικής τους ευχέρειας (discretionary accounting options) προκειμένου να περιορίσουν τα έξοδα στο τρέχον έτος και να μετατοπίσουν το «περίσσευμα» σε επόμενα έτη. Επίσης, όταν τα κέρδη βρισκόταν κάτω από το κατώφλι του bonus (το σημείο όπου το bonus δεν εισπράττεται) οι managers χρησιμοποιούσαν και πάλι την διοικητική τους προαίρεση (managerial discretion) ως προς τις λογιστικές τεχνικές ώστε αυτή τη φορά να περιορίσουν τα κέρδη ακόμα περισσότερο, μεταφέροντας έτσι ένα μέρος αυτών (των κερδών) στο μέλλον.

Καταλήγοντας λοιπόν θα λέγαμε, πως πολλά στελέχη χειραγωγούν τα εμφανιζόμενα κέρδη, επειδή οι επιχειρήσεις τους δίνουν το κίνητρο να το κάνουν. Στην πραγματικότητα, μόνο τα ανόητα στελέχη θα αγνοούσαν τους αναφερόμενους λογιστικούς αριθμούς όταν η προσωπική τους αποζημίωση εξαρτάται από αυτούς. Επαναλαμβάνουμε πάντως πως, παρά την προσωπική πίεση ή τα κίνητρα ένα στέλεχος θα έπρεπε να κάνει αυτές τις επιλογές που επιτρέπονται από τα GAAP και αντικατοπτρίζουν κατάλληλα την οικονομική πραγματικότητα των επιχειρήσεων.

Αποτίμηση εταιρειών – Μεγιστοποίηση τιμής μετοχής

Για να γίνουν πιο εύκολα αντιληπτά τα κίνητρα για την διαχείριση κερδών με σκοπό την μεγιστοποίηση της τιμής της μετοχής μιας εταιρείας, είναι πρώτα απαραίτητο να κατανοηθεί πως αποτιμάται μια εταιρία. Σε αυτή την ενότητα παρουσιάζονται συνοπτικά διαφορετικές προσεγγίσεις για την αποτίμηση μιας επιχείρησης καθώς και ένα απλό μοντέλο εκτίμησης.

Πώς γνωρίζει κανείς τι πραγματικά αξίζει μια επιχείρηση ή η μια της μετοχή; Αυτή είναι μια εύκολη ερώτηση που ωστόσο δεν έχει εύκολη απάντηση. Υπάρχουν διάφορα δημοφιλή μοντέλα εκτίμησης. Τα περισσότερα από αυτά προσπαθούν να προσδιορίσουν την τρέχουσα αξία προβλέποντας τις μελλοντικές αξίες μιας εκ των ακόλουθων μεταβλητών :

- 1.λογιστική αξία σύμφωνα με τον ισολογισμό
- 2.λειτουργικές ταμειακές ροές
- 3.καθαρά κέρδη

Η λογιστική αξία (book value) η οποία υπολογίζεται ως : περιουσιακά στοιχεία μείον τις υποχρεώσεις, ονομάζεται ορισμένες φορές «καθαρά περιουσιακά στοιχεία» (net assets). Το ενεργητικό και παθητικό είναι κατάλοιπα συναλλαγών που προέρχονται κυρίως από προηγούμενες

λειτουργικές, επενδυτικές και χρηματοοικονομικές δραστηριότητες. Επειδή η λογιστική αξία αντανακλά το παρελθόν, συχνά θεωρείται πιο σχετική για εταιρίες που δεν έχουν σημαντικές προοπτικές ανάπτυξης ή αναμένεται να ρευστοποιηθούν.

Η οικονομική θεωρία μας λέει πως μακροχρόνια η συνολική ταμειακή ροή και τα καθαρά κέρδη θα είναι ίσα. Τα δυο μεγέθη διαφέρουν από χρόνο σε χρόνο μόνο εξαιτίας της εφαρμογής της λογιστικής των δεδουλευμένων (accrual accounting) όπως υπαγορεύεται από τα GAAP. Άρα, προσεγγίσεις οι οποίες χρησιμοποιούν μια από τις δυο μεταβλητές είναι παρόμοιες, διαφέροντας κυρίως σε ποια από τις δύο το πρόσωπο που κάνει την εκτίμηση πιστεύει είναι πιο σχετική. Πρόσφατες εμπειρικές έρευνες δείχνουν ότι οι τιμές των μετοχών συσχετίζονται περισσότερο με τα καθαρά κέρδη από ότι με τις λειτουργικές ταμειακές ροές (Dechow, 1994).

Τι ρόλο όμως διαδραματίζουν τα δημοσιευμένα καθαρά κέρδη στην αποτίμηση μιας επιχείρησης;

Μια θεωρητική απάντηση είναι ότι η αξία μιας επιχείρησης είναι η παρούσα αξία των μελλοντικών καθαρών κερδών εκτεινόμενων στον άπειρο ορίζοντα, χρησιμοποιώντας ένα προσαρμοσμένο στον κίνδυνο προεξοφλητικό επιτόκιο. Το προεξοφλητικό επιτόκιο υποτίθεται ότι είναι ίσο με το κόστος κεφαλαίου της εκάστοτε επιχείρησης.

Για να χρησιμοποιηθεί το παραπάνω, θα ήταν απαραίτητο να εκτιμηθούν τα καθαρά κέρδη για όλες τις μελλοντικές περιόδους, γεγονός μάλλον απίθανο. Οι οικονομικοί αναλυτές συχνά απλοποιούν το μοντέλο προβλέποντας τα καθαρά κέρδη για 5 χρόνια και μετά κάνοντας μια οριστική υπόθεση για μετά το τέλος αυτής της περιόδου, βασίζονται σε ένα λιγότερο πολύπλοκο μοντέλο το οποίο συμπεριλαμβάνει 6 χρονικές περιόδους.

Μπορεί τα πράγματα να απλοποιηθούν επιπλέον υποθέτοντας ότι τα ετήσια καθαρά κέρδη θα είναι σταθερά στο μέλλον..

Πως όμως προβλέπει κάποιος τα μελλοντικά καθαρά κέρδη; Μια απάντηση είναι να χρησιμοποιηθεί το δημοσιευθέν ιστορικό (historical) καθαρό κέρδος.

Συμπερασματικά αυτό που πρέπει να κατανοηθεί εδώ είναι ότι η αξία της επιχείρησης «τιμωρείται» για την μεταβλητότητα των κερδών. Υψηλότερη μεταβλητότητα κερδών μπορεί να επηρεάσει τον τρόπο που οι επενδυτές υπολογίζουν την πιθανότητα χρεοκοπίας, αφού μεγαλύτερες διακυμάνσεις αυξάνουν την πιθανότητα μια αρνητική μεταβολή να αφήσει την εταιρία σε θέση όπου δεν θα μπορεί να εκπληρώσει τις υποχρεώσεις της (Trueman and Titman, 1988).

Πως όμως υπολογίζεται η μεταβλητότητα των κερδών; Ένας τρόπος είναι να υπολογιστεί η τυπική απόκλιση των κερδών προηγούμενων περιόδων. Η τυπική απόκλιση είναι ένα συνηθισμένο στατιστικό μέτρο διασποράς.. Οι πιο ριψοκίνδυνες επενδύσεις γενικά έχουν υψηλότερη διακύμανση όπως αυτή μετρείται από την τυπική απόκλιση των ετήσιων καθαρών κερδών.

Μεγιστοποίηση τιμής μετοχής

Οι διοικήσεις των εταιριών μπορούν μερικές φορές να απαλείψουν την μεταβλητότητα στα εμφανιζόμενα κέρδη με την προσεκτική επιλογή λογιστικών μεθόδων, γεγονός που βοηθάει στην αύξηση της τιμής μετοχής της επιχείρησης

Αυτός ο τύπος διαχείρισης των κερδών ονομάζεται συχνά «εξομάλυνση κερδών» (income smoothing). Για να έχει αποτέλεσμα στην τιμή της μετοχής η εξομάλυνση των κερδών δεν είναι

απαραίτητο να απαλειφθεί ολοκληρωτικά η μεταβλητότητα, αρκεί απλά να περιοριστεί. Με άλλα λόγια οι managers είναι ικανοί να αυξήσουν τις τιμές της μετοχής της εταιρίας μειώνοντας την μεταβλητότητα των δημοσιευμένων κερδών.

Όμως πόσο μπορεί να αυξηθεί η τιμή της μετοχής λόγω της ομαλοποίησης των κερδών; Σε αυτό το ερώτημα δεν υπάρχει καλή απάντηση, εν μέρει διότι οι συμμετέχοντες στην αγορά χρησιμοποιούν διαφορετικά υποδείγματα αποτίμησης. Επιπλέον υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που μπορούν να επηρεάσουν το κόστος κεφαλαίου (ο κίνδυνος) που χρησιμοποιείται στο απλό μοντέλο εκτίμησης εκτός από την ομαλότητα των κερδών. Για την ακρίβεια, οι οικονομικοί αναλυτές δίνουν μια εκτίμηση η οποία ονομάζεται “ποιότητα κερδών” και ενσωματώνει πολλούς παράγοντες, στην προσπάθεια εξακρίβωσης του πόσο «υγιή» είναι τα αναφερόμενα καθαρά κέρδη μιας εταιρίας. Τα κέρδη θεωρούνται «τέλεια» αν μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να προβλέψουν μελλοντικά κέρδη χωρίς περαιτέρω ανάλυση. Από την άλλη τα κέρδη είναι λιγότερο «τέλεια» αν απαιτούν έναν manager ή οικονομικό αναλυτή για να διαλευκάνει λογιστικά, λειτουργικά ή άλλα αποτελέσματα με σκοπό να κάνει αξιόπιστους υπολογισμούς των μελλοντικών εσόδων.

Μπορούμε να πούμε καταλήγοντας, ότι η παρουσία λογιστικών χειρισμών που μειώνουν την αντίληψη για την ποιότητα των εσόδων, την τιμή μετοχής, και άρα την αξία της εταιρίας, θα αυξηθεί όσο η μεταβλητότητα των καθαρών κερδών κατά τη διάρκεια του χρόνου αυξάνεται. Με άλλα λόγια, κάτω από κανονικές συνθήκες μια εταιρία με χαμηλότερη μεταβλητότητα στα κέρδη θα επιτυγχάνει υψηλότερη τιμή στην μετοχή της.

Μείωση κόστους μετοχικού κεφαλαίου

Ένας παράγοντας που επηρεάζει το μετοχικό κόστος κεφαλαίου είναι ο αναμενόμενος βαθμός οικονομικού κινδύνου (πιθανότητα χρεοκοπίας) που μια επιχείρηση αντιμετωπίζει. Υψηλότερος οικονομικός κίνδυνος αυξάνει το μετοχικό κόστος κεφαλαίου διότι οι μέτοχοι απαιτούν μεγαλύτερη απόδοση για να αποζημιωθούν για τον υψηλότερο κίνδυνο που έχουν αναλάβει.

Ο οικονομικός κίνδυνος μπορεί να εκτιμηθεί με την χρήση υποδειγμάτων πρόβλεψης χρεοκοπίας. Ενδεικτικά αναφέρουμε ένα τέτοιο υπόδειγμα όπως αναπτύχθηκε από τους McKee και Lensberg (2002) χρησιμοποιώντας γενετικό προγραμματισμό σε ένα δείγμα 291 αμερικανικών εισηγμένων στο χρηματιστήριο επιχειρήσεων από το 1991 έως το 1997. Το μοντέλο χρησιμοποιεί τρεις μεταβλητές για να δημιουργήσει πιθανότητα χρεοκοπίας η οποία κυμαίνεται μεταξύ 0 και 1. Χρησιμοποιώντας πιθανότητα χρεοκοπίας 0.5 ως το σημείο πρόγνωσης απόφασης, το μοντέλο ήταν 80% ακριβές στην πρόγνωση χρεοκοπίας ένα χρόνο πριν την πραγματική χρεοκοπία.

Οι 3 μεταβλητές που χρησιμοποιήθηκαν στο μοντέλο ήταν:

1. μέγεθος εταιρίας, όπως μετριέται από \log_{10} (συνολικά περιουσιακά στοιχεία / 1000) .
2. κερδοφορία, όπως μετριέται από τα καθαρά κέρδη /συνολικά περιουσιακά στοιχεία.
3. ρευστότητα, όπως μετριέται από τα ταμειακά διαθέσιμα / βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις.

Το μοντέλο ήταν :

$$\text{πιθανότητα χρεοκοπίας} = x^2 / x^2 + y^2$$

$$\text{όπου } x = (((\log_{10} (\text{συνολικά περιουσιακά στοιχεία} / 1000)) + 0.85)$$

$$(\text{καθαρά κέρδη} / \text{συνολικά περιουσιακά στοιχεία}) - 0.85$$

$$y = (1 + (\text{ταμειακά διαθέσιμα} / \text{βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις}))$$

Για να διευκρινίσουμε τη λειτουργία του μοντέλου, υποθέτουμε μια εταιρία η οποία έχει τις ακόλουθες τιμές για τις τρεις μεταβλητές:

1. \log_{10} (συνολικά περιουσιακά στοιχεία της τάξεως 1 δις € / 1000) = 6
2. καθαρά κέρδη / συνολικά περιουσιακά στοιχεία = -0,001 (μια μικρή ζημιά)
3. ταμειακά διαθέσιμα / βραχυπρόθεσμες υποχρεώσεις = 0,05

Εισάγοντας τις παραπάνω τιμές στο μοντέλο χρεοκοπίας θα δημιουργούσε μια πιθανότητα χρεοκοπίας 0,40 - αρκετά υψηλή δεδομένου ότι πιθανότητα 0,50 ή υψηλότερη, θα οδηγούσε στην πρόβλεψη ότι η εταιρία θα χρεοκοπήσει. Εάν νόμιμες τεχνικές διαχείρισης των κερδών χρησιμοποιούνταν για να μετατρέψουν τη μικρή καθαρή ζημιά σε μικρό καθαρό κέρδος, για παράδειγμα καθαρά κέρδη / συνολικά περιουσιακά στοιχεία = 0,1 τότε το ποσοστό χρεοκοπίας θα έπεφτε σε 0,36 το οποίο εξασφαλίζει ότι η εταιρία δεν κινδυνεύει από χρεοκοπία.

Μείωση της διακύμανσης των κερδών

Οι οικονομικοί αναλυτές συχνά εκτιμούν την μεταβλητότητα στα κέρδη υπολογίζοντας την τυπική απόκλιση βάση των τιμών από το πρόσφατο παρελθόν. Αυτή η ανάλυση μπορεί να συμπεριλαμβάνει τον υπολογισμό της τυπικής απόκλισης για ετήσια, εξαμηνιαία ή τριμηνιαία αποτελέσματα.

Αποφυγή μείωσης κερδών και εμφάνιση οριακών ζημιών

Αρκετές πρόσφατες έρευνες, υποθέτοντας ότι οι μάνατζερ των εταιριών έχουν κίνητρα να αποφύγουν τη δημοσίευση ζημιών ή μείωση των κερδών, μελετούν την κατανομή των δημοσιευμένων αποτελεσμάτων γύρω από το σημείο 0. Η χειραγώγηση των κερδών για την αποφυγή μείωσης κερδών, αντανακλάται σε cross-sectional κατανομές μεταβολών στα αποτελέσματα με τη μορφή ασυνήθιστα χαμηλών συχνοτήτων οριακών μειώσεων στα κέρδη και ασυνήθιστα υψηλών συχνοτήτων οριακών αυξήσεων τους. Ομοίως, το earnings management για αποφυγή ζημιών αντανακλάται σε cross – sectional κατανομές αποτελεσμάτων με τη παρουσία ασυνήθιστα χαμηλών συχνοτήτων οριακών ζημιών και ασυνήθιστα υψηλών συχνοτήτων οριακών θετικών αποτελεσμάτων.

Τα μοτίβα αυτά εμφανίζονται τόσο σε έρευνες που χρησιμοποιούν τριμηνιαία στοιχεία όσο και σε έρευνες που χρησιμοποιούν προβλέψεις αναλυτών για τα κέρδη. Επίσης οι McNichols και Wilson (1988) παρουσίασαν ως κίνητρο για earnings management την εξάλειψη υπερβολικών κερδών. Βρήκαν στοιχεία που αποδεικνύουν

ότι τα κέρδη μειώνονται σκόπιμα όταν πρόκειται να αγγίξουν υπερβολικά υψηλά επίπεδα.

Η Επίδραση των Συμβολαίων

Μεγάλο μέρος της λογιστικής βιβλιογραφίας σχετικά με το earnings management εξετάζει τη συσχέτισή του με διάφορα συμβόλαια (ρήτρες) που βασίζονται σε λογιστικά μεγέθη. Σημαντικότερα τέτοια συμβόλαια είναι αυτά που καθορίζουν τις αμοιβές των διευθυντικών στελεχών (εμπειρικές έρευνες έχουν επίσης γίνει για τα συμβόλαια των εργαζομένων (Liberty και Zimmerman 1986) καθώς και τα συμβόλαια των εταιρειών με τους ορκωτούς ελεγκτές (Defond και Subramanyam 1998), καθώς και τα συμβόλαια δανεισμού (Defond και Jambalvo 1994). Συνολικά τα ευρήματα των παραπάνω ερευνών προσφέρουν υποστήριξη στην ύπαρξη earnings management σε αυτά τα πλαίσια συμβολαίων.

Συμβόλαια Δανεισμού Επιχείρησης

Τα συμβόλαια δανεισμού αποτελούν σημαντικό θέμα στην έρευνα της χρηματοοικονομικής λογιστικής αφού οι δανειστές θέτουν συχνά λογιστικά νούμερα ως ρήτρες για να ελέγξουν τις δραστηριότητες της δανειζόμενης εταιρίας, απαιτώντας για παράδειγμα την επίτευξη συγκεκριμένης απόδοσης ή θέτοντας περιορισμούς στις επιτρεπόμενες επενδύσεις και στις χρηματοοικονομικές δραστηριότητες της.

Οι Watts και Zimmerman (1978) υποστήριξαν ότι οι όροι των συμβολαίων δανεισμού παρέχουν κίνητρο στους μάνατζερ να αυξήσουν τα κέρδη ώστε είτε να μειώσουν τους περιορισμούς στα συμβόλαια δανεισμού που βασίζονται στα λογιστικά νούμερα είτε να αποφύγουν το κόστος από την παραβίαση των όρων συμβολαίων. Πάντως, ενώ κάποια στοιχεία δείχνουν ότι οι μάνατζερ που προχωρούν σε πράξεις που αυξάνουν τα κέρδη καθυστερούν την αθέτηση των όρων των συμβολαίων δανεισμού (Sweeney 1994, Defond και Jambalvo 1994), άλλες έρευνες δε επαληθεύουν κάτι τέτοιο (Beneish και Press 1993, DeAngelo et. al.1994).

Earnings management και μερισματική πολιτική

Οι Kasanen et. al. (1996) στο άρθρο τους εξέτασαν ως κινητήρια δύναμη για τη διαχείριση των κερδών την εξομάλυνση της σειράς των μερισμάτων που εκδίδει μια εταιρία. Τα μερίσματα μπορούν νομικά να καταβληθούν μόνο από τα τρέχοντα κέρδη, γεγονός που δημιουργεί συσχέτιση μεταξύ των δημοσιευμένων κερδών και των μερισματικών πληρωμών. Έτσι, αν τα πραγματικά κέρδη δεν είναι αρκετά υψηλά ώστε να εκπληρωθεί ο μερισματικός στόχος, υπάρχει κίνητρο για earnings management που θα οδηγήσει σε αύξηση των κερδών.

Ωστόσο, θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη το ποσοστό φορολογίας το οποίο μπορεί να είναι υψηλό, καθώς και το γεγονός ότι το φορολογητέο εισόδημα συνδέεται με τα δημοσιευμένα κέρδη. Το κόστος της φορολογίας συνεπώς δημιουργεί κίνητρο για earnings management προς τα κάτω γενικά, και ειδικότερα όταν τα πραγματικά κέρδη είναι υψηλότερα από ότι θα πρέπει να δημοσιευτούν ώστε να εκπληρωθεί ο στόχος της μερισματικής πολιτικής.

Η επιρροή των τρίτων προς την εταιρία

Ο Bowen (1995) και ο Titman (1984) δημοσίευσαν κίνητρα για earnings management που σχετίζονται με τρίτους όπως είναι οι εργαζόμενοι ή οι πελάτες και έχουν στόχο να επηρεάσουν θετικά τους όρους συναλλαγών μεταξύ της εταιρίας και αυτών. Τέτοιες περιπτώσεις είναι οι παρακάτω:

- Οι πελάτες οι οποίοι είναι πρόθυμοι να πληρώσουν υψηλότερες τιμές για τα αγαθά διότι η εταιρία θεωρείται ότι είναι περισσότερο αξιόπιστη σχετικά με τις εγγυήσεις και την παροχή συμφωνημένων υπηρεσιών. Η μείωση των κερδών μπορεί να έχει κάποια αρνητική επίδραση στις εκτιμήσεις των πελατών για την πιθανότητα η εταιρία να είναι συνεπής με τις υποχρεώσεις της.
- Όμοια, οι προμηθευτές προσφέρουν καλύτερους όρους, διότι είναι περισσότερο πιθανό η εταιρία να πληρώσει για τρέχουσες αγορές της, ενώ παράλληλα είναι περισσότερο πιθανό να προβεί σε μεγάλες μελλοντικές αγορές.
- Ακόμη, πολύτιμοι εργαζόμενοι είναι λιγότερο πιθανό είτε να αποχωρήσουν είτε να απαιτήσουν υψηλότερους μισθούς για να παραμείνουν.

7.6 Κίνητρα για την εικονική μείωση των κερδών

Ταυτόχρονα με τα παραπάνω μια σειρά άλλοι παράγοντες αποτελούν αντικίνητρα για τη δημοσίευση υψηλότερων κερδών:

Πολιτικές πιέσεις

Πολλές έρευνες (Jones 1991, Cahan et. al. 1997, Han και Wang 1998) αποδεικνύουν ότι οι εταιρίες προχωρούν σε earnings management ώστε να δημοσιεύσουν χαμηλότερα κέρδη σε περιόδους αυξημένης πολιτικής έκθεσης. Ωστόσο, οι περισσότερες από αυτές τις έρευνες τείνουν να υποθέτουν ότι όλες οι εταιρίες του δείγματος αντιμετωπίζουν τα ίδια πολιτικά κόστη. Μόνο οι Cahan et. al. (1997) υποστηρίζουν ότι το επίπεδο του πολιτικού κόστους μπορεί να διαφέρει μεταξύ των εταιριών και επομένως ο βαθμός του earnings management θα πρέπει επίσης να αναμένεται να διαφέρει από εταιρία σε εταιρία.

Άλλες έρευνες υποστηρίζουν ότι το earnings management χρησιμοποιείται ως εργαλείο ώστε να μειωθεί η ευαισθησία στην πολιτική πίεση (Patten 1992, Blacconiere και Patten 1994, Walden και Schwartz 1997). Επιπλέον, οι Deegan και Rankin (1996) και Patten (2000, 2002) έδειξαν ότι οι εταιρίες εμφανίζονται να χρησιμοποιούν το earnings management προκειμένου να μειώσουν τον αρνητικό αντίκτυπο από τις επιπτώσεις της λειτουργίας τους στο περιβάλλον. Ενδιαφέρον είναι και το άρθρο των Han και Wang (1998) οι οποίοι βρήκαν ότι οι πετρελαϊκές εταιρίες χρησιμοποίησαν το earnings management για να μειώσουν τα κέρδη τους κατά τη διάρκεια του πολέμου στον Κόλπο με σκοπό να αποφύγουν τις πολιτικές συνέπειες από τα υψηλότερα κέρδη που οφείλονταν στις αυξημένες λιανικές τιμές πετρελαίου.

Νομοθετικά κίνητρα

Σχεδόν όλοι οι κλάδοι εταιριών ελέγχονται σε κάποιο βαθμό από τη νομοθεσία. Ωστόσο, σε κάποιους συγκεκριμένους κλάδους - όπως είναι οι τράπεζες, οι ασφάλειες, και οι υπηρεσίες - ο έλεγχος συνδέεται αυστηρά με λογιστικά δεδομένα (κεφαλαιακή επάρκεια, χρηματοοικονομική κατάσταση κλπ.). Υπό αυτό το πρίσμα ένα άλλο κίνητρο χρήσης του earnings management είναι η αποφυγή πιθανών νομικών κυρώσεων λόγω παράνομων δραστηριοτήτων μιας εταιρίας ή ενός κλάδου. Για παράδειγμα, τεράστια κέρδη μπορεί να είναι ένδειξη ύπαρξης μονοπωλίου ή παράνομων δραστηριοτήτων. Επίσης, πολύ υψηλά κέρδη δείχνουν ότι η εταιρία θα έχει τη δυνατότητα αποζημίωσης για καταστροφές που τυχόν προκάλεσε όπως είναι η μόλυνση του περιβάλλοντος.

Ωστόσο, τα στοιχεία που προκύπτουν από έρευνες σχετικά με τη συχνότητα του earnings management που οφείλεται σε νομοθετικούς λόγους είναι δύσκολο να ερμηνευτούν. Και αυτό γιατί συνήθως ο αριθμός των εταιριών των δειγμάτων στις παραπάνω έρευνες είναι σχετικά μικρός. Επίσης, μια ερώτηση που δεν έχει απαντηθεί από αυτές τις έρευνες είναι εάν τα νομοθετικά κίνητρα για earnings management επηρεάζουν μόνο τον περιορισμένο αριθμό των εταιριών του δείγματος ή ένα ευρύτερο κομμάτι της οικονομίας.

Το μέγεθος της εταιρίας

Ο Rutledge (1995) υποστήριξε ότι οι μάνατζερ μεγάλων (πολυεθνικών) εταιριών τείνουν να υιοθετούν αλλά και να πιέζουν για ψήφιση λογιστικών κανόνων που ευνοούν μειωμένα κέρδη. Κι αυτό αφού χαμηλότερα κέρδη προκαλούν αύξηση των ταμειακών ροών καθώς και των τιμών των μετοχών μέσω της μειωμένης φορολογίας.

Επίσης, χαμηλότερα κέρδη συνεπάγονται και μείωση του πολιτικού κόστους. Η συνδυασμένη αύξηση των ταμειακών ροών λόγω μείωσης των φόρων και του πολιτικού κόστους έχει ως αποτέλεσμα υψηλότερες τιμές μετοχών, υποθέτοντας ότι η κεφαλαιαγορά είναι αποτελεσματική. Όπως υποστηρίζεται οι μάνατζερ δε χάνουν από τη μείωση των δημοσιευμένων κερδών, δεδομένου ότι το διοικητικό συμβούλιο προεξοφλεί κάθε μεταβολή στα κέρδη που σχετίζεται αποκλειστικά με αλλαγές στις λογιστικές μεθόδους. Επίσης, οι μάνατζερ αποκομίζουν κέρδη από την αύξηση της τιμής της μετοχής επειδή αρκετές φορές όροι του συμβολαίου τους συνδέουν την αμοιβή τους όχι με τα δημοσιευμένα κέρδη της εταιρίας αλλά με την μεταβολή της τιμής της μετοχής.

Αντίθετα, οι μάνατζερ μικρότερων εταιριών τείνουν να υιοθετούν λογιστικές μεθόδους που οδηγούν σε αύξηση των δημοσιευμένων κερδών λόγω του οφέλους που αναμένουν από τους όρους των συμβολαίων τους, που συνδέουν την αμοιβή τους με τα κέρδη της εταιρίας.

Διαπραγματεύσεις με τα εργατικά σωματεία

Εκτός από την περίπτωση των bonus ως μορφή αποζημίωσης όπου τα στοιχεία δείχνουν ότι οι

μάνατζερ χειραγωγούν τα τρέχοντα δημοσιευμένα κέρδη ώστε να αυξήσουν την μελλοντική τους αποζημίωση, πολλά από τα αποτελέσματα σε προηγούμενες έρευνες καταλήγουν ότι οι μάνατζερ ελαττώνουν τα κέρδη σε μία προσωρινή βάση ώστε να αυξήσουν την διαπραγματευτική τους ικανότητα απέναντι στα εργατικά σωματεία και να τα πείσουν να αποδεχτούν πάγωμα μισθών (DeAngelo et al. 1994)

7.7 Χειραγώγηση κερδών στην Ελλάδα

Σε μια έρευνα που διεξήγαγε το 2004 ο κ. Μπαραλέξης με τίτλο ‘Creative accounting in small advancing countries – The Greek case’, όρισε την Δημιουργική λογιστική ή τη Χειραγώγηση κερδών ως τη διαδικασία της σκόπιμης εκμετάλλευσης ή της παραβίασης των ΓΑΛΑ ή του νόμου στις παρούσες οικονομικές καταστάσεις σύμφωνα με τα συμφέροντα κάποιου. Ένας τέτοιος ορισμός δείχνει ξεκάθαρα ότι υπάρχουν δύο είδη δημιουργικής λογιστικής: η θεμιτή και η αθέμιτη. Και τα δύο αυτά είδη μπορούν να ασκούνται από τις επιχειρήσεις συγχρόνως. Ο ορισμός αυτός ευθυγραμμίζεται με την άποψη που έχουν κατά νου οι αρμόδιοι της SEC για τη χειραγώγηση κερδών. Εξάλλου, αρκετές ανασκοπήσεις που αφορούν στη διαχείριση κερδών συμπεριλαμβάνουν τη θεμιτή και την αθέμιτη δημιουργική λογιστική.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, έχει διεξαχθεί σημαντική έρευνα μέχρι σήμερα πάνω στο πρόβλημα της δημιουργικής λογιστικής. Παρόλα αυτά, με ορισμένες εξαιρέσεις (η μελέτη των Blake και Salas το 1996) η μελέτη που έχει πραγματοποιηθεί αναφέρεται κυρίως σε μεγάλες εταιρίες που εδρεύουν σε μεγάλες, αναπτυσσόμενες χώρες. Οι μικρές επιχειρήσεις ή οι επιχειρήσεις που εδρεύουν σε αναπτυσσόμενα κράτη έχουν λάβει μικρή προσοχή. Έτσι, η διεξαγωγή έρευνας σε μια μικρή χώρα όπως είναι η Ελλάδα, με ένα διαφορετικό από πολλές απόψεις περιβάλλον (για παράδειγμα με μικρές και οικογενειακές επιχειρήσεις, με περιορισμένη διοίκηση, με λίγες εισηγμένες εταιρίες και χωρίς εξειδικευμένους χρήστες) μπορεί να αποκαλύψει μια διαφορετική σκοπιά του προβλήματος της δημιουργικής λογιστικής, καθώς και των κινήτρων που οδηγούν στη διαχείριση κερδών και στην παραποίηση των αποτελεσμάτων.

Ο κ. Μπαραλέξης, διεξάγοντας μια τέτοια έρευνα που να αφορά τη χώρα μας, επιδίωξε να εξετάσει τις τεχνικές διαχείρισης που πραγματικά υιοθετούνται από τις ελληνικές εταιρίες, τη συχνότητα, το μέγεθος και την κατεύθυνση της διαχείρισης, τη δημοτικότητα της θεμιτής δημιουργικής λογιστικής σε σχέση με την αθέμιτη, τα κίνητρα που υποκινούν τη διαχείριση και τέλος τη δευτερεύουσα σημασία υπόθεση ότι οι λογιστικοί κανόνες μπορούν να περιορίσουν το πρόβλημα της επινοητικής λογιστικής. Στην έρευνα αυτή χρησιμοποιήθηκαν δύο δείγματα: επαγγελματίες λογιστές που παρέχουν τις υπηρεσίες τους στις ελληνικές επιχειρήσεις σε βάση ημιαπασχόλησης, και εξωτερικοί λογιστές. Για την πραγματοποίηση της μελέτης χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο, το οποίο μοιράστηκε και απαντήθηκε από τις δύο αυτές ομάδες. Τα αποτελέσματα που προέκυψαν ήταν τα εξής:

- Παρόλη την ύπαρξη λεπτομερούς λογιστικής ρύθμισης, η δημιουργική λογιστική εξασκείται στην Ελλάδα συχνά, όχι μόνο μέσω της εκμετάλλευσης των αδυναμιών του νόμου και των λογιστικών αρχών, αλλά και μέσω της παραβίασης τους. Το

εύρημα αυτό προτείνει ότι η λεπτομερής λογιστική νομοθεσία δεν μπορεί από μόνη της να επιλύσει το πρόβλημα, όπως υποστηρίζουν ορισμένοι συγγραφείς (Waller, 1990). Η σημασία του ευρήματος αυτού ενισχύεται από τα παρόμοια αποτελέσματα που προέκυψαν από τη μελέτη των Blake και Salas που πραγματοποιήθηκε στην Ισπανία το 1996, όπου η λογιστική ρύθμιση είναι επίσης κυρίαρχη.

- Οι συγκεκριμένες και περισσότερο δημοφιλείς πρακτικές που υιοθετούνται από τις ελληνικές εταιρίες διαφέρουν από πολλές απόψεις από εκείνες που χρησιμοποιούνται στο Ηνωμένο Βασίλειο, εξαιτίας του διαφορετικού περιβαλλοντικού πλαισίου που παραβιάζεται από τις επιχειρήσεις. Το ίδιο ισχύει για τα κίνητρα, ειδικά για τη σημασία των κινήτρων, τα οποία υποκινούν την εξάσκηση της δημιουργικής λογιστικής. Για παράδειγμα, τα συμβόλαια χρέους, τα πολιτικά κόστη και οι προβλέψεις των χρηματοοικονομικών αναλυτών που συχνά αναφέρονται στην ξένη αρθρογραφία δεν έχουν καμιά σημασία στην περίπτωση της χώρας μας.
- Το μέγεθος της χειραγώγησης είναι σημαντικό. Το εύρημα αυτό ενισχύει την άποψη των νομοθετών παρά των ακαδημαϊκών, οι οποίοι συχνά πιστεύουν ότι η διαχείριση δεν εξασκείται με μεγάλη συχνότητα ή ότι όση χειραγώγηση ασκείται δεν θα πρέπει απαραίτητα να ανησυχεί τους επενδυτές.
- Οι μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις παρουσιάζουν αυξημένα τα κέρδη τους, έχοντας ως κίνητρο την απαίτηση για εξωτερική χρηματοδότηση, ενώ οι μικρές εμφανίζουν μειωμένα κέρδη εξαιτίας της μείωσης του φόρου εισοδήματος. Το εύρημα αυτό, που δεν είχε αναφερθεί προηγουμένως, ρίχνει παραπάνω φως στη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στο μέγεθος της επιχείρησης και στην κατεύθυνση και τα κίνητρα της διαχείρισης κερδών. Έτσι, η μελέτη αυτή επεκτείνει την προηγούμενη αρθρογραφία, η οποία ισχυρίστηκε ότι τα διοικητικά στελέχη σε γενικές γραμμές προτιμούν τη δημοσίευση υψηλότερων παρά χαμηλότερων κερδών.
- Ακόμα μια μη αναφερόμενη μέχρι σήμερα απόδειξη αποτελεί το ότι η θεμιτή δημιουργική λογιστική είναι δημοφιλέστερη από την αθέμιτη, διότι η ελληνική νομοθεσία προσφέρει από μόνη της πολλές ευκαιρίες για εξάσκηση της δημιουργικής λογιστικής χωρίς να υπάρχουν νομικές συνέπειες.

Τα αποτελέσματα αυτά έχουν συγκεκριμένες ενδείξεις για τους Έλληνες νομοθέτες αν επιθυμούν να περιορίσουν το πρόβλημα της χειραγώγησης. Επιπρόσθετα, εφόσον διαφέρουν από πολλές απόψεις από τα αποτελέσματα που έχουν αναφερθεί ως τώρα στην αρθρογραφία που αφορά στη διαχείριση κερδών, συμβάλλουν σημαντικά στην καλύτερη κατανόηση του προβλήματος.

Γενικότερα, επικρατεί η πεποίθηση ότι η δημιουργική λογιστική εξασκείται σε μεγάλες και ακμάζουσες χώρες όπως είναι το Ηνωμένο Βασίλειο και οι Η.Π.Α., πεποίθηση που βασίζεται στη Θεωρία της Αντιπροσώπευσης και υποστηρίζεται από σημαντική εμπειρική δουλειά. Μια τέτοια, διαδεδομένη πεποίθηση είναι παρούσα και στην περίπτωση της χώρας μας, και στηρίζεται σε καλούς λόγους. Για τον λόγο αυτό και η παράθεση των αιτιών στο σημείο αυτό είναι σημαντική και θα βοηθήσει στην αποσαφήνιση των αποτελεσμάτων που προέκυψαν από την έρευνα του κ.Μπαραλέξη

Ενθάρρυνση από το νόμο

Το πιο χτυπητό χαρακτηριστικό των επιχειρήσεων στην Ελλάδα είναι ότι πρέπει να λειτουργούν μέσα σε ένα αυστηρό νομικό πλαίσιο, με βάση το οποίο ετοιμάζονται και οι λογιστικές τους καταστάσεις. Δυστυχώς, η ελληνική νομοθεσία (και ειδικότερα η φορολογική και η νομοθεσία που αφορά στην οικονομική ανάπτυξη του κράτους) προσφέρει πολλές ευκαιρίες για άσκηση της δημιουργικής λογιστικής. Για παράδειγμα, βάσει του Ν. 2238/1994, οι ετήσιες αποσβέσεις όπως και οι προβλέψεις για επισφαλή χρέη δεν είναι υποχρεωτικές (μια εταιρία μπορεί να επιλέξει να πραγματοποιήσει αυτά τα έξοδα σε μια λογιστική χρήση αλλά όχι σε μια άλλη).

Περιορισμένη επίδοση της διοίκησης

Αρκετές αποδείξεις προτείνουν ότι για διάφορους λόγους (για παράδειγμα πρόσβαση σε τραπεζικά δάνεια, καλή δημόσια εικόνα κλπ.), οι επιχειρήσεις προσπαθούν να αποφύγουν να δημοσιοποιήσουν ζημίες ή μείωση των κερδών, υιοθετώντας πρακτικές χειραγώγησης των λογαριασμών. Η γενικότερη επίδοση της ελληνικής διοίκησης είναι «φτωχή» και ένας σημαντικός αριθμός ελληνικών εταιριών υπόκειται σε ζημίες. Έτσι, το γεγονός αυτό φαίνεται να αποτελεί ένα ισχυρό κίνητρο για τις ελληνικές επιχειρήσεις να ασκούν δημιουργική λογιστική προκειμένου να παρουσιάσουν τα κέρδη τους αυξημένα.

Απαιτήσεις για εξωτερική χρηματοδότηση

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, πολλοί επιστήμονες βρήκαν ότι τα διοικητικά στελέχη παραποιούν προς τα πάνω τα κέρδη πριν από προσφορές τίτλων. Δεδομένης της φτωχής επίδοσης της διοίκησης, υπάρχει μεγάλη ανάγκη για τις επιχειρήσεις στη χώρα μας να προμηθευτούν κεφάλαια (ιδιαίτερα κεφάλαιο κίνησης) από την κεφαλαιαγορά που κυριαρχείται από τα δάνεια. Ικανοποιητικά αποτελέσματα των εταιριών αποτελούν αναγκαία προϋπόθεση για να ληφθούν χρήματα από τις τράπεζες κατά πρώτο λόγο, ή από το χρηματιστήριο κατά δεύτερο λόγο. Έτσι, η κινητήρια δύναμη που ωθεί τις ελληνικές επιχειρήσεις να αυξήσουν τα δημοσιευόμενα κέρδη τους μοιάζει να είναι ισχυρή.

Υψηλή αντιλαμβανόμενη φορολογία εισοδήματος

Στην Ελλάδα οι φόροι εισοδήματος συνδέονται άμεσα με τα δημοσιοποιημένα κέρδη. Ο συντελεστής του φόρου εισοδήματος εκλαμβάνεται αδικώς υψηλός και έχει οδηγήσει πολλές εταιρείες να προβαίνουν σε πολλές προσπάθειες πληρωμής του ελάχιστου φόρου μέσω της εκμετάλλευσης του νόμου ή της παραβίασής του. Φαίνεται ότι η καταπάτηση του νόμου (δηλαδή η φοροαποφυγή) ενθαρρύνεται από το γεγονός ότι από τη μια πλευρά ο έλεγχος των βιβλίων και των κηχείων μιας επιχείρησης πραγματοποιείται κάθε τέσσερα με πέντε χρόνια κατά μέσο όρο, και από την άλλη πλευρά το σύστημα ελέγχου δεν ήταν μηχανογραφημένο μέχρι και το 2000.

Αδύναμη δομή εταιρικής διακυβέρνησης

Έχει επικρατήσει η εντύπωση ότι η ισχυρή εταιρική διακυβέρνηση μπορεί να έχει σημαντική περιοριστική επίδραση όσον αφορά την εφαρμογή των πρακτικών δημιουργικής λογιστικής.

Επίσης, όπως αναφέρθηκε στην έρευνα των Deschow και Skinner το 2000, εταιρίες υποκείμενες σε υποχρεωτική εφαρμογή απαιτήσεων από τη CEO είναι πιθανότερο να έχουν πιο αδύναμες δομές καιρικής διακυβέρνησης. Είναι «λιγότερο πιθανό να έχουν ελεγκτική επιτροπή, περισσότερο πιθανό να έχουν ένα συμβούλιο όπου κυριαρχούν όσοι βρίσκονται εντός της επιχείρησης, περισσότερο πιθανό να έχουν ως διευθύνοντα σύμβουλο (CEO) έναν ιδρυτή της εταιρίας και τέλος, περισσότερο πιθανό να έχουν ένα διευθύνοντα σύμβουλο που είναι και πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου». Οι αναφερόμενοι αρθρογράφοι συμπέραναν πως οι αποδείξεις προτείνουν ότι δεδομένου του κινήτρου για χειραγώγηση, μια αδύναμη δομή εταιρικής διακυβέρνησης είναι πιθανότερο να οδηγήσει στην ενεργή υιοθέτηση από την πλευρά της επιχείρησης τεχνικών διαχείρισης κερδών. Αυτή ακριβώς είναι η γενική κατάσταση που επικρατεί στην Ελλάδα εξαιτίας του αυστηρά οικογενειακού χαρακτήρα της μεγάλης πλειοψηφίας των ελληνικών εταιριών.

Ειδικότερα, οι μικρές ελληνικές επιχειρήσεις δεν μπορούν να αναλάβουν το κόστος διατήρησης ενός ατόμου εκτός της επιχείρησης ως μέλους του Δ.Σ. Σε μια τέτοια περίπτωση έχει αποδειχθεί εμπειρικά ότι οι πιθανότητες για διάπραξη απάτης είναι μεγαλύτερες.

Αδύναμο λογιστικό επάγγελμα

Ένας άλλος παράγοντας που καθιστά την εκμετάλλευση και την παραβίαση του νόμου ευκολότερη για τη διοίκηση των εταιριών είναι το γεγονός ότι μέχρι και το 2000, μια επταετία πριν, ο Έλληνας λογιστής δεν ήταν νομικά υπεύθυνος για τις οικονομικές καταστάσεις που υπέγραφε. Επιπρόσθετα, είναι ευάλωτος και στην πίεση που ασκείται από τη μεριά της διοίκησης. Η κατάσταση είναι έτσι, διότι η πλειοψηφία των επιχειρηματιών, όπως και η πολιτεία, δεν έχουν εκτιμήσει τη σημαντικότητα των λογιστικών πληροφοριών έτσι ώστε να προσλάβουν ικανούς επαγγελματίες. Συνεπώς, το λογιστικό επάγγελμα είναι σχετικά αδύναμο, όχι καλά πληρωμένο και όχι καλά μορφωμένο. Ακόμα και σήμερα ένας σημαντικός αριθμός λογιστών που είναι εγγεγραμμένοι στο Οικονομικό Επιμελητήριο δεν έχουν πτυχίο Πανεπιστημίου.

Περιορισμένη έκταση εξωτερικού ελέγχου

Ο εξωτερικός έλεγχος που μπορεί να εμποδίσει τις πρακτικές δημιουργικής λογιστικής είναι υποχρεωτικός μόνο για εκείνες τις ελληνικές εταιρίες που ικανοποιούν συγκεκριμένα κριτήρια που τίθενται από τη νομοθεσία που ρυθμίζει τις επιχειρήσεις (Ν. 2190/1920, άρθρ.42α), η οποία έχει Συμπεριλάβει την Τέταρτη και την Έβδομη Οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για τις υπόλοιπες εταιρίες, οι οποίες αποτελούν και την πλειοψηφία εκείνων που δημοσιεύουν τις οικονομικές τους καταστάσεις, ο έλεγχος είναι μόνο τυπικός (διεξάγεται από δύο λογιστές χωρίς συγκεκριμένα προσόντα), η έκθεση των ελεγκτών δεν δημοσιεύεται και η ευθύνη τους διαρκεί για δύο έτη από

την ημέρα του ελέγχου. Λόγω της κατάστασης αυτής, οι ιδιοκτήτες των επιχειρήσεων συνήθως προσλαμβάνουν ως ελεγκτές τους λιγότερο δαπανηρούς και τους πιο ευάλωτους λογιστές. Έτσι, οι πιθανότητες των εταιριών αυτών για άσκηση δημιουργικής λογιστικής μοιάζουν να είναι τεράστιες.

Μη εξειδικευμένοι χρήστες

Είναι απόλυτα λογικό να επικρατεί η εντύπωση ότι αν οι χρήστες των λογαριασμών είναι αρκετά εξειδικευμένοι ώστε να μην παραπλανούνται από τις πρακτικές επινοητικής λογιστικής, τότε δεν υπάρχει ανάγκη να χρησιμοποιούνται τέτοιες πρακτικές. Την άποψη αυτή μοιράζονται πολλοί άνθρωποι. Όπως ισχυρίζεται και ο Smith, ο συγγραφέας του βιβλίου "Accounting for growth", «η Δημιουργική λογιστική ευδοκμεί ακόμα εξαιτίας της άγνοιας ή της τεμπελιάς εκείνων που διαβάζουν τους λογαριασμούς των επιχειρήσεων». Δεδομένου ότι το ελληνικό χρηματιστήριο είναι μια μικρή, αναδυόμενη αγορά (τουλάχιστον πριν από μερικά χρόνια αυτό ίσχυε), η δημιουργία του επαγγέλματος των χρηματοοικονομικών αναλυτών ξεκίνησε στα μέσα της δεκαετίας του '90 όταν άρχισε η ταχεία ανάπτυξη του X. A. A., καθώς και το γεγονός ότι οι Έλληνες λογιστές δεν διαθέτουν τόσα προσόντα όσα θα έπρεπε για τους λόγους που αναφέρθηκαν πιο πάνω, φαίνεται πολύ λογικός ο ισχυρισμός ότι οι Έλληνες χρήστες των λογαριασμών των επιχειρήσεων δεν είναι και τόσο εξειδικευμένοι. Για το λόγο αυτό και η χειραγώγηση του εισοδήματος είναι κατά πολύ αναμενόμενη.

Συνεπώς, αυτό που πραγματικά έχει σημασία στην περίπτωση της χώρας μας δεν είναι αν πράγματι ασκείται διαχείριση κερδών ή όχι, αλλά πόσο συχνά, σε ποια έκταση, προς ποια κατεύθυνση, για ποιο λόγο και ποιο είδος δημιουργικής λογιστικής είναι το πιο δημοφιλές, όσον αφορά το μέγεθος της χειραγώγησης κερδών, είναι πολύ δύσκολο να εκτιμηθεί το ακριβές ποσοστό της διαχείρισης εισοδήματος. Μάλιστα, οι ειδικοί υποστηρίζουν ότι στην Ελλάδα περίπου το 20% ή το 30 % των προ-παραποίησης κερδών τελικά χειραγωγούνται. Επιπλέον, όπως προέκυψε από την έρευνα του κ. Μπαραλέξη, οι ελληνικές επιχειρήσεις συνήθως παρουσιάζουν αυξημένα παρά μειωμένα τα πραγματικά τους κέρδη. Αυτό συμβαίνει διότι τα διοικητικά στελέχη προσπαθούν να μεγιστοποιήσουν τη δική τους χρησιμότητα μέσω παραγωγής ενός σχετικά ομαλού ή αυξανόμενου ρεύματος για τα κέρδη και σε γενικές γραμμές προτιμούν τα υψηλότερα από τα χαμηλότερα δημοσιευόμενα κέρδη. Μάλιστα, το τελευταίο επιχείρημα είναι ιδιαίτερα αληθές για τις εισηγμένες εταιρίες και στηρίζεται σε εμπειρική έρευνα (Brown 1998 / DeGeorge 1999., Dechow and Skinner , 2000). Στην περίπτωση των ελληνικών επιχειρήσεων η ανάγκη για εύρεση κεφαλαίων είναι σημαντική, όπως προαναφέρθηκε. Μιλώντας γενικότερα, οι μεγάλες εταιρίες έχουν καλύτερη πρόσβαση στην αγορά κεφαλαίου, και ειδικότερα στο χρηματιστήριο.

Έτσι, το κίνητρο των μεγάλων ελληνικών επιχειρήσεων για παρουσίαση των πραγματικών τους κερδών αυξημένων φαίνεται να είναι πολύ ισχυρό.

Βέβαια, η αύξηση των δημοσιευόμενων αποτελεσμάτων οδηγεί σε υψηλότερους φόρους εισοδήματος. Παρόλα αυτά, κάτι τέτοιο δεν θα πρέπει να περιορίζει τις εταιρίες από τη δημοσίευση αυξημένων κερδών αν η ανάγκη τους για κεφάλαιο και ιδιαίτερα για κεφάλαιο κίνησης είναι σημαντική. Εξάλλου, στην Ελλάδα το κόστος κεφαλαίου είναι χαμηλό όταν το κεφάλαιο παρέχεται από το χρηματιστήριο διότι οι μετοχές προσφέρονται συνήθως στο κοινό με ένα λογικό πριμ. Αυτό λειτουργεί ως αποζημίωση για την υψηλότερη φορολογία. Επιπλέον, η ελληνική νομοθεσία που αφορά στην οικονομική ανάπτυξη προσφέρει φορολογική ανακούφιση στις επιχειρήσεις υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Συνήθως, οι μεγάλες εταιρίες είναι αυτές που εκμεταλλεύονται την

παραπάνω φορολογική ελάφρυνση.

Σε αντίθεση με τις μεγάλες ελληνικές επιχειρήσεις, οι μικρότερες δεν έχουν καθόλου πρόσβαση στο χρηματιστήριο και σχετικά μικρή πρόσβαση σε τραπεζικά δάνεια. Για το λόγο αυτό οι κύριοι χρήστες των οικονομικών τους καταστάσεων είναι οι τραπεζίτες. Παρόλα αυτά, οι τραπεζίτες δεν βασίζονται τόσο πολύ στις λογιστικές καταστάσεις επειδή έχουν πρόσβαση σε επιπρόσθετες και περισσότερο έγκυρες πληροφορίες. Έτσι, φαίνεται ότι υπάρχει ένα κίνητρο για τις επιχειρήσεις αυτές να παρουσιάζουν μειωμένα παρά αυξημένα τα κέρδη προκειμένου να πληρώσουν όσο το δυνατόν λιγότερους φόρους κατά πρώτο λόγο, και να διανείμουν όσο το δυνατόν μικρότερο μέρος κατά δεύτερο λόγο.

Από την άλλη πλευρά, όμως, εξαιτίας της φτωχής επίδοσης της διοίκησης, ένας σημαντικός αριθμός ελληνικών επιχειρήσεων δημοσιοποιεί χαμηλά κέρδη ή ακόμα και ζημίες. Βέβαια, οι εμπειρικές αποδείξεις προτείνουν ότι οι εταιρίες προσπαθούν να αποφύγουν τις ζημίες ή τη μείωση των κερδών μέσω της χειραγώγησης, όπως έχει ήδη αναφερθεί. Έτσι, το συμπέρασμα στο σημείο αυτό είναι ότι γενικά οι ελληνικές εταιρίες παρουσιάζουν αυξημένα παρά μειωμένα τα κέρδη τους.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συνοψίζοντας θα πρέπει αρχικά να σημειώσουμε ότι τα κέρδη και γενικότερα ότι περιστρέφεται γύρω από αυτά αποτελούν ένα πεδίο, πρόσφορο για πολλές συζητήσεις διαμάχες αλλά και μερικές φορές για παρανομίες. Αυτό γίνεται γιατί στη ουσία αποτελούν τον καθρέφτη της εκάστοτε εταιρείας, ιδιότητα, σημαντική για τον επιχειρηματία, manager ή Διοικητικό Συμβούλιο, ιδιαίτερα όταν πρόκειται να συνομιλήσει και να διαπραγματευτεί με χρηματοδότες , επενδυτές, τράπεζες κ.τ.λ.

Στην συγκεκριμένη εργασία επιδιώξαμε να αναλύσουμε τα κέρδη από διαφορετικές οπτικές γωνίες, έτσι ώστε να διαμορφώσουμε μια εικόνα όσο το δυνατόν πληρέστερη για την κατάσταση που επικρατεί στην Ελλάδα γύρω από αυτά και κυρίως στις ανώνυμες εταιρίες.. Στα πρώτα έξι κεφάλαια πέρα από τους ορισμούς που παραθέσαμε γύρω από την έννοια ,την φορολογία και την διάθεση των κερδών, διαπιστώσαμε ότι παρά τις πολυάριθμες διατάξεις των νόμων που υπάρχουν στην Ελλάδα, παρέχεται η δυνατότητα στους managers να “παίζουν” με τα κέρδη.

Υπάρχουν αρκετά “παραθυράκια” μέσω των οποίων μπορούν να επηρεαστούν τα κέρδη ανάλογα με τις εκάστοτε ανάγκες της επιχείρησης. Έτσι μια εταιρία μπορεί να διανείμει κέρδη μεγαλύτερα από τα πραγματικά, είτε για να δείξει αποτελεσματικό management, είτε για να προσελκύσει νέους επενδυτές (εικονικά κέρδη). Από την άλλη δύναται να εμφανίσει μειωμένα κέρδη με σχηματισμό αφανών αποθεματικών για να αποφύγει ίσως την φορολογία (απόκρυψη κερδών). Ειδικότερα όσον αφορά την φορολογία εισοδήματος υπάρχουν τρόποι ώστε να μια επιχείρηση να αναστείλει την φορολογία κάποιων εσόδων ανάλογα με το ποσό των διανεμομένων κερδών. Η διάθεση των κερδών και η κάλυψη ενδεχόμενης ζημίας αποτελούν ακόμα δύο παράγοντες που επηρεάζουν την τελική μορφή των κερδών.

Το παραπάνω πλαίσιο που διαμορφώνεται ευνοεί την εμφάνιση της δημιουργικής λογιστικής και της χειραγώγησης των κερδών η οποία αναλύεται στο τελευταίο κεφάλαιο. Μετά τα μεγάλα οικονομικά σκάνδαλα που ξέσπασαν εξαιτίας της δημιουργικής λογιστικής σε όλο τον κόσμο, υπάρχει ορατός ο κίνδυνος για παρόμοια σκάνδαλα και στον Ελληνικό χώρο. Η δημιουργική λογιστική εξασκείται στην Ελλάδα και μάλιστα σε σημαντικό βαθμό, κυρίως με την «ευλογία» του νόμου. Για το λόγο αυτό και η θεμιτή δημιουργική λογιστική είναι πιο δημοφιλής από την αθέμιτη. Οι χειρισμοί που αθετούνται και μερικά από τα κίνητρα για χειραγώγηση έχουν σχέση με το ελληνικό περιβάλλον. Όσον αφορά την κατεύθυνση της χειραγώγησης, αποτελέσματα ερευνών προτείνουν ότι οι μεγάλες εταιρίες παρουσιάζουν τα κέρδη τους αυξημένα σε αντίθεση με τις μικρές που τα διαχειρίζονται προς τα κάτω. Τα κίνητρα που βρίσκονται πίσω από τις ενέργειες αυτές είναι η ανάγκη για εξωτερική χρηματοδότηση και η μείωση των φόρων εισοδήματος αντίστοιχα. Τα ευρήματα αυτά έχουν σημαντικές ενδείξεις για τους επενδυτές, τους πιστωτές, τους ελεγκτές και τους νομοθέτες.

Σήμερα έχουν ληφθεί μέτρα για να περιοριστεί η άσκηση της δημιουργικής λογιστικής στην Ελλάδα. Για παράδειγμα, οι ετήσιες αποσβέσεις είναι υποχρεωτικές και οι επιπρόσθετες αποσβέσεις δεν επιτρέπονται από τη νομοθεσία. Επιπλέον, με βάση το Ν.2873/2000, αρθρ. 38, ο Έλληνας λογιστής ευθύνεται για τις λογιστικές καταστάσεις που υπογράφονται από τον ίδιο. Συνεπώς μια έρευνα για τους χειρισμούς και το μέγεθος της παραποίησης στη χώρα μας θα δείξει αν τα μέτρα συνεισέφεραν στον περιορισμό της χρήσης των πρακτικών διαχείρισης ή οι ελληνικές εταιρίες έχουν εφεύρει καινούριους τρόπους για να παραβιάζουν και να εκμεταλλεύονται το νόμο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- 📖 Αληφαντής Στ. Γεώργιος (ορκωτός ελεγκτής λογιστής – μέλος Arthur Andersen) (1993), “Διανεμόμενα κέρδη Α.Ε. και Ε.Π.Ε.: μερίσματα μετόχων, αποζημιώσεις και αμοιβές μελών Δ.Σ., αμοιβές εταίρων και διαχειριστών Ε.Π.Ε. ’, εκδόσεις Πάμισος ,Αθήνα
- 📖 Αληφαντής Στ. Γεώργιος (ορκωτός ελεγκτής λογιστής – μέλος Arthur Andersen) 2004, ‘Λογιστικές εργασίες τέλους χρήσεων’, εκδόσεις Πάμισος ,Αθήνα
- 📖 Δημαράτος Χαράλαμπος (τμήμα οικονομικών και κοινωνικών επιστημών Πανεπιστημίου Μακεδονίας) 2006, ‘Εταιρική Διακυβέρνηση και κερδοφορία των επιχειρήσεων στην Ελλάδα)
- 📖 Ιγνατιάδης Αριστοκλής (1993), “Νομοθετικά κείμενα φορολογίας εισοδήματος – κώδικας βιβλίων στοιχείων”
- 📖 Πεχλιβανίδης Ελευθέριος (τμήμα οικονομικών και κοινωνικών επιστημών Πανεπιστημίου Μακεδονίας) 2006, ‘Διανομή κερδών των εισηγμένων στο Χ.Α.Α. εταιριών που συντάσσουν τις οικονομικές τους καταστάσεις σύμφωνα με τα Δ.Λ.Π.
- 📖 Προφετής Γεώργιος (1993), “Εισαγωγή στο μανάτζμεντ : κέρδη και άνθρωποι”, Θεσσαλονίκη
- 📖 Σακέλλης Ι Εμμανουήλ (καθ. Λογιστικής και Ελεγκτικής Παντείου Πανεπιστημίου κοινωνικών και πολιτικών επιστημών – ορκωτός ελεγκτής λογιστής), ‘Ο Πανδέκτης του Λογιστή’, εκδόσεις «ΒΡΥΚΟΥΣ»
- 📖 Σταματόπουλος Δημήτρης (2000), “ Φορολογία εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων”, Σάκουλας
- 📖 Φίλιος Φ. Βασίλειος (2003) ,”Δημιουργική Λογιστική”, Σύγχρονη Εκδοτική, Αθήνα

ΞΕΝΗ

- 📖 Smith T (1996), “Accounting for growth”, Random House UK Limited
- 📖 McKenzie – Smith, Ken (1996) “Πρόγραμμα Μεγιστοποίησης Κέρδους”

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

- 📖 Arnat, O., Blake J and Oliveras E (1999) , ‘The struggle against creative accounting: ‘true and far view’ part of the problem or part of the solution?’ Working paper, Journal of Economics, Literature classification : M41
- 📖 Baralexis S (2004), “Creative accounting in small advancing countries. The Greek case”, Managerial Auditing Journal, Vol.19 No.3

- 📖 Blake J and Salas (1996), “Creative accounting is not just an English disease”, Management Accounting
- 📖 Bowen, R. M., L. DuCharme, and D. Shores. (1995). “Stakeholders’ Implicit Claims and Accounting Method Choice.” Journal of Accounting & Economics
- 📖 Brown (2002), “Creative Accounting : four areas to buff up a company’s picture”, the wall street journal
- 📖 Cahan, S.F., Chavis, B.M., and Elmendorf, R.G. (1997). “Earnings Management of Chemical Firms in Response to Political Costs from Environmental Legislation” Journal of Accounting, Auditing & Finance
- 📖 DeAngelo, H., DeAngelo, L., Skinner, D. J. (1994). “Accounting Choice in Troubled Companies.” Journal of Accounting and Economics
- 📖 Dechow M.P. (1994), “Accounting Earnings and cash flows as measures of firm performance. The role of accounting accruals”, Journal of accounting economics
- 📖 Dechow, P and M., Skinner, D. (2000). “Earnings management: reconciling the views of accounting academics, practitioners, and regulators”. Accounting Horizons
- 📖 Defond, M. L. and J. Jiambalvo (1994) , “Debt Covenant Effects and the Manipulation of Accruals”, Journal of accounting & economics
- 📖 England, J.D. (1996) “Executive pay, incentives and performance” D.E Logue (ed.) Handbook of Modern Finance. Boston: Warren, Gorham & Lamont
- 📖 Fielding J (1996) ,”Creative accounting” , [http://www.asa.asn.au/meeting speech](http://www.asa.asn.au/meeting%20speech)
- 📖 Graham, J.R, Harvey, C.R. and Rajgopal, S. 2005, “The economic implications of corporate financial reporting”, Journal of Accounting and Economics
- 📖 Griffiths, I (1992), “Creative accounting – How to make your profits what you want them to be”, Cox & Wyman Limited , first edition 1986 (Unwin Hyman London)
- 📖 Han, J.C.Y. and Wang, S-W. (1998). “Political costs and earnings management of oil companies during the 1990 Persian Gulf Crisis”. The Accounting Review
- 📖 Healy M.P. and Wahlen M.J. (1999), “ A review of the earnings management literature and its implications for standard setting”
- 📖 Jameson, M (1988) , “A practical Guide to creative accounting ” , Kogan Page Limited
- 📖 Jones, J.J. (1991), “Earnings management during import relief investigations”, Journal of accounting research”
- 📖 Kasanen, E., Kinnunen, J. and Niskanen, J. (1996). “Dividend-based earnings management: Empirical evidence from Finland”. Journal of Accounting and Economics,
- 📖 Liberty, S. and Zimmerman, J. (1986). “Labor union contract negotiations and accounting choices.” The Accounting Review

- 📖 McKee, T.E. and Lensberg, T. (2002). “Genetic programming and rough sets: a hybrid approach to bankruptcy classification.” European Journal of Operational Research
- 📖 McNichols, M. and Wilson, G.P. (1988). “Evidence of Earnings Management from the Provision of Bad Debts”. Journal of Accounting Research
- 📖 Naser, (1993), “Creative Financial Accounting” , Prentice Hall International (uk) limited
- 📖 Patten, D.M., (2002). “The relation between environmental performance and environmental disclosure: A research note”. Accounting, Organizations and Society
- 📖 Rutledge, R. (1995). “Does management engage in the manipulation of the earnings? The case of SFAS 52”. Journal of International Accounting Auditing and Taxation
- 📖 Schipper, K. (1989). “Commentary on earnings management.” Accounting Horizons
- 📖 Titman, S. (1984), “The Effect of Capital Structure on a Firm’s Liquidation Decision” Journal of Financial Economics
- 📖 Walden, W.D. and B.N. Schwartz. (1997). “Environmental disclosures and public policy pressure” Journal of Accounting and Public Policy
- 📖 Watts and Zimmerman (1978), “Towards a positive theory of the determination of accounting standards” , The accounting review
- 📖 Wild John, Bernstein and Subramanyam (2001) , “Financial Statement Analysis, McGraw-Hill international Editions, Seventh Edition, Boston

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

- 📖 www.economia.gr
- 📖 www.ine.otoe.gr
- 📖 www.piscatt.com
- 📖 www.express.gr
- 📖 www.nautemporiki.gr
- 📖 www.isotimia.gr
- 📖 www.e-forologia.gr
- 📖 www.xaa.idx.gr